

5 Överväganden och förslag

5.1 Svenskt tillträde till överenskommelserna

Förslag: Sverige skall tillträda 2000 års EU-konvention, 2001 års tilläggsprotokoll till den konventionen samt det avtal mellan Europeiska unionen och Island och Norge som undertecknades den 19 december 2003.

Skälen för förslagen: Det rättsliga samarbetet med andra stater har blivit allt intensivare och nya former av samarbete har tillkommit. Det gäller såväl traditionella former av rättslig hjälp som samverkan mellan polis- och tullmyndigheter. Detta har skett mot bakgrund av nya former av brottslighet som ofta är organiserad och av allvarligt slag. På senare tid har även terroristbrott motiverat ett utvecklat samarbete. Landgränser kan allvarligt begränsa möjligheterna att på ett effektivt sätt bekämpa brottslighet som är gränsöverskridande. Den fria rörligheten innebär också att samarbete mellan rättsliga myndigheter i olika stater behövs, t.ex. för hjälp med att höra vittnen eller vidta andra åtgärder i en annan stat än den där brottet utreds och lagförs. Samarbete av detta slag är numera ett relativt vanligt och ofta nödvändigt, ibland avgörande, inslag för en effektiv, brottsbekämpande verksamhet.

Sedan gammalt lämnar Sverige rättslig hjälp i brottmål och med lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål och andra författningar finns nu ett modernt regelverk. Bakom regleringen finns i allmänhet internationella överenskommelser. Ett ökat samarbete ger upphov till större förtroende och därmed större

utrymme för nya och förenklade former av samverkan. Sverige har intagit en aktiv roll i detta utvecklingsarbete.

Den nu aktuella konventionen och dess tilläggsprotokoll innebär en ytterligare utveckling mot ett effektivt samarbete mellan EU:s medlemsstater. Såsom framgått av redogörelsen i avsnitt 4 regleras nya former av samarbete och traditionella samarbetsformer förbättras och förenklas. Det bör dock framhållas att många av de samarbetsformer som nu regleras för första gången i ett internationellt instrument har förekommit tidigare.

Vidare bör uppmärksammas att gränserna mellan traditionellt rättsligt samarbete mellan åklagare och domstolar i olika länder och vad som kan betecknas polissamarbete inte längre är lika tydliga och instrumenten innehåller bestämmelser som är hänförliga till båda kategorierna. Dessutom finns det föreskrifter om tekniskt samarbete som inte tillhör någon av dessa kategorier utan snarare är åtgärder av rent praktisk natur för att möjliggöra för brottsutredande myndigheter i en stat att nyttja tekniska resurser i en annan stat. Allt detta återspeglar bl.a. behovet av att ha ett fungerande, nära och koordinerat samarbete mellan olika myndigheter som har olika uppgifter i processen för att bekämpa brott.

Det ligger i Sveriges intresse att ingå överenskommelser med andra stater som innebär förbättrade möjligheter att begära och lämna rättslig hjälp i brottmål samt delta i annat brottsbekämpande samarbete. Sverige bör därmed tillträda 2000 års EU-konvention och dess tilläggsprotokoll. För att åstadkomma en så långt möjligt enhetlig reglering bör Sverige också godkänna det avtal mellan EU och Island och Norge som innebär att konventionen och tilläggsprotokollet i dess helhet också kommer att gälla för samarbetet mellan samtliga nordiska stater.

Av redogörelsen i avsnitt 4 för de åtaganden som ett tillträde innebär och för gällande svenska regler framgår att svensk rätt redan i dag till mycket stor del uppfyller de krav som ställs. Endast på några punkter ger bestämmelserna upphov till ett behov av nya lagregler. Vissa tillämpningsföreskrifter kan ges i förordning. Förslag till lagändringar som påkallas av dessa

instrument lämnas i detta ärende. En närmare redogörelse för de olika förslagen lämnas i följande delar av avsnitt 5. De förklaringar som bör lämnas i samband med ett svenskt tillträde till överenskommelserna redovisas i avsnitt 5.12.

Grundlagsfrågor

Konventionen och tilläggsprotokollet har upprättats med stöd av artikel 34 i Fördraget om Europeiska unionen och utgör alltså en del av EU:s mellanstatliga samarbete. Ett tillträde till dessa två instrument kräver ratifikation. För svensk del krävs riksdagens godkännande eftersom ett tillträde förutsätter lagändringar. Detsamma gäller för avtalet mellan EU och Island och Norge.

Beträffande vissa former av samarbete som regleras i konventionen uppstår frågan om tjänstemän från en annan medlemsstat eller, med stöd av avtalet med EU, från Island eller Norge får utföra uppgifter i Sverige inom ramen för samarbetet. Det gäller framförallt beträffande kontrollerade leveranser (artikel 12), gemensamma utredningsgrupper (artikel 13) och s.k. hemliga utredningar, dvs. utredningsåtgärder som vidtas under en täckmantel (artikel 14). För verksamhet som avses i dessa artiklar finns även bestämmelser om straffrättsligt ansvar och skydd för utländska tjänstemän (artikel 15). Såsom framgått av redogörelsen i avsnitt 4.1.12–4.1.15 kräver inte konventionen att utländska tjänstemän skall utföra uppgifter som enligt svensk rätt vore att anse som myndighetsutövning.

Vad som nu sagts utesluter dock inte att utländska tjänstemän kan utföra vissa uppgifter i Sverige inom ramen för en gemensam utredningsgrupp, en kontrollerad leverans eller en s.k. hemlig utredning. Liksom i dag får detta dock inte innebära utövande av svensk myndighet. Det finns således inte skäl att beröra de särskilda bestämmelserna i 10 kap. 5 § regeringsformen i samband med att riksdagen tar ställning till frågan om godkännande av dessa instrument.

Lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål är inte tillämplig på det grundlagsreglerade tryck- och yttrandefrihets-

rättsliga området (se prop. 1999/2000:61 s. 73). Det innebär att Sverige för närvarande inte kan lämna rättslig hjälp i fråga om brott som faller inom det grundlagsskyddade området (se prop. 2001/02:74 s. 92 f.). Det kan därmed förekomma att en framställning om rättslig hjälp måste avslås med hänvisning till bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen, dvs. med hänvisning till svenska allmänna rättsprinciper. Avslag på denna grund är tillåtna enligt 1959 års Europarådskonvention och de nya instrumenten, som är avsedda att komplettera 1959 års konvention, medför ingen ändring i detta avseende.

Såsom regeringen har konstaterat i prop. 2001/02:74 har dock den svenska hållningen till rättslig hjälp beträffande brott av nu aktuellt slag inte alltid mötts av förståelse från andra länder. Frågor som rör det internationella samarbetet på detta område är för närvarande föremål för utredningsåtgärder (Dir. 2003:58).

5.2 Ansökningar och allmänna förfaranderegler

Förslag: Den åklagare som handlägger ett ärende om rättslig hjälp får underrätta den ansökande myndigheten om ytterligare utredningsåtgärder som skulle kunna vidtas.

Skälen för förslaget: Vid utarbetandet av bestämmelserna i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål beaktades det då befintliga utkastet till 2000 års EU-konvention. Av redogörelsen i avsnitt 4 framgår att de föreskrifter om ansökningar och förfaranden som ges i konventionen redan är uppfyllda i svensk rätt. Artikel 5 i 2001 års tilläggsprotokoll om informationsskyldighet var dock inte känd när lagen skrevs (se avsnitt 4.2.6). Avsikten med denna bestämmelse är att myndigheterna i den anmodade staten skall lämna information till den ansökande statens myndigheter för att bl.a. möjliggöra nya eller korrigerade ansökningar om rättslig hjälp. Bestämmelsen är avsedd att vara generellt tillämplig.

Lagen om internationell rättslig hjälp innehåller vissa bestämmelser om underrättelser till den utländska myndigheten (2 kap. 8 §). Reglerna tar dock inte sikte på sådan information som skall lämnas enligt artikel 5 i tilläggsprotokollet. Fördelen med artikel 5 är att de skapar bättre förutsättningar att den brottsutredande myndigheten att snabbt få information om ytterligare åtgärder som kan behöva vidtas. Det bör därför tas in en särskild föreskrift om uppgiftslämnande till den ansökande myndigheten angående andra utredningsåtgärder som skulle kunna vidtas. Bestämmelse skall vara begränsad till sådan information som framkommer under handläggningen av ärendet. Det är alltså inte fråga om att ålägga någon ytterligare utredningsskyldighet utöver vad handläggningen av den ursprungliga ansökningen kräver. Den ansökande myndigheten har därefter möjlighet att komplettera sin tidigare ansökan med en begäran om ytterligare hjälp som kan ske i förenklad form enligt artikel 6 i protokollet (se avsnitt 4.2.6) eller föranleda åtgärder i det egna landet eller en ansökan om rättslig hjälp i en annan stat.

Det är naturligt att en svensk åklagare som handlägger en ansökan om rättslig hjälp skall ha möjlighet att lämna sådana underrättelser. Det skulle kunna hävdas att åklagare redan idag kan lämna över sådan information som artikel 5 avser. Bestämmelsens syfte är att klargöra att sådan information också skall överlämnas när det lämpligen kan ske. En sådan lämplighetsbedömning förutsätts också i artikel 5.

Även en domstol kan handlägga en ansökan om rättslig hjälp. Den svenska domstolens roll är brottmålsprocessen är dock sådan att underrättelser av det slag som avses i artikel 5 inte bör komma i fråga. Förhållandet kan vara annorlunda i andra länder, t.ex. där det förekommer undersökningsdomare. En svensk domstols möjlighet att lämna information är mera begränsad och underrättelser kan t.ex. avse uppenbara felaktigheter. Underrättelser av detta slag omfattas av de nuvarande reglerna i 2 kap. 9 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. De nya föreskrifterna med anledning av artikel 5 bör därmed avse endast åklagare.

Sammanfattningsvis bör lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål kompletteras med en bestämmelse om att åklagaren får underrätta den ansökande staten om ytterligare utredningsåtgärder som kan vidtas.

5.3 Verkställighetsavräkning vid tillfälligt överförande av frihetsberövade personer

Förslag: Ett tillfälligt överförande av en frihetsberövad person enligt 4 kap. 29 eller 31 § lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål i utredningssyfte skall räknas in i verkställighetstiden för den som dömts till slutna ungdomsvård.

Skälen för förslaget: En person som sitter frihetsberövad för verkställighet av straff i Sverige kan med anledning av en svensk eller utländsk förundersökning tillfälligt överföras till en annan stat för att där medverka i förundersökningen. Ett överförande kan ske med stöd av artikel 11 i 1959 års Europarådskonvention och kommer att kunna ske med stöd av artikel 9 i 2000 års EU-konvention. Bestämmelser som möjliggör sådana överföranden finns redan i 4 kap. 29 och 31 §§ lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål (se avsnitt 4.1.9). I artikel 9 i 2000 års EU-konvention finns en bestämmelse om obligatorisk avräkning för den tid som ett frihetsberövande har varit utomlands i samband med ett tillfälligt överförande (punkt 4).

För den som avtjänar straff i kriminalvårdsanstalt finns bestämmelser om avräkning för tid utom anstalten i samband med ett tillfälligt överförande enligt lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. Dessa bestämmelser om tillgodoräknande finns i 43 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt.

En annan tidsbestämd, frihetsberövande påföljd som bör omfattas av konventionens avräkningsregel är slutna ungdomsvård. När påföljden bestäms får rätten bestämma tiden för slutna ungdomsvård till lägst fjorton dagar och högst fyra år (31 kap. 1 a § brottsbalken). Statens institutionsstyrelse fastställer sedan

dagen för verkställighetens slut och närmare bestämmelser finns i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård. Den som döms till sluten ungdomsvård skall tillgodoräknas tid för frihetsberövande på samma sätt som vid ett fängelsestraff (10 a § lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård). Vid beräkning av verkställighetstiden skall vissa bestämmelser i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. tillämpas (11 §), bl.a. reglerna om avbrott i verkställigheten. Även tid som tillbringas utanför ungdomshemmet för att främja den dömdes anpassning i samhället skall räknas in i verkställighetstiden (18 §).

För unga lagöverträdare som dömts till sluten ungdomsvård finns dock ingen bestämmelse om tillgodoräknande av tid som den dömda tillbringar utanför det särskilda ungdomshemmet i samband med ett tillfälligt överförande. Frågan behandlades inte när de nuvarande reglerna i 43 § lagen om kriminalvård i anstalt ändrades med anledning av att lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål infördes (se prop. 1999/2000:61 s. 126 f.f.). Det saknas anledning att göra skillnad mellan fängelsestraff och sluten ungdomsvård i detta avseende och en bestämmelse motsvarande den som finns i 43 § andra stycket lagen om kriminalvård i anstalt bör införas för den slutna ungdomsvården. Bestämmelsen bör placeras i lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård.

5.4 Rättslig hjälp med förhör

5.4.1 Förhör genom telefonkonferens m.m.

Förslag: Den tingsrätt som handlägger en ansökan om rättslig hjälp med telefonförhör får, om det finns särskilda skäl, besluta att förhöret skall genomföras som en bevisupptagning utom huvudförhandling.

När ansökan om rättslig hjälp avser bevisupptagning vid domstol, telefonförhör eller förhör genom videokonferens i Sverige, skall den ansökande staten underrättas om

bestämmelserna i 2 kap. 12 § lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål.

Skälen för förslagen: Artikel 11 innehåller bestämmelser om rättslig hjälp i form av förhör med vittnen och sakkunniga genom telefonkonferens. Svenska regler om rättslig hjälp med telefonkonferens finns i 4 kap. 8–10 §§ lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål, se avsnitt 4.1.11.

Enligt artikel 11.5 kan den anmodade staten ställa upp vissa villkor för att lämna rättslig hjälp med telefonförhör, bl.a. i fråga om att den statens myndigheters rätt att närvara och medverka vid förhöret (se artikel 10.5 till vilken artikel 11.5 hänvisar). En särskild uppgift är att bevaka att grundläggande rättsprinciper i den anmodade staten iakttas. En annan uppgift är att vid behov anordna tolkhjälp. Dessa aspekter på förfarandet kan tillgodoses när telefonförhöret sker vid tingsrätt som en bevisupptagning utom huvudförhandling enligt 4 kap. 11 och 12 §§ men inte vid den förenklade form av biträde som föreskrivs i 4 kap. 8 §. Enligt nuvarande bestämmelser krävs att den ansökande staten begär att telefonförhör sker i form av bevisupptagning utom huvudförhandling. Den möjlighet artikel 11.5 ger en anmodad stat att kräva ett visst förfarande vid telefonförhör har ingen motsvarighet i svenska bestämmelser.

Av konventionen följer dock ingen skyldighet för en anmodad stat att utöva den högre grad av kontroll över telefonförhöret som artikel 11.5 avser. Det finns emellertid ändå skäl att överväga regler som ger svenska myndigheter större möjligheter att styra förfarandet vid rättslig hjälp genom telefonförhör. De nuvarande reglerna har ett allmänt tillämpningsområde och den ansökande staten kan vara vilken som helst, även en stat vars processuella regler avviker från de svenska. Även om utgångspunkten fortsättningsvis bör vara att åtgärden i första hand skall ses som en del av det utländska förfarandet och så långt möjligt medge ett resultat som är användbart i den processen kan det finnas situationer då det finns anledning för svenska myndigheter att ta en mer aktiv del när åtgärden vidtas.

Det kan t.ex. vara fråga om förhör med en minderårig eller ett särskilt behov av att bevaka den hördes rätt att med stöd av 36 kap. 6 § rättegångsbalken vägra uttala sig om en egen eller någon närståendes brottsliga eller vanärande handling (se även nedan). Detta talar för att även svenska myndigheter bör ha rätt att initiera det förfarande som föreskrivs i 4 kap. 11 och 12 §§. Avsikten bör dock vara att den ansökande statens önskemål om den rättsliga hjälpens omfattning i första hand skall vara styrande och att beslut om att genomföra det mera omfattande förfarandet bara bör fattas om det finns särskilda skäl.

En viktig skyddsregel för den som skall höras är rätten att vägra vittna om det finns stöd för det i den ansökande eller den anmodade statens lag. En obligatorisk och generellt verkande regel med denna innebörd finns i 2 kap. 12 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. Även artikel 11.5 (genom hänvisningen till artikel 10.5) ger utrymme för att tillämpa denna skyddsregel vid telefonförhör om den anmodade staten så kräver. Det är dock oklart om detta villkor måste anföras i det enskilda fallet eller om det räcker med en allmän regel av det slag som finns i 2 kap. 12 §. Som redan nämnts kan intresset av att i ett enskilt fall särskilt bevaka att denna skyddsregel iakttas motivera att telefonförhöret sker i enlighet med reglerna om bevisupptagning utom huvudförhandling.

För att understryka att föreskrifterna i 2 kap. 12 § alltid gäller och skall iakttas samt för att säkert uppfylla konventionens krav på aktivitet från den anmodade statens sida bör ett förtydligande göras. Detta kan lämpligen utformas som en skyldighet för svenska myndigheter att underrätta den ansökande myndigheten om bestämmelserna i 2 kap. 12 §. Underrättelsen bör dock inte begränsas till att bara gälla vid de olika former av telefonförhör som omfattas av lagen utan även då rättslig hjälp begärs i Sverige med bevisupptagning vid domstol och förhör genom videokonferens. Bestämmelsen bör därför lämpligen placeras i 2 kap. 12 §. Underrättelseskyldigheten bör inte omfatta förhör som sker under förundersökning.

5.4.2 Förhör genom videokonferens

Förslag: Nuvarande krav på att den som skall höras samtycker vid rättslig hjälp med förhör genom videokonferens skall endast gälla en tilltalad. För övriga som skall höras tas kravet bort. Bestämmelserna i 4 kap. 11 och 13 §§ lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål om att det av ansökan skall framgå att den som skall höras samtycker skall därför endast gälla en tilltalad.

Skälen för förslagen: Nuvarande bestämmelser om rättslig hjälp med videoförhör kräver att den som skall höras genom videokonferens samtycker till detta. Detta återspeglas genom att det av ansökan skall framgå att den som skall höras samtycker till åtgärden. Detta gäller både vid förhör med någon som befinner sig i Sverige och vid förhör i ett svenskt förfarande med någon som befinner sig utomlands och föreskrivs i 4 kap. 11 och 13 §§ lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. Reglerna återspeglar den nuvarande ordningen för förhör genom videokonferens i en svensk rättegång, vilka utgår från att den som skall medverka på detta sätt är villig att göra detta. De svenska förfaranderegler som i dag finns i lagen (1999:613) om försöksverksamhet med videokonferens i rättegång är föremål för förändringar. I betänkandet En modernare rättegång (SOU 2001:103) lämnas förslag till en permanent ordning där frivillighet inte längre skall vara en förutsättning för åtgärden (se avsnitt 4.1.10).

Artikel 10 i 2000 års EU-konvention utgår också från att det inte skall krävas samtycke vid förhör genom videokonferens med undantag av förhör med en tilltalad person (punkt 9). Det krav som i dag ställs på samtycke från den som skall höras när det gäller förhör genom videokonferens vid rättegång i Sverige är därmed oförenligt med konventionen och bör tas bort.

Konventionen hindrar däremot inte att det i en svensk rättegång även fortsättningsvis krävs samtycke för att videoförhör skall få ske i med någon som befinner sig utomlands. För närvarande ställs i praktiken ett krav på

samtycke för videoförhör i en svensk rättegång, något som kan komma att ändras om det ovan nämnda betänkandet genomförs. Enligt 4 kap. 13 § första stycket får videokonferens i utlandet begäras i ett mål eller ärende vid svensk domstol under förutsättning att videokonferens i rättegång är tillåten i svensk rätt. Eventuella ändringar för svenska rättegångar får därmed direkt genomslag för möjligheterna att söka rättslig hjälp utan att bestämmelserna i 4 kap. 13 § behöver ändras. Föreskriften om att ansökan skall ange att samtycke finns skulle i och för sig kunna stå kvar eftersom den inte påverkar de materiella förutsättningarna för ett svenskt förhör genom videokonferens i utlandet. Men bestämmelsen skulle kunna leda till missförstånd med hänsyn till att stater som tillträder 2000 års EU-konvention inte kan ställa krav på den berörda personens samtycke för att lämna rättslig hjälp.

De särskilda bestämmelserna om att det av ansökan skall framgå att den som skall höras samtycker och som finns i 4 kap. 11 och 13 §§ lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål bör därför ändras till att endast avse en tilltalad.

5.5 Gemensamma utredningsgrupper

Förslag: De nuvarande bestämmelserna i lagen (2003:1174) om gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar skall gälla för sådana grupper som inrättas med stöd av EU:s rambeslut om gemensamma utredningsgrupper från 2002, 2000 års EU-konvention samt avtalet mellan EU och Island och Norge om tillämpning av vissa bestämmelser i 2000 års EU-konvention.

Reglerna om åklagares behörighet att ingå överenskommelser om att inrätta en gemensam utredningsgrupp anpassas till den pågående förändringen av åklagarväsendets organisation.

Skälen för förslagen

Lagstiftningsbehovet

Det materiella innehållet i bestämmelserna om gemensamma utredningsgrupper i 2000 års EU-konvention (artikel 13) överensstämmer med vad som föreskrivs EU:s rambeslut om gemensamma utredningsgrupper som antogs den 13 juni 2002 (EGT L 162, 20.6.2002, s. 1) och som har genomförts genom lagen (2003:1174) om gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar. Lagen är dock utformad på så sätt att den bara avser gemensamma utredningsgrupper som inrättas med stöd av rambeslutet. Lagens tillämpningsområde behöver därför utvidgas till att avse utredningsgrupper som inrättas med stöd av 2000 års EU-konvention. Genom avtalet mellan EU och Island och Norge om tillämpning av vissa bestämmelser i 2000 års EU-konvention skall konventionens bestämmelser om gemensamma utredningsgrupper också gälla i förhållande till dessa stater och lagen måste därmed omfatta även utredningsgrupper i enlighet med detta avtal. En närmare beskrivning av bestämmelserna i konventionen och avtalet har lämnats i avsnitt 4.1.13 och 4.3.1.

Hänsyn måste också tas till det faktum att rambeslutet skall upphöra att gälla när 2000 års EU-konvention har trätt i kraft i samtliga medlemsstater (artikel 5 i rambeslutet) samtidigt som konventionen träder i kraft redan sedan åtta medlemsstater har tillträtt densamma (artikel 27 i konventionen).

Det utvidgade tillämpningsområdet medför även vissa följdändringar i lagen.

Tillämpningsområdet för lagen och vissa ikraftträdande-bestämmelser

Ett utvidgat tillämpningsområde kan lagtekniskt utformas på olika sätt. Ett alternativ är att hänvisa till utredningsgrupper som inrättas med stöd av en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige tillsammans med ett bemyndigande för

regeringen att i förordning meddela föreskrifter om vilka överenskommelser som avses. Därmed skulle regeringen i förordning kunna föreskriva vilka internationella överenskommelser som skulle omfattas av lagen. En sådan utformning föreslogs i den lagrådsremiss som föregick lagen om gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar. En avsikt med denna lösning var att utredningsgrupper som inte borde omfattas av lagen, t.ex. bestämmelserna i Neapel II-konventionen, skulle kunna hållas utanför tillämpningsområdet. Lagrådet avstyrkte dock detta förslag och påtalade att det i praktiken skulle innebära att regeringen slutligen kommer att avgöra lagens tillämpningsområde (prop. 2003/04:4 s. 57 f.). Lagen kom därefter att begränsas till utredningsgrupper som inrättas med stöd av rambeslutet.

En utformning som innebär att utredningsgrupper som inrättas med stöd av varje internationell överenskommelse som är bindande för Sverige – utan undantag – torde i och för sig undgå den kritik som Lagrådet riktade mot det tidigare förslaget. Men därmed skulle även utredningsgrupper som inte bör omfattas träffas av lagens bestämmelser. Detta alternativ bör därför inte väljas.

En annan möjlighet vore att inte knyta tillämpningsområdet till internationella överenskommelser utan i stället till de stater som får påkalla inrättandet av en gemensam utredningsgrupp. Det skulle dock innebära att t.ex. utredningsgrupper enligt Neapel II-konvention skulle komma att omfattas, vilket inte är avsett. En sådan ordning vore mindre tydlig och tillämpnings-svårigheter skulle kunna uppstå i framtiden. Nya överenskommelser som gäller i förhållande till andra stater än EU:s medlemsstater, Island och Norge skulle dessutom kräva lagändringar. Inte heller denna lösning bör alltså väljas.

Ett tredje alternativ är att i lagen ange de internationella överenskommelser som avses även om det innebär att lagändringar krävs varje gång en ny överenskommelse tillkommer eller upphör. De överenskommelser som är aktuella är rambeslutet, 2000 års EU-konvention samt avtalet mellan EU

och Island och Norge. Däremot bör inte gemensamma specialutredningslag enligt Neapel II-konventionen (artikel 25) eller gemensamma utredningsgrupper enligt FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet som antogs år 2000 (artikel 19) omfattas. En lagändring kommer att krävas senare om gemensamma utredningsgrupper enligt det andra tilläggsprotokollet till 1959 års konvention eller andra internationella överenskommelser skall omfattas av lagen.

Vad gäller förhållandet mellan rambeslutet och konventionen kan det konstateras att en viss överlappning är oundviklig. Trots att konventionen kommer att träda i kraft sedan åtta EU-stater har tillträtt densamma fortsätter rambeslutet att gälla till dess samtliga medlemsstater har ratificerat konventionen. De två instrumenten kommer alltså att vara parallellt tillämpliga. Under mellantiden kommer såväl rambeslutet som konventionen att gälla i förhållande till vissa stater, men bara rambeslutet i förhållande till andra stater. Rambeslutet kan därför inte utmönstras ur lagen förrän det står klart att och vid vilken tidpunkt rambeslutet kommer att upphöra att gälla. En eventuell övergångsbestämmelse för övergången från rambeslutet till konventionen skulle bli så komplicerad att en sådan lösning bör undvikas.

Avtalet mellan EU och Island och Norge har ännu inte trätt i kraft och det är svårt att förutse när detta kan komma att ske. Ett rimligt antagande är dock att övriga EU-länder liksom Sverige söker ta hand om detta avtal i anslutning till konventionen. Det är viktigt att avtalet kan tillämpas så snart det trätt i kraft. Den lagändring som krävs för att tillämpningsområdet skall omfatta även detta avtal bör därför genomföras redan nu, men i denna del bör reglerna inte träda i kraft förrän avtalet börjar att gälla. Detta ikraftträdande kan överlämnas till regeringen att besluta om.

Oaktat de lagtekniska svårigheter som nu anförts framstår det senast nämnda alternativet som mest lämpligt och det bör därför väljas. Nuvarande bestämmelser om gemensamma utredningsgrupper bör därför utsträckas till att också omfatta grupper som

inrättas med stöd av konventionen samt avtalet mellan EU och Island och Norge, dock att ändringarna såvitt avser avtalet inte bör träda i kraft förrän senare.

Behörighet att ingå en överenskommelse om att inrätta en gemensam utredningsgrupp

I 3 § lagen om gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar regleras vem som får ingå en överenskommelse om att inrätta en gemensam utredningsgrupp. Pågår en svensk förundersökning beträffande den brottslighet som utredningsgruppen skall utreda får överenskommelsen ingås av den åklagare eller myndighet som leder förundersökningen (första stycket). Om det däremot inte pågår eller inleds någon förundersökning i Sverige får en sådan överenskommelse i stället ingås av bl.a. Riksåklagaren eller den åklagarmyndighet som Riksåklagaren bestämmer (andra stycket). I den omorganisation av åklagarväsendet som för närvarande pågår föreslås dock att den centrala förvaltningsmyndigheten, Riksåklagaren och de sex regionala åklagarmyndigheterna skall ersättas av en ny myndighet (prop. 2004/05:26). Det är därför nödvändigt att ändra bestämmelserna i 3 § såvitt avser behörigheten för åklagare att ingå överenskommelser om att inrätta en gemensam utredningsgrupp när ingen svensk förundersökning pågår eller inleds.

Det är den centrala förvaltningsmyndigheten Riksåklagaren som avses i 3 § (se prop. 2003/04:4 s. 23) och efter omorganisationen bör det vara den nya åklagarmyndigheten som skall vara behörig i nu aktuella fall. Namnet på den nya myndigheten är dock ännu inte fastställd och tills vidare bör hänvisningen till Riksåklagaren inte ändras. Det kan dock inte längre vara fråga om att en regional åklagarmyndighet skall kunna ingå en överenskommelse. I stället bör myndigheten Riksåklagaren kunna bestämma att en åklagare får ingå överenskommelser om att inrätta en gemensam utredningsgrupp enligt lagen, vilket bör framgå av 3 §. När namnet på den nya

myndigheten har fastställts skall detta naturligtvis också beaktas vid utformningen av denna paragraf och andra bestämmelser som berörs.

5.6 Kontrollerade leveranser

Förslag: Vissa bestämmelser om samarbetet med kontrollerade leveranser införs i lagen (2003:1174) om gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar som ges ett nytt namn. Ett ansökan om att genomföra en kontrollerad leverans i Sverige skall handläggas av åklagare. En ansökan om att en kontrollerad leverans skall vidtas utomlands får göras av åklagare, polismyndighet, Tullverket eller Kustbevakningen.

Skälen för förslagen: Enligt artikel 12 i 2000 års EU-konvention skall rättsligt samarbete kunna ske i form av kontrollerade leveranser. Beslut om en kontrollerad leverans skall fattas av myndigheterna i den anmodade staten. Såväl förutsättningarna för att tillåta en kontrollerad leverans som genomförandet av åtgärden skall följa nationella rätt i den anmodade staten (se avsnitt 4.1.12). Bestämmelserna gäller i förhållande till övriga EU-stater samt, i form av en utvidgning av Schengenregelverket (artikel 2.1), gentemot Island och Norge.

Kontrollerade leveranser är i dag inte särskilt reglerade i svensk rätt men en fast praxis har etablerats i fråga hur metoden kan användas. Av redogörelsen i avsnitt 4.1.12 framgår att internationellt samarbete med kontrollerade leveranser förekommer sedan länge och att svenska myndigheter också medverkar. Villkoren för åtgärden och dess genomförande följer nationell rätt i respektive stat som berörs.

Frågan om en särskild reglering av kontrollerade leveranser i svensk rätt är föremål för överväganden i ett annat lagstiftningsärende med anledning av betänkandet Ökad effektivitet och rättssäkerhet i brottsbekämpningen (SOU 2003:74). I enlighet med den bedömning som gjorts i avsnitt 4.1.12 bör därmed inga materiella bestämmelser i fråga om kontrollerade leveranser före-

slås i detta ärende. Däremot finns det skäl att klargöra vem som är behörig att fatta beslut om att genomföra en gränsöverskridande kontrollerad leverans i Sverige samt vem som är behörig att ta emot eller göra en ansökan om kontrollerad leverans. Bestämmelser som uppfyller de konventionsåtaganden som avser skadeståndsansvar (artikel 16), och villkor om användningsbegränsningar (artiklarna 7 och 23) behandlas i avsnitt 5.8 och 5.9.

Möjliga lagtekniska lösningar

I praktiken sköts kontakterna inför och under genomförandet av en kontrollerad leverans i allmänhet mellan polis- och tullmyndigheter i olika länder. Emellanåt sker detta via Interpol eller Europol och ibland medverkar Eurojust. I Sverige finns fasta rutiner inom såväl Polisen som Tullverket för handläggningen av sådana ärenden och Rikskriminalpolisen respektive Tullverkets huvudkontor skall alltid kopplas in i ärendet. I vissa fall finns också inslag av gränsöverskridande övervakning. Kontrollerade leveranser skulle alltså kunna uppfattas som en form av polis- eller tullsamarbete och regler för samarbetet tas in i lagen (2000:343) om internationellt polisiärt samarbete (polissamarbetslagen) respektive lagen (2000:1219) om internationellt tullsamarbete (tullsamarbetslagen).

Det är dock etablerad praxis i Sverige att en åklagare alltid skall avgöra om en kontrollerad leverans skall tillåtas. När det är fråga om en transitleverans genom Sverige är det åklagaren som kräver en garanti från utländska myndigheter där de åtar sig att ingripa mot leveransen, ta godset i beslag och lagföra brott. I SOU 2003:74 föreslås att kontrollerade leveranser skall regleras som ett straffprocessuellt tvångsmedel som skall beslutas av undersökningsledare eller åklagare. Det är också i andra länder vanligt att åklagare eller en undersökningsdomare beslutar om kontrollerade leveranser. Det ligger därmed nära till hands att uppfatta åtgärden som en form av rättslig hjälp i brottmål som

handläggs av åklagare och reglera samarbetet i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål.

Den praktiska tillämpningen innebär emellertid att det internationella samarbetet i dessa fall har inslag av såväl polis- eller tullsamarbete som internationell rättslig hjälp. Medan det för svenskt del är åklagaren som fattar beslut sköter polis- eller tullmyndigheter kontakterna och dessa myndigheter gör också olika överväganden angående de rättsliga och praktiska möjligheterna att genomföra åtgärden. Det är också ofta polis eller tull som kontaktar åklagaren angående ett beslut om kontrollerad leverans.

Det faktum att kontrollerade leveranser berör flera olika svenska myndigheter talar för att det internationella samarbetet bör regleras i en särskild lag och inte i polis- och tullsamarbetslagarna eller i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. Motsvarande bedömning har tidigare gjorts i fråga om samarbetet genom gemensamma utredningsgrupper (se prop. 2003/04:4 s. 38). Det skulle således kunna ske i en ny lag. Lagen (2003:1174) om gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar genomgår emellertid vissa förändringar med anledning av 2000 års EU-konvention och bör utsträckas till att också omfatta andra former av brottsutredande samarbete. Därmed kan även befintliga bestämmelser angående villkor om användningsbegränsningar och skadestånd göras tillämpliga för alla åtgärder som omfattas av lagen (se närmare avsnitten 5.8 och 5.9). Naturligtvis krävs då även en namnändring. De samordningsvinster som nämnts innebär att den sist angivna lösningen bör väljas.

Tillämpningsområde

Förutom 2000 års EU-konvention innehåller även Schengenkonventionen och Neapel II-konventionen bestämmelser om kontrollerade leveranser. Vidare finns sådana regler i 1988 års narkotikabrottskonvention och 2000 års konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet som antagits inom

ramen för FN. Det andra tilläggsprotokollet till 1959 års Europarådskonvention innehåller också bestämmelser om kontrollerade leveranser. Det internationella samarbete om kontrollerade leveranser som nu blir föremål för reglering är inte begränsat till EU:s medlemsstater, Island och Norge. De samarbetsbestämmelser som nu införs bör därmed ha ett bredare tillämpningsområde.

En nära lösning till hands vore att tillämpa bestämmelserna för kontrollerade leveranser som sker med stöd av en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige. Det kan emellertid finnas behov av samarbete med länder som Sverige inte har träffat någon överenskommelse med. Dessa stater behöver inte finnas i närområdet och en kontrollerad leverans skulle även kunna ske t.ex. under en flygtransport till eller från landet. Det är vidare fråga om en åtgärd som då den skall ske i Sverige helt styrs av svenska myndigheter enligt de förutsättningar och villkor som gäller enligt svensk rätt. Det finns därmed inte skäl att begränsa tillämpningsområdet för dessa bestämmelser genom att kräva en för Sverige bindande internationell överenskommelse. På samma sätt som rättslig hjälp enligt lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål bör en begäran om svensk hjälp med en kontrollerad leverans kunna beviljas utan krav på ömsesidighet eller stöd i en internationell överenskommelse (jfr dock bestämmelserna om användningsbegränsningar, avsnitt 5.8, och om skadestånd, avsnitt 5.9).

Ansökningar och handläggningen av ärendet

Som redovisats i tidigare avsnitt är det en fast praxis att endast åklagaren kan besluta om kontrollerad leverans skall genomföras i Sverige. Några skäl för att frångå denna ordning finns inte. Beslutsfattandet bör därför alltid ligga hos en svensk åklagare och handläggningen därmed ske där. En sådan bestämmelse bör tas in den nuvarande lagen om gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar. Liksom i dag bör beslutet föregås av

samråd med berörd polis- och tullmyndighet. Förutom polis och tull bör även Kustbevakningen, som också har brottsutredande uppgifter och vars tjänstemän har polisiära befogenheter i vissa fall, omfattas av samarbetet med kontrollerade leveranser. Föreskrifter om samordningsskyldighet kan ges i förordning.

När det gäller frågan vilken åklagare som bör vara behörig att handlägga ärendet kan olika bedömningar göras. I dag fattas beslutet på regional nivå av en chefsåklagare, biträdande chefsåklagare eller en specialiståklagare vid en internationell kammare. Ofta sker detta i den region där den kontrollerade leveransen kommer in till Sverige men det förekommer också att beslutet fattas i den region där destinationsorten finns och där en förundersökning bedrivs. Vidare finns det en åklagare med s.k. nationell behörighet. Regeringen har nyligen överlämnat en proposition med vissa förslag om organisatoriska förändringar av åklagarväsendet (prop. 2004/05:26), vilka också kan komma att påverka handläggningen av beslut som rör det internationella rättsliga samarbetet. Beslut om en kontrollerad leverans kan påkallas med kort varsel och åklagarjour dygnet runt förekommer. De bestämmelser som nu föreslås måste vara flexibla och möjliggöra snabba beslut närhelst ett behov uppstår. De bör också kunna tillämpas även om organisatoriska förändringar görs. På samma sätt som enligt lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål (2 kap. 7 §) bör en ansökan som gäller en kontrollerad leverans handläggas av den åklagare inom vars område den berörda åtgärden skall vidtas eller den åklagare som Riksåklagaren bestämmer. I enlighet med vad som sägs i avsnitt 5.5 bör tills vidare beteckningen Riksåklagaren användas för den nya åklagarmyndigheten.

Det förfarande som i dag tillämpas för ansökningar och kontakter med utländska myndigheter avviker från den ordning som gäller enligt lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. Såväl åklagare som polis- och tullmyndigheter är aktiva vid genomförandet av en kontrollerad leverans i Sverige eller utlandet. Denna flexibilitet bör inte ändras och förutom åklagare bör svenska polismyndigheter, Tullverket och Kustbevakningen

vara behöriga att ta emot eller göra en ansökan om att genomföra en kontrollerad leverans. Om en ansökan avser en kontrollerad leverans i Sverige skall den alltid överlämnas till åklagare om den getts in till annan myndighet. Vidare bör en ansökan av en annan myndighet än åklagare alltid föregås av en underrättelse till åklagare. Direktkommunikation mellan myndigheter i olika länder bör vara möjligt. Samtidigt skall utrymme lämnas för kommunikation genom ländernas centrala myndigheter, t.ex. om en medlemsstat använder sig av artikel 6.7 i 2000 års EU-konvention och i en förklaring anger att ansökningar om kontrollerade leveranser skall ske mellan staternas centrala myndigheter. Närmare regler om detta bör tas in i förordning.

Frågan om svensk förklaring om behöriga myndigheter enligt artikel 24 i konventionen behandlas i avsnitt 5.12.

5.7 Bistånd i brottsutredningar med användning av skyddsidentitet

Förslag: Lagregler införs för internationellt samarbete i brottsutredningar som genomförs av tjänstemän med skyddsidentitet. De placeras i lagen om gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar (med ny rubrik).

När en svensk förundersökning pågår angående brottsligheten i fråga får den åklagare eller polismyndighet som leder förundersökningen ingå en överenskommelse med myndigheter i en annan stat om bistånd i brottsutredningar med användning av skyddsidentitet. Om det inte pågår eller inleds någon svensk förundersökning får en sådan överenskommelse ingås av Riksåklagaren eller Rikspolisstyrelsen eller av en åklagare eller polismyndighet som Riksåklagare respektive Rikspolisstyrelsen bestämmer.

Skälen för förslagen: I artikel 14 finns bestämmelser om det som i konventionen betecknas hemliga utredningar. Vad som avses är samarbete mellan myndigheter i olika stater när det

gäller brottsutredningar där tjänstemän medverkar med användning av skyddsidentitet. Reglerna är fakultativa och en stat som tillträder konventionen har möjlighet att reservera sig i denna del.

I avsnitt 4.1.14 redovisas närmare för denna metod som används i den polisiära verksamheten. Arbetsmetoden används främst när det är fråga om grov organiserad brottslighet som avser fall av t.ex. grov narkotikabrottslighet, grova rån, människorov, grov förfalskning och grova stölder av vapen eller kulturföremål. Någon särskild reglering finns inte idag men som för all polisiär verksamhet gäller de allmänna principerna om legalitet, behov och proportionalitet. Användning av skyddsidentitet har tillsammans med andra frågor om polisens spanings- och utredningsarbete blivit föremål för en närmare översyn i betänkandet Ökad effektivitet och rättssäkerhet i brottsbekämpningen (SOU 2003:74).

I dag förekommer vidare ett betydelsefullt internationellt samarbete inom detta område där också Sverige deltar. Detta samarbete är viktigt för möjligheterna att effektivt utreda mycket allvarlig brottslighet. I enlighet med redogörelsen i avsnitt 4.1.14 finns det i dag ett begränsat utrymme att genomföra svenska polisoperationer av detta slag med medverkan av utländska tjänstemän. Svenska tjänstemän kan också delta i utländska operationer. En överenskommelse krävs i varje enskilt fall och om åtgärden vidtas i Sverige gäller de villkor och förutsättningar som ställs upp i svensk rätt även för en utländsk tjänstemans medverkan, t.ex. vad som gäller om tillåten bevisprovokation. Det får inte heller vara fråga om uppgifter som är att anse som myndighetsutövning. Någon reservation till artikel 14 bör därför inte lämnas.

Alla de förutsättningar och villkor som nu nämnts är fullt förenliga med bestämmelserna i artikel 14. För att uppfylla bestämmelserna i artikeln krävs det inte några särskilda regler. Konventionen innehåller emellertid regler angående villkor om användningsbegränsningar och skadestånd, vilka också gäller för hemliga utredningar och som fordrar lagreglering. Dessutom

skall en stat i samband med tillträdet avge en förklaring om behöriga myndigheter för olika åtgärder enligt konventionen (artikel 24). Vissa samarbetsbestämmelser bör därför införas. Såsom redan uttalats i avsnitt 4.1.14 bör emellertid de frågor som behandlas i lagstiftningsärendet med anledning av betänkandet i SOU 2003:74 inte bli föremål för nya förslag i detta ärende.

Lagteknisk lösning

På samma sätt som i fråga om kontrollerade leveranser bör regler om samarbete i brottsutredningar med användning av skyddsidentitet tas in i lagen om gemensamma utredningsgrupper, som samtidigt ges en ny rubrik, se avsnitt 5.5. Även när det gäller denna typ av samarbete kan olika svenska myndigheter vara inblandade och samarbetet kan, beroende på situationen, ha inslag av såväl rättslig hjälp som polissamarbete. Genom placering av reglerna om bistånd i brottsutredningar med användning av skyddsidentitet i denna lag kan också de befintliga reglerna för villkor om användningsbegränsningar (5–7 §§) och om skadestånd (8 och 9 §§) göras tillämpliga.

Tillämpningsområde

Artikel 14 innehåller en uttrycklig avgränsning av tillämpningsområdet för det samarbete som omfattas av artikeln. Det gäller bistånd mellan myndigheter i olika stater som lämnas i *brottsutredningar*, dvs. i fall då brott redan har begåtts. Vidare skall det vara fråga om utredningsåtgärder som utförs av *tjänstemän* (angående begreppet polismän som används i den svenska språkversionen, se avsnitt 4.1.14). Åtgärderna genomförs i enlighet med vad som anges i konventionen med användande av en falsk eller hemlig identitet, dvs. vad som lämpligen kan betecknas användning av *skyddsidentitet*. Den reglering som nu genomförs bör uttryckligen avgränsas till bistånd av nu angivet slag.

I likhet med regleringen för kontrollerade leveranser uppstår här frågan om regleringen bör gälla generellt eller vara bunden till konventionsåtaganden. Det finns dock bara ett fåtal internationella överenskommelser som tar upp rättsligt samarbete i brottsutredningar med användning av skyddsidentitet och frågan behandlas där i icke-förbindande ordalag. Det samarbete som äger rum vilar i stället på överenskommelser som träffas i enskilda fall och på viss multilateral samordning. Även samarbete med andra stater än EU:s medlemsstater och Island och Norge kan komma i fråga. Tillämpningsområdet för de samarbetsföreskrifter som nu föreslås bör därför vara generellt. I fråga om villkor om användningsbegränsningar och skadestånd bör dock vissa föreskrifter knytas till överenskommelser som är bindande för Sverige, se vidare avsnitt 5.8 och 5.9.

Samarbete i brottsutredningar med användning av skyddsidentitet

Artikel 14 om bistånd i brottsutredningar med användning av skyddsidentitet förutsätter en överenskommelse mellan de aktuella staterna i det enskilda fallet. Det är alltid den stat på vars territorium åtgärden skall genomföras som har avgörandet i sin hand och den statens lagstiftning och förfaranden skall därvid tillämpas. Även om punkt 2 i artikeln hänvisar till en ansökan ligger det därför närmast till hands att utforma samarbetsföreskrifterna så att de tar sikte på ingåendet av en överenskommelse. Reglerna om inrättandet av gemensamma utredningsgrupper kan därvid tjäna som förebild. Att ärendet i praktiken initieras av en framställning från någon stat är underförstått i en sådan reglering, vilket också är fallet i fråga om gemensamma utredningsgrupper.

Ett antal olika situationer kan tänkas. Det kan vara fråga om en utländsk tjänsteman som medverkar under skyddsidentitet i en svensk brottsutredning här i landet eller en svensk tjänsteman som deltar på motsvarande sätt utomlands. I andra fall kan det vara fråga om utredningsåtgärder i en svensk brottsutredning som vidtas utomlands under medverkan av svenska tjänstemän

eller åtgärder i Sverige med anledning av en utländsk utredning. Samarbetet kan också avse annat än bistånd med personella resurser. Alla dessa fall bör kunna bli föremål för en överenskommelse.

Grundläggande förutsättningar är naturligtvis att åtgärder som vidtas i Sverige eller i en svensk brottsutredning, liksom de åtgärder som svenska tjänstemän vidtar, är förenliga med svensk rätt. Genomförandet av åtgärden i Sverige skall följa svensk rätt. Såsom Justitieombudsmannen har uttalat torde den rättsliga regleringen inte medge att utländska polismän bedriver polisverksamhet här i landet annat än i form av biträde åt svensk polis och vidare att svensk polis skall närvara vid sådan utländsk medverkan (se JO 1974 s. 93 f och JO 1993/94 s. 88 f.f.).

De bestämmelser som nu föreslås bör reglera vem som för svensk del får ingå en överenskommelse om samarbete i en brottsutredning med användning av skyddsidentitet. I likhet med vad som gäller vid inrättande av gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar bör en distinktion göras beroende på om en svensk förundersökning angående den brottslighet som åtgärden avser pågår eller inte. När en sådan förundersökning pågår bör det vara den åklagare eller myndighet som leder förundersökningen som också får ingå en överenskommelse om samarbete med en brottsutredning med användning av skyddsidentitet av det slag som nu avses. Detta överensstämmer med vad som gäller enligt 3 § första stycket lagen (2003:1174) om gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar (se även prop. 2003/04:4 s. 21 f.f.).

Bestämmelserna om behörighet att ingå en överenskommelse om att inrätta en gemensam utredningsgrupp omfattar dock, förutom åklagare och polismyndigheter, även Tullverket och Kustbevakningen. Detta gäller såväl fall när en svensk förundersökning pågår eller inleds som överenskommelser utom ramen för en förundersökning. Tullverket får besluta om och leda en förundersökning enligt 19 § lagen (2000:1225) om straff för smuggling och Kustbevakningen enligt 11 kap. 4 § lagen (1980:424) om åtgärder mot förorening från fartyg. Dessa

myndigheter medverkar även i annan brottsutredande verksamhet och deras tjänstemän har polisiära befogenheter i vissa fall. När det gäller Tullverket har emellertid Sverige tidigare reserverat sig mot bestämmelser i Neapel II-konventionen om operationer av detta slag med hänvisning till att metoden inte förekommer i Tullverkets brottsutredande verksamhet (se prop. 1999/2000:122 s. 23 f.). Då det inte framkommit ett behov av att kunna delta i sådant samarbete saknas anledning att i dag göra någon annan bedömning och Tullverket bör därför inte ha behörighet att ingå överenskommelser av nu aktuellt slag. Inte heller har det vad gäller Kustbevakningen framkommit något sådant behov.

Bestämmelser som ger Tullverket och Kustbevakningen behörighet att ingå överenskommelser om brottsutredningar med användning av skyddsidentitet bör därmed inte införas. En sådan lösning hindrar dock inte att tjänstemän vid Tullverket eller Kustbevakningen kan medverka i polisverksamhet av detta slag, även när det är fråga om internationellt samarbete. Behörigheten bör i stället begränsas till polis och åklagare. I likhet med 3 § lagen om gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar bör reglerna utformas så att det tydligt framgår att överenskommelser ingångna av en åklagare eller polismyndighet som leder en förundersökning skall vara huvudregel (se prop. 2003/04:4 s. 23 f.). Endast om det inte pågår en svensk förundersökning och inte heller finns anledning att inleda en sådan angående den aktuella brottsligheten kan det bli aktuellt för Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen eller annan som någon av dessa myndigheter bestämmer, att ingå en sådan överenskommelse. Reglerna bör utformas på samma sätt som motsvarande bestämmelser för gemensamma utredningsgrupper och med hänsyn tagen till omorganisationen av åklagarväsendet, se avsnitt 5.5.

Även om användning av skyddsidentitet är en arbetsmetod som används vid grov brottslighet, och det därmed är fråga om en åklagarledd förundersökning, kan det tänkas situationer då så inte är fallet. Ett exempel kan vara att åtgärden initieras i en

utländsk brottsutredning om grovt narkotikabrott medan det narkotikabrott som den svenska förundersökningen avser är mindre allvarligt. Med hänsyn till att även en polismyndighet kan vara behörig att ingå en överenskommelse finns det ett behov av samordning och i vissa situationer anledning att överväga om en åklagare bör ta över förundersökningen. På samma sätt som i fråga om gemensamma utredningsgrupper bör frågor om samordning mellan olika svenska myndigheter som berörs av åtgärden och om underrättelse till åklagare föreskrivas i förordning (se 4 § förordning [2003.1176] om gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar).

De regler om behörighet att ingå överenskommelser om bistånd i brottsutredningar med användning av skyddsidentitet som nu föreslås skall återspeglas i den förklaring som skall avges enligt artikel 24 i konventionen, se avsnitt 5.12.

Bestämmelserna bör återspegla föreskriften i artikel 14 att överenskommelsen skall reglera biståndets varaktighet och övriga praktiska frågor (punkt 2). Viktiga praktiska frågor gäller förberedelser och övervakning av samarbetet samt säkerhetsarrangemang för de tjänstemän som medverkar, vilket nämns i artikeln (punkt 3) men inte kräver några närmare föreskrifter.

5.8 Villkor om användningsbegränsningar

Förslag: Reglerna i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål om svenska myndigheters iakttagande av villkor om användningsbegränsningar förtydligas och utvidgas till att avse uppgifter och bevisning som lämnats utan samband med ett ärende om rättslig hjälp.

Nuvarande regler i lagen om gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar beträffande villkor om användningsbegränsningar som gäller för svenska myndigheter, skall tillämpas också vid samarbete rörande kontrollerade leveranser och brottsutredningar med användning av skyddsidentitet. Villkor av detta slag gäller dock bara om detta följer av en

internationell överenskommelse som är bindande för Sverige. Svenska myndigheter skall även i fråga om dessa samarbetsformer ha möjlighet att ställa upp villkor som är nödvändiga med hänsyn till enskilds rätt eller av allmän synpunkt, samt medge undantag från gällande villkor.

Skälen för förslagen: Det är vanligt att konventioner om internationellt samarbete på brottmålsområdet innehåller bestämmelser om begränsningar i rätten att använda bevismaterial eller annat material som överlämnats till en annan stat (användningsbegränsningar). Begränsningarna kan vara utformade på olika sätt och antingen gälla automatiskt för all information som överlämnas eller bara då detta begärs i det enskilda fallet. Detta förekommer såväl inom det internationella polis- och tull-samarbetet som i fråga om internationell rättslig hjälp i brottmål.

Bestämmelser om villkor om användningsbegränsningar finns i 5 kap. 1–3 §§ lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål och omfattar både sådana villkor som ställs beträffande uppgifter och bevisning som lämnas till Sverige och villkor som svenska myndigheter kan ställa vid rättslig hjälp till en annan stat. Dessa regler byggde på bestämmelser i tidigare lagstiftning som upphörde i samband med att den nya lagen infördes. Härtill beaktades föreskrifter i olika bilaterala och multilaterala överenskommelser samt pågående internationellt arbete, t.ex. det förberedande arbetet med 2000 års EU-konvention (se prop. 1999/2000:61 s. 144 f.f.). Till ledning för de rättstillämpande myndigheterna finns hänvisningar till de internationella överenskommelser som är aktuella i ett tillkännagivande till lagen.

Vidare finns bestämmelser om begränsningar i användningen av uppgifter från andra stater i 3 § lagen (2000:343) om internationellt polisiärt samarbete (polissamarbetslagen), 4 kap. 2 § lagen (2000:1219) om internationellt tullsamarbete (tullsamarbetslagen) och 5–7 §§ lagen (2003:1174) om gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar. Även dessa regler bygger på olika internationella överenskommelser.

Förändringar av svenska regler om användningsbegränsningar

Artikel 7 i 2000 års EU-konvention innehåller bestämmelser om informationsutbyte mellan myndigheter i medlemsstaterna på eget initiativ, dvs. utan någon formell ansökan (se avsnitt 4.1.7). I fråga om sådan information får den myndighet som lämnar ut uppgifterna ställa upp villkor om användningsbegränsningar i enlighet med nationell rätt.

Bestämmelsen i 5 kap. 1 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål är i sin nuvarande utformning begränsad till att avse uppgifter eller bevisning i ett ärende om rättslig hjälp. Användningsbegränsningar som ställs upp som villkor för ett frivilligt lämnande av information utan att det sker i ett pågående ärende om rättslig hjälp omfattas däremot inte (se även prop. 2002/03:146 s. 55). Ett exempel kan vara att en svensk åklagare söker rättslig hjälp i en brottsutredning och den anmodade staten har information eller t.o.m. bevisning som skulle kunna leda till att utredningen utvidgas till att avse andra personer eller gärningar. Den andra staten är dock beredd att lämna ut uppgifterna eller bevisningen bara under vissa villkor om hur materialet får användas. I praktiken kan mottagarens oförmåga att iaktta villkoren omintetgöra ett utlämnande av materialet. Artikeln, som föreskriver frivilligt informationsutbyte, medför i och för sig inte något krav på svenska lagändringar. Utgångspunkten bör dock vara att svenska rättsliga myndigheter skall kunna få tillgång till all information som en utländsk stat vill dela med sig av och att de därför bör kunna iaktta de villkor om användningsbegränsningar som därvid får ställas med stöd av en internationell överenskommelse.

Bestämmelserna i 5 kap. 1 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål bör därför få ett utvidgat tillämpningsområde och också omfatta frivilligt informationslämnande som avses i artikel 7 i konventionen. Artikel 7 har emellertid ett brett tillämpningsområdet och omfattar även information som överlämnas inom ramen för t.ex. det polisiära samarbetet och beträffande sådant samarbete omfattas artikelns bestämmelser om användningsbegränsningar av bestämmelserna i 3 §

polissamarbetslagen. Med hänsyn härtill bör den nya föreskriften i 5 kap. 1 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål avgränsas mot bestämmelser om användningsbegränsningar som finns i andra lagar eller författningar. På motsvarande sätt bör även svenska myndigheter ha möjlighet att ställa upp villkor om användningsbegränsningar i samband med ett frivilligt informationslämnande till en annan stat, vilket bör klargöras genom ett utvidgat tillämpningsområde för bestämmelserna i 5 kap. 2 § samma lag.

Vidare har bestämmelsen i 5 kap. 1 § fått en olycklig utformning. Användningsbegränsningar gäller enligt denna bestämmelse för uppgifter eller bevisning som överlämnats med stöd av en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige. Med internationell överenskommelse likställs villkor som ställs upp i ett enskilt fall och där något avtal om rättslig hjälp inte finns mellan Sverige och den andra staten (jfr prop. 1999/2000:61 s. 144). På det sätt 5 kap. 1 § är konstruerad begränsas möjligheterna att använda uppgifterna eller bevisningen *vid utredning av brott eller i ett rättsligt förfarande med anledning av brott*. Bestämmelsen skulle kunna tolkas att uppgifterna fick användas för andra förfaranden än de som nu angetts. De internationella överenskommelser som 5 kap. 1 § är tänkt att efterleva och som följer av artikel 23 i 2000 års EU-konvention (se avsnitt 4.1.19) utgår emellertid ifrån att uppgifterna lämnats över vid utredning av brott eller i ett rättsligt förfarande med anledning av brott och att de inte får användas för något annat syfte än för det som uppgifterna överlämnats (om inte särskilt anges i överenskommelsen).

Motsvarande bestämmelser 3 § polissamarbetslagen har en tydligare utformning och föreskriver att villkor om användningsbegränsningar som gäller på grund av en överenskommelse med den andra staten skall följas av svenska myndigheter om uppgifterna överlämnats i samband med t.ex. en brottsutredning. De aktuella bestämmelserna i lagen om internationellt rättslig hjälp i brottmål och i polissamarbetslagen har samma ursprung – 1 § i numera upphävda lagen (1991:435)

med vissa bestämmelser om internationellt samarbete på brottmålsområdet. Skillnaden är tillämpningsområdet för de olika bestämmelserna – rättslig hjälp i brottmål respektive polisiärt samarbete (se prop. 1999/2000:61 s. 146 och 1999/2000:64 s. 161). Trots detta har bestämmelserna om svenska myndigheters bundenhet av villkor om användningsbegränsningar utformats på olika sätt utan att någon saklig skillnad synes ha varit avsedd.

Bestämmelsen i 5 kap. 1 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål bör därför ges en ny utformning som närmare ansluter till bestämmelserna i den numera upphävda 1991 års lag om samarbete på brottmålsområdet (1 §) respektive i polissamarbetslagen och för att vara i överensstämmelse med artikel 23. Avgränsningen mellan bestämmelserna i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål respektive i polis- och tullsamarbetslagstiftningen bör dock bestå och återspeglas i lagtexten, se vidare i författningskommentaren.

*Kontrollerade leveranser och hemliga utredningar
(brottsutredningar med användning av skyddsidentitet)*

Konventionens bestämmelser angående villkor om användningsbegränsningar i artiklarna 7 (spontant lämnade uppgifter) och 23 (användningsbegränsningar) omfattar även samarbete i form av kontrollerade leveranser och brottsutredningar med användning av skyddsidentitet. För att uppfylla detta krävs lagstiftning. I avsnitt 5.6 och 5.7 föreslås att vissa samarbetsbestämmelser för dessa åtgärder skall införas i lagen om gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar. De regler om villkor om användningsbegränsningar som finns i den lagen bör därför utsträckas till att även gälla för samarbetet med kontrollerade leveranser.

I enlighet med vad som sagts i avsnitt 5.6 och 5.7 bör utgångspunkten vara att de samarbetsbestämmelser för kontrollerade leveranser och för brottsutredningar med användning av skyddsidentitet som föreslås i detta ärende skall kunna tillämpas

generellt. De bör därmed inte vara beroende av att en för Sverige bindande internationell överenskommelse har träffats. Detta bör också gälla i fråga om svenska myndigheters möjligheter att ställa upp begränsande villkor och undantag från sådana villkor (se 6 och 7 §§ lagen om gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar). När det däremot gäller myndigheternas skyldighet att iaktta villkor som en utländsk myndighet ställer i ett enskilt fall krävs det, enligt befintliga regler, att villkoret följer av en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige. Motsvarande bör gälla för svenska myndigheters möjligheter att använda uppgifter som erhållits i ett ärende om kontrollerad leverans eller bistånd i brottsutredningar med användning av skyddsidentitet. Tillämpliga internationella överenskommelser som har allmänna bestämmelser om användningsbegränsningar kan lämpligen anges i ett tillkännagivande till lagen.

5.9 Skadeståndsansvar

Förslag: Reglerna om skadestånd i 8 och 9 §§ i den nuvarande lagen om gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar utvidgas till att också omfatta medverkan i kontrollerade leveranser och hemliga utredningar om detta följer av en för Sverige bindande, internationell överenskommelse.

Skälen för förslagen: Genom artikel 16 i 2000 års EU-konvention införs en ordning för civilrättsligt ansvar för skador som utländska tjänstemän vållar i en annan medlemsstat i samband med att de medverkar i kontrollerade leveranser, gemensamma utredningsgrupper eller s.k. hemliga utredningar enligt artiklarna 12–14. Grundprincipen är att den medlemsstat på vars territorium skadan har orsakats skall ersätta densamma enligt samma villkor som om den hade vållats av den statens tjänstemän. Därefter skall en reglering mellan staterna ske på så sätt att den stat vars tjänsteman har vållat skadan skall utge full kompensation för vad den andra staten har betalat ut till de

skadelidande eller deras rättsinnehavare. När det är en stat som är skadelidande skall dock ingen kompensation från den andra staten utgå.

Såsom redovisats i avsnitt 4.1.15 finns det redan i dag bestämmelser om skadeståndsansvar vid utländska tjänstemäns medverkan i samarbetsåtgärder på svenskt territorium vilka i sak överensstämmer med regleringen i artikel 16. Sådana bestämmelser finns i 13 och 14 §§ lagen (2000:343) om internationellt polisiärt samarbete, 3 kap. 8 och 9 §§ lagen (2000:1219) om internationellt tullsamarbete respektive i 8 och 9 §§ lagen (2003:1174) om gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar. De innebär att svenska staten skall utge ersättning för skador som utländska tjänstemän vållar när de utför uppgifter i Sverige inom ramen för samarbete som regleras i respektive lag, med undantag för skador som drabbar den utländska myndigheten eller tjänstemannen. Beträffande skador som en svensk tjänsteman vållar utomlands, utesluts skadeståndsskyldighet för svenska staten enligt svenska skadeståndsrättsliga regler när vållandet sker i samband med samarbetsåtgärder enligt lagen i fråga. Frågan om regressmöjligheter gentemot en annan stat har inte lagreglerats (se t.ex. prop. 2003/04:4 s. 34 f.f.).

De nu nämnda lagreglerna omfattar dock inte medverkan i kontrollerade leveranser eller i brottsutredningar med användning av skyddsidentitet. Lagen om gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar är i sin nuvarande utformning begränsad till utredningsgrupper som har inrättats med stöd av det rambeslut som låg till grund för lagstiftningen. Det förslag om utvidgning av lagens tillämpningsområde som görs i denna promemoria (se avsnitt 5.5) innebär emellertid att lagens skadestandsreglering uppfyller föreskrifterna i artikel 16 såvitt avser medverkan i gemensamma utredningsgrupper. I avsnitt 5.6 och 5.7 föreslås vidare att vissa grundläggande bestämmelser för internationellt samarbete med kontrollerade leveranser och i brottsutredningar med användning av skyddsidentitet skall tas in i den lagen. Genom att utsträcka

skadeståndsreglerna så att de också omfattar dessa två samarbetsformer uppfylls artikel 16 i dess helhet.

Beträffande kontrollerade leveranser och brottsutredningar med användning av skyddsidentitet har det föreslagits att samarbetsreglerna som huvudregel bör gälla generellt, dvs. oavsett förekomsten av en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige. De nu aktuella skadeståndsreglerna är dock utformade på ett sådant sätt att de förutsätter en överenskommelse mellan de stater som medverkar i samarbetsåtgärden. Dessa regler bör därmed bygga på att det finns en för Sverige bindande, internationell överenskommelse också vid tillämpning i fråga om kontrollerade leveranser och brottsutredningar med användning av skyddsidentitet. Förutom de internationella överenskommelser som behandlas i detta ärende finns skadeståndsregler i den s.k. Neapel II-konventionen (artikel 19.5-6). De överenskommelser som är aktuella bör tas in i ett tillkännagivande till lagen.

5.10 Rättslig hjälp med hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning

5.10.1 Tekniskt bistånd med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning

Förslag: I lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål införs särskilda regler om rättslig hjälp i Sverige genom tekniskt bistånd med hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning av någon som befinner sig i den ansökande staten eller i tredje stat.

Sådant bistånd skall lämnas om det finns ett beslut om teleavlyssning eller teleövervakning i den ansökande staten, den staten har behov av biståndet och omedelbar överföring av teledelanden eller uppgifter om teledelanden till

den ansökande staten kan ordnas under betryggande former. Biståndet kan avse telemeddelanden som befordras i telenät i samma utsträckning som ett svenskt beslut om hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning.

Om omedelbar överföring inte kan ske tillämpas i stället bestämmelserna om rättslig hjälp med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning enligt 4 kap. 25 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål.

Bestämmelserna om tekniskt bistånd skall endast tillämpas i förhållande till de stater som Sverige i en internationell överenskommelse förbundit sig att tillåta omedelbar överföring till.

Skälen för förslagen

Allmänt om behovet av lagreglering samt krav på ömsesidighet

Genom artikel 18 i konventionen införs en ny form av rättslig hjälp för hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning (se avsnitt 4.1.16.3) – rättslig hjälp genom tekniskt bistånd. Den nya samarbetsformen bygger på att telemeddelanden kan överföras omedelbart till den ansökande staten samt att meddelandena skall avlyssnas och tas upp där och inte i den anmodade staten. Tekniskt bistånd avser de situationer där den som avlyssnas befinner sig i den ansökande staten eller i en tredje stat. Den anmodade statens medverkan i verkställigheten begränsas till att tekniskt hjälpa till med att överföra telemeddelandena till den ansökande statens myndigheter. Biståndet går således ut att möjliggöra verkställighet av det utländska beslutet.

Utgångspunkten i artikel 18 om tekniskt bistånd – och därmed omedelbar överföring – är att det i den ansökande staten finns ett lagligt beslut om hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning i enlighet med den statens regler. Vidare förutsätts att beslutet fattats i samband med en brottsutredning. Någon sådan prövning skall inte ske i den anmodade staten, dvs. om en motsvarande åtgärd skulle kunna vidtas enligt nationell

rätt. Den prövning som skall göras är mer begränsad (artikel 18.5 a). I de fall det tekniska biståndet avser en person som befinner sig i en tredje stat skall den ansökande staten inhämta ett tillstånd från denna stat (artikel 20). Den sistnämnda (tredje) staten kan däremot för att tillåta avlyssning eller övervakning ställa upp sådana villkor som gäller för en motsvarande åtgärd i ett inhemskt fall just mot bakgrund av att personen finns där.

Som redovisats i avsnitt 4.1.16 är det i dag tekniskt möjligt att omedelbart överföra telemeddelanden, men att så inte sker inom ramen för det straffrättsliga samarbetet. Det finns därmed ett behov av att införa särskilda regler som skapar förutsättningar för att svenska myndigheter skall kunna lämna rättslig hjälp genom tekniskt bistånd när så kan ske i det enskilda fallet. När Sverige anmodas att lämna tekniskt bistånd kommer det att finnas ett beslut från den ansökande staten som har fattats i enlighet med den statens bestämmelser (och ett tillstånd från en tredje stat i de fall avlyssningen eller övervakningen avser en person som finns i den staten). Det är då inte rimligt att för det straffrättsliga samarbetet dessutom ställa upp villkor att bistånd skall lämnas endast under de förutsättningar som uppställs enligt svensk rätt. Den person som skall avlyssnas finns inte i Sverige och den hjälp som skall lämnas är endast av teknisk art. Den prövning som alltid skall föregå ett beslut om tvångsmedel av detta slag har redan gjorts i den ansökande staten (och i vissa fall en tredje stat). Det bör därför vara tillräckligt att den prövning som sker i Sverige är mer begränsad än i de fall där personen finns i Sverige och prövningen motsvarar den som vidtas i en svensk förundersökning för samma åtgärd.

De nya reglerna om tekniskt bistånd bör omfatta omedelbar överföring till den ansökande staten av såväl telemeddelanden (teleavlyssning) som uppgifter om telemeddelanden (teleövervakning).

Reglerna i artikel 18 om tekniskt bistånd innebär ett nytt sätt för Sverige att samarbeta med EU:s medlemsstater och i förlängningen med Norge och Island. Med dessa stater har Sverige ett välutvecklat samarbete. Rättslig hjälp med tekniskt

bistånd innebär emellertid att den prövning som kommer att ske i Sverige är av mer formell karaktär och att det närmast är fråga om att bistå vid genomförandet av ett utländskt beslut om hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning. Vidare innebär tekniskt bistånd att svenska myndigheter inte kommer att kunna utöva någon kontroll av avlyssningen eller övervakningen. Bestämmelserna om tekniskt bistånd av svenska myndigheter bör därför endast gälla i förhållande till de stater som vi har ett välutvecklat samarbete med även om en sådan begränsning utgör ett avsteg från vad som i allmänhet gäller enligt lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. En avgränsning kan ske genom att ange att bestämmelserna om tekniskt bistånd endast skall gälla i förhållande till de stater där Sverige i en internationell överenskommelse förbundit sig att lämna sådant bistånd. I ett tillkännagivande till lagen får de aktuella internationella överenskommelserna anges.

Det förfarande som bör gälla och ansökningarnas innehåll behandlas närmare i avsnitt 5.10.3.

Närmare om villkoren för tekniskt bistånd

De närmare villkoren för när en anmodad stat skall lämna tekniskt bistånd framgår av artikel 18.5 a. Där anges att den anmodade staten efter att erhållit de uppgifter som anges i punkt 3 i samma artikel får tillåta avlyssningen utan ytterligare formaliteter. I den förklarande rapporten till denna bestämmelse sägs bl.a. att ett bifall till en framställning om tekniskt bistånd inte bör behandlas på samma sätt som en traditionell ansökan om rättslig hjälp med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning. Tanken är att en framställning inte skall prövas på samma sätt som när det är fråga om en motsvarande åtgärd i ett inhemskt fall, dvs. prövningen bör inte omfatta samma villkor som ställs upp för ett inhemskt beslut. Prövningen kan enligt den förklarande rapporten inskränkas till vissa kontroller. Varken bestämmelsen i punkt 5 a eller den förklarande rapporten till denna bestämmelse hindrar dock den anmodade staten att

ställa upp vissa villkor så länge syftet med bestämmelsen inte undergrävs. Dessutom skall det noteras att artikel 18 är en utveckling av 1959 års Europarådskonvention som ger en anmodad stat möjligheter att vägra en ansökan om rättslig hjälp. Dessa möjligheter kan även tillämpas när det gäller rättslig hjälp genom tekniskt bistånd.

En första förutsättning för att tekniskt bistånd skall lämnas är att ett beslut om åtgärden har meddelats i den ansökande staten. Det bör också krävas att den ansökande staten har behov av bistånd, dvs. att den staten inte har möjlighet att genomföra avlyssningen eller övervakningen utan svenskt bistånd. Avser åtgärden någon som befinner sig i en annan stat än den ansökande staten måste den ansökande staten ha erhållit tillstånd från den berörda staten i enlighet med artikel 20 (artikel 18.2 c), se även avsnitt 5.10.4. Dessa krav bör framgå av de nya reglerna. Visserligen anges i artikel 18.2 c att den ansökande staten endast skall ha informerat den tredje staten enligt artikel 20.2.a, men i dessa situationer får en avlyssning enligt artikel 20 inte påbörjas innan denna stat har gett sitt tillstånd (se vidare avsnitt 5.10.5)

En ytterligare förutsättning är att en omedelbar överföring av det aktuella materialet kan ske från Sverige till den ansökande staten. Avgörandet om omedelbar överföring kan ske bör av förklarliga skäl ligga hos den svenska myndighet som har att pröva ansökan. I enlighet med den redogörelse som lämnats i avsnitt 4.1.16.4 är omedelbar överföring redan i dag tekniskt möjlig i fråga om i stort sett alla teletjänster. Omedelbar överföring av telemeddelanden från Sverige till en annan stat förekommer dock inte i samband med ärenden om rättslig hjälp i dag. För att så skall kunna ske torde det krävas att tekniska och administrativa standarder för sådan överföring utvecklas. Tekniska gränssnitt måste vara desamma hos sändaren och mottagaren för att telemeddelandena skall kunna överföras direkt till en annan stat och där kunna avlyssnas och tas upp. Det är dessutom fråga om integritetskänslig information som för att kunna användas i brottsutredningen och en eventuell senare brottmålsrättegång måste hanteras på ett säkert och

kontrollerbart sätt. Överföring i klartext kan därför vara olämplig. Säkerhetsskyddsaspekter måste också iakttas. Allt detta ställer krav på ett relativt omfattande, förberedande arbete innan omedelbar överföring kan äga rum i praktiken. För att betona att omedelbar överföring inte är avsett att ske med automatik så snart det finns tekniska möjligheter att göra så bör det av bestämmelserna framgå att överföringen måste vara möjlig under betryggande former. Sådana krav får anses vara förenliga med konventionen.

Som nämnts ovan är bestämmelserna om tekniskt bistånd ett komplement till nuvarande internationella regler om rättslig hjälp i brottmål och dessa bestämmelser som genomförts genom lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. I lagen finns ett antal vägransgrunder av generell karaktär, vissa är obligatoriska och andra fakultativa (2 kap. 14 §). De fakultativa vägransgrunderna skall inte tillämpas om de skulle strida mot en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige och avslag med hänvisning till att gärningen har karaktär av ett politiskt brott gäller inte i förhållande till EU-stater, Island och Norge. De vägransgrunder som i dag får tillämpas kommer dock även i fortsättningen kunna utgöra grund för att neka tekniskt bistånd.

Det bistånd som svenska myndigheter skall lämna är endast av teknisk art. Ett beslut om att tillåta avlyssning har fattats av den stat som söker tekniskt bistånd utifrån de förutsättningar som gäller i den staten (i vissa fall kommer även ett tillstånd till avlyssning finnas från en tredje stat). Avlyssningen kommer aldrig att avse en person som finns på svenskt territorium. Det bör därför inte ställas upp ett krav på dubbel straffbarhet.

När det gäller under vilka förutsättningar tekniskt bistånd skall lämnas finns det dessutom ett utrymme att ställa upp villkor enligt 5 kap. 2 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. Konventionen hindrar inte att sådana villkor ställs upp. Bestämmelsen får emellertid inte tillämpas på ett sådant sätt att de strider mot konventionens syfte, t.ex. att myndigheten ställer

upp sådana villkor som är att jämställa med vad som skulle krävas för motsvarande åtgärd i svensk förundersökning.

Om bistånd i form av omedelbar överföring inte är möjligt enligt de förutsättningar som anges ovan får det istället prövas om rättslig hjälp skall lämnas på traditionellt sätt, dvs. att avlyssning och upptagning genomförs här och att de förutsättningar och villkor som gäller enligt nationell rätt för åtgärden skall tillämpas (artikel 18.6). Det innebär att de nuvarande reglerna om rättslig hjälp i 4 kap. 25 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål skall tillämpas.

Telenät och telemeddelanden som omfattas av tekniskt bistånd

Av redogörelsen i avsnitt 4.1.16.3 framgår att de svenska bestämmelserna om de telemeddelanden som kan bli föremål hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning i en svensk förundersökning överensstämmer med konventionens krav. Detsamma gäller i vilka telenät en avlyssning eller övervakning kan äga rum. Konventionen medför med hänsyn härtill inga krav på lagändringar.

Tekniskt bistånd enligt artikel 18 är emellertid en ny form av rättslig hjälp som inte har sin motsvarighet i en svensk förundersökning eftersom den utgår från att avlyssningen sker av en person som befinner sig i en annan stat än Sverige. Det finns dock ingen anledning att när det gäller denna form av rättslig hjälp ha andra bestämmelser om vilka telemeddelanden i vilka telenät som skall kunna avlyssnas eller övervakas. De telemeddelanden som idag kan avlyssnas eller övervakas i en svensk förundersökning skall också kunna bli föremål för tekniskt bistånd från svenska myndigheter. En annan ordning skulle leda till såväl lagtekniska som praktiska svårigheter. Detsamma gäller i vilka telenät en avlyssning eller övervakning bör kunna ske. Detta bör framgå av de regler som införs i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål genom att göra bestämmelsen i 27 kap. 20 § andra stycket rättegångsbalken tillämplig i dessa fall.

På samma sätt som när det gäller traditionell rättslig hjälp med hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning kommer förändring av tillämpningsområdet för åtgärderna som sker med hänsyn till den tekniska utvecklingen automatiskt få genomslag när det gäller svenska myndigheters möjligheter att lämna tekniskt bistånd.

5.10.2 Rättslig hjälp med hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning

Förslag: Ett tillägg görs till 4 kap. 25 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål om att rättslig hjälp med hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning av någon som befinner sig i Sverige efter åklagares prövning skall kunna verkställas genom omedelbar överföring av teledokument eller uppgifter om teledokument under förutsättning att det kan ske under betryggande former. När omedelbar överföring sker skall upptagning eller uppteckning av avlyssningen i Sverige inte äga rum. Bestämmelserna om omedelbar överföring skall endast tillämpas i förhållande till de stater som Sverige i en internationell överenskommelse förbundit sig att tillåta omedelbar överföring till.

När avlyssning och upptagning eller uppteckning av teledokumenterna sker i Sverige skall upptagningen eller uppteckningen kunna bevaras till dess ärendet återredovisats enligt 2 kap. 17 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål.

Skälen för förslagen: När det gäller rättslig hjälp med hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning av någon som befinner sig i Sverige får samma villkor ställas upp som för ett motsvarande svenskt beslut. Det finns i dessa fall inte skäl att frångå dagens ordning för rättslig hjälp enligt 4 kap. 25 § lagen om internationell rättslig hjälp som innebär att tingsrättens tillstånd till åtgärden krävs (se avsnitt 4.1.16). En nyhet med konventionen är att den reglerar frågan om att omedelbart

överföra telemeddelandena till den ansökande staten och att upptagning eller uppteckning sker där och inte i den anmodade staten. Omedelbar överföring sker inte i dag när hjälp lämnas med stöd 4 kap. 25 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål, men det kan bli möjligt i framtiden. Vissa tillägg bör göras i denna bestämmelse om att hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning kan ske genom omedelbar överföring till den ansökande staten. Denna prövning som är en fråga om verkställighet av rättens tillstånd, bör kunna göras av åklagare. På samma sätt som vid rättslig hjälp genom tekniskt bistånd bör omedelbar överföring bara komma i fråga när det finns tekniska förutsättningar samt att säkerhets- och integritetsaspekter har beaktats. Någon ytterligare reglering om hur genomförandet tekniskt skall gå till är inte nödvändig.

Om domstolens beslut verkställs genom omedelbar överföring innebär konventionen att upptagning eller uppteckning skall ske i den ansökande staten och inte i Sverige. Det bör därför föreskrivas att sådan upptagning eller uppteckning inte får göras i Sverige när omedelbar överföring av telemeddelanden sker. Genom att ingen upptagning görs blir inte heller bestämmelserna i 27 kap. 24 § rättegångsbalken om granskning, bevarande och förstöring av det avlyssnade materialet tillämpliga. Däremot hindrar inte konventionen att domstolen i sitt tillståndsbeslut med stöd av 5 kap. 2 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål ställer upp villkor som överensstämmer med bestämmelserna i t.ex. 27 kap. 22 § eller 24 § rättegångsbalken. Villkoren kan t.ex. avse att samtal mellan den misstänkte och dennes försvarare inte får avlyssnas eller att allt material skall förstöras efter det att ärendet är avslutat. Det torde i de flesta fall vara lämpligt att sådana villkor ställs upp. Av artikel 18.5 b i konventionen framgår att en medlemsstat får ställa upp samma villkor som i ett inhemskt fall när den staten lämnar hjälp med avlyssning eller övervakning till en annan stat. Det torde omfatta såväl de materiella förutsättningar för att tillåta hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning som genomförandet av åtgärden och hanteringen av det avlyssnade materialet.

När omedelbar överföring sker kommer svenska myndigheter inte kunna utöva någon kontroll över avlyssningen eller övervakningen. Den kontrollen kommer att ske i den ansökande staten i enlighet med den statens lagstiftning. Med anledning härtill bör bestämmelserna om omedelbar överföring enbart gälla i förhållande till de stater som Sverige i en internationell överenskommelse har förbundet sig att tillåta omedelbar överföring till. I ett tillkännagivande till lagen får de aktuella internationella överenskommelserna anges.

När omedelbar överföring av telemmeddelande inte är möjlig kommer således det avlyssnade materialet att tas upp av svenska myndigheter och bestämmelserna i 27 kap. 24 § rättegångsbalken om granskning, bevarande och förstöring av det avlyssnade materialet blir tillämpliga. Några undantag från dessa regler finns inte idag i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. Det innebär att det avlyssnade materialet skall granskas så snart som möjligt och att materialet endast får bevaras i de delar de är av betydelse från brottsutredningssynpunkt. Övriga uppgifter skall förstöras. De upptagningar som bevaras skall i samtliga fall förstöras när ärendet avslutats. Några bestämmelser om detta finns inte i konventionen men det bör ändå övervägas i vilken mån dessa bör vara tillämpliga eftersom det ligger i sakens natur att svenska myndigheter som på begäran av en annan stat genomför teleavlyssning inte vid en granskning av den avlyssnade materialet kan bedöma vad som är av intresse för den andra statens brottsutredning. Det bör därför införas en bestämmelse, som lämpligen kan placeras i 4 kap. 25 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål, som gör undantag för kraven i 27 kap. 24 § rättegångsbalken i fråga om material från hemlig teleavlyssning som tagits upp på en annan stats begäran. Undantaget bör utformas på så sätt att det avlyssnade materialet får bevaras till dess ärendet återredovisas till den ansökande staten enligt 2 kap. 17 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. Det skall även här noteras de möjligheter svenska myndigheter har att ställa upp villkor enligt 5 kap. 2 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål som t.ex. kan avse hur det

avlyssnade materialet skall hanteras i den ansökande staten (se prop. 1999/2000:61 s. 201).

5.10.3 Ansökningar och förfarandet vid tekniskt bistånd

Förslag: Särskilda regler om ansökans innehåll för båda formerna av rättslig hjälp införs i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål.

Åklagaren handlägger och prövar en ansökan om rättslig hjälp genom tekniskt bistånd. Åklagarens beslut skall innehålla samma uppgifter som ett svenskt domstolsbeslut om tillstånd till hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning enligt 27 kap. 21 § rättegångsbalken. Vid omedelbar överföring får upptagning eller uppteckning inte ske i Sverige. Bestämmelserna tas in i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål.

Skälen för förslagen

Ansökningar

I artikel 18 finns särskilda bestämmelser om vad en ansökan enligt artikeln skall innehålla. Flertalet av de uppgifter som räknas upp motsvaras av de nuvarande, generella föreskrifterna om en ansökans innehåll i 2 kap. 4 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. Härtill kommer dock, enligt artikel 18, vissa uppgifter som är specifika för denna form av rättslig hjälp. Det gäller främst uppgift om den tid som avlyssning önskas och, såvitt möjligt, tekniska data för att säkerställa att ansökningen kan efterkommas. Samtliga dessa uppgifter skall lämnas oavsett om det är fråga om rättslig hjälp där teleavlyssningen eller teleövervakningen skall ske med stöd av ett tvångsmedelsbeslut i den anmodade staten eller om den skall ske i form av tekniskt bistånd, dvs. med stöd av ett sådant beslut som meddelats i den ansökande staten. Särskilda föreskrifter om ansökningens innehåll bör införas och gälla för båda formerna av rättslig hjälp.

Därmed underlättas även den praktiska tillämpningen eftersom en ansökande stat inte alltid vet om det kommer att bli fråga om hjälp av den ena eller andra formen, vilket beror på om omedelbar överföring av telemeddelanden kan ordnas eller inte, och därför kan förväntas göra en ansökan som omfattar båda formerna av rättslig hjälp.

En ansökan om rättslig hjälp genom tekniskt bistånd skall också innehålla en bekräftelse på att ett beslut om avlyssning har meddelats i samband med en brottsutredning. Även detta krav på innehållet bör återspeglas i lagen, men vara begränsat till denna form av rättslig hjälp.

Förfarandet vid tekniskt bistånd i Sverige

Rättslig hjälp med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning handläggs idag av åklagare. En ansökan om tekniskt bistånd bör också den handläggas av åklagare. Fördelen med en sådan ordning är den samordning som kan ske av de båda formerna av rättslig hjälp bl.a. mot bakgrund av att den ansökande utländska myndigheten inte alltid kommer att veta i vilken form den rättsliga hjälpen i det enskilda fallet kan lämnas. När en ansökan om rättslig hjälp ges in behöver åklagaren avgöra om ansökningen skall behandlas som en traditionell ansökan om rättslig hjälp (på grund av att den som skall avlyssnas finns i Sverige eller att omedelbar överförande av telemeddelanden inte är möjlig) eller en ansökan om tekniskt bistånd (i de fall den som skall avlyssnas finns i den ansökande staten eller i den tredje stat och omedelbar överförande av telemeddelanden är möjlig). För att avgöra om en ansökan kan hanteras genom tekniskt bistånd kommer åklagaren behöva hämta in ett underlag från verkställande myndigheter för att kunna ta ställning till frågan om omedelbar överföring är möjlig. Är detta inte fallet skall ansökningen handläggas som en ansökan om rättslig hjälp enligt 4 kap. 25 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål varvid tillstånd av svensk domstol krävs. Om ansökan emellertid kan hanteras genom tekniskt bistånd bör ett beslut kunna fattas av

åklagare. Den prövning som i dessa fall skall ske är mer begränsad än vid en traditionell ansökan om rättslig hjälp med hemlig teleavlyssning eller teleövervakning och beslut om tekniskt bistånd bör kunna fattas av åklagare. Åklagarens beslut om tekniskt bistånd bör ange vilken teleadress och under vilken tid som biståndet skall lämnas. Vissa bestämmelser i rättegångsbalken bör tillämpas även i de fall tekniskt bistånd lämnas. Genom bestämmelserna i 27 kap. 21 § andra stycket rättegångsbalken får tiden inte bestämmas längre än nödvändigt och, såvitt avser tid som gäller efter beslutet, inte längre en månad från dagen för beslutet. Med tillämpning av 27 kap. 21 § tredje stycket bör åklagarens beslut beträffande tekniskt bistånd på samma sätt som domstolsbeslut om teleavlyssning eller teleövervakning särskilt ange om åtgärden får verkställas utanför allmänt tillgängliga telenät. Eftersom tekniskt bistånd syftar till att avlyssning och upptagning eller uppteckning av telemeddelandena skall ske i den ansökande staten bör det tas in en bestämmelse om att när hjälp lämnas med tekniskt bistånd får upptagning eller uppteckning inte göras i Sverige.

Verkställandet av det tekniska biståndet genomförs därefter av polisen. Det kommer att kräva kontakter med såväl den utländska myndigheten som skall genomföra avlyssningen eller övervakningen som den svenska teleoperatören inom vars telenät åtgärden skall äga rum. Teleoperatörerna kommer inte att i dessa fall vara skyldiga att vidta ytterligare åtgärder än vad de behöver för att tillgodose begäran direkt från svensk myndighet. Därmed behöver reglerna i 6 kap. 19 § lagen om elektronisk kommunikation om anpassningsskyldighet inte ändras. När det däremot gäller lagens bestämmelser om undantag i fråga om behandling av trafikuppgifter (6 kap. 8 §) och om tystnadsplikt (6 kap. 21 §) bör en uttrycklig hänvisning till rättslig hjälp genom tekniskt bistånd införas vid sidan av de hänvisningar till hemlig teleavlyssning och hemlig om teleövervakning som redan finns.

5.10.4 Hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning utomlands

Förslag: Bestämmelsen i 4 kap. 26 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål om att åklagare kan begära rättens tillstånd till hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning utvidgas till att även omfatta de situationer som kan uppstå när rättslig hjälp med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning skall äga rum beträffande en person vars meddelanden avlyssnas eller övervakas befinner sig i en tredje stat. Rättens tillstånd skall begäras när det krävs av den anmodade staten eller om det följer av en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige.

Skälen för förslagen: Genom ett tillträde till konventionen blir det möjligt för svenska myndigheter att i utlandet ansöka om rättslig hjälp genom tekniskt bistånd eller på traditionellt sätt med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning när den som skall avlyssnas finns i en annan stat än den anmodade staten. I första hand kommer detta att bli möjligt i förhållande till de andra medlemsstaterna i EU och senare, när det särskilda avtal som EU ingått träder i kraft, Island och Norge. En förutsättning för att rättslig hjälp skall lämnas är att ett lagligt beslut om avlyssning i samband med en brottsutredning har meddelats i den ansökande staten (artikel 18.3 b). Det är upp till respektive stat att avgöra vilka krav som skall ställas för ett sådant beslut och hur beslutfattandet skall gå till.

I avsnitt 4.1.16.5 kunde det konstateras att 4 kap. 26 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål där åklagaren kan begära om rättens tillstånd till hemlig teleavlyssning eller teleövervakning inte omfattar de situationer där den person som skall avlyssnas eller övervakas inte finns i den anmodade staten, t.ex. i en tredje stat. För att göra det möjligt för svenska myndigheter att få rättslig hjälp genom tekniskt bistånd eller på traditionellt sätt även i dessa situationer bör tillägg göras i 4 kap. 26 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. Även om

konventionen inte kräver att det måste vara fråga om ett domstolsbeslut finns det ingen anledning att införa en annan beslutsordning än den som för närvarande föreskrivs i aktuell bestämmelse. Rättens tillstånd skall endast inhämtas om det följer av en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige (vilket artikel 18 i konventionen kommer att bli) eller när den anmodade staten annars kräver det. Rättens tillstånd i de nya situationerna skall även i dessa fall grunda sig på de bestämmelser som finns i 27 kap. rättegångsbalken (se prop. 1999/2000:61 s. 126).

5.10.5 Tillstånd till gränsöverskridande teleavlyssning och teleövervakning

Förslag: En ny form av bistånd införs i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål varigenom rätten får medge tillstånd till utländsk hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning av någon som befinner sig i Sverige. Ett sådant tillstånd får meddelas om de förutsättningar som krävs för hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning enligt svensk rätt är uppfyllda. Vid svensk tillståndsprövning skall reglerna om offentliga ombud i 27 kap. rättegångsbalken tillämpas. Åklagaren handlägger utländska ansökningar om tillstånd. Närmare bestämmelser om ansökningar och förfarandet införs också.

Vidare införs bestämmelser om att svensk åklagare kan ansöka om tillstånd till att genomföra en hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning av någon som befinner sig i en annan stat.

De nya bestämmelserna skall enbart tillämpas när ett sådant samarbete som föreskrivs där är avtalat i en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige.

Skälen för förslagen: Utgångspunkten i artikel 20 i konventionen är att staterna medger att brottsutredande myndigheter i en medlemsstat i vissa fall och på vissa villkor får avlyssna eller övervaka telemeddelanden till eller från en person

med en teleadress som används på en annan medlemsstats territorium, t.ex. användandet av satellittelefoner.

Bestämmelsen reglerar således den situationen att rättslig hjälp inte söks från den stat där den berörda personen befinner sig eftersom den staten själv kan avlyssna eller övervaka den teleadress som avses. Enligt artikel 20 krävs i dessa fall att tillstånd måste inhämtas från den stat där personen finns. Ett sådant tillstånd skall också inhämtas i de fall då den stat som beslutat om avlyssning får tekniskt bistånd av en annan stat än den där personen befinner sig (artikel 18.2 c). Medlemstaterna får ställa upp de villkor och den beslutsordning som skall gälla för sådan tillståndsgivning. Det är för svensk del inte aktuellt att avstå från den möjlighet som ges att pröva frågan om tillstånd i varje enskilt fall (jfr artikel 20.7).

Den ordning för gränsöverskridande hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning som konventionen inför är ny och det behövs därför särskilda regler om detta i svensk rätt. Dessa tillstånd är speciella för det internationella samarbetet och tillståndsgivningen bör ses som en särskild form av rättslig hjälp, vilken bör regleras i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. På sätt blir den lagens bestämmelser om t.ex. ansökningar, vägransgrunder och användningsbegränsningar tillämpliga. Dessutom kommer de särskilda bestämmelserna om sekretess vid rättsligt samarbete i 5 kap. 7 § sekretesslagen att gälla.

Samarbete av detta slag förutsätter en överenskommelse mellan två eller flera stater och de regler som införs bör därför vara konventionsbundna, dvs. inte gälla generellt utan bara när tillstånd till gränsöverskridande hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning söks med stöd av en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige. Förutom de stater som tillträder 2000 års konvention kommer bestämmelserna också att gälla i förhållande till Island och Norge när avtalet mellan EU och dessa stater träder i kraft.

Förutsättningar och beslutsordning för ett svenskt tillstånd

Enligt konventionen (artikel 20.1) är det en grundläggande förutsättning att ett beslut om avlyssning, varmed bör förstås hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning, har meddelats i en annan medlemsstat i samband med en brottsutredning. Sedan information har lämnats till den stat där personen finns skall den staten besluta om tillstånd till åtgärden. Enligt artikeln får den underrättade staten ge sitt tillstånd till gränsöverskridande hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning på samma villkor som skulle ha tillämpats i ett liknande inhemskt fall (artikel 20.4 a i). Tillstånd får vidare vägras om de allmänna avslagsgrunder vid rättslig hjälp som föreskrivs i artikel 2 i 1959 års Europarådskonvention (artikel 20.4 a ii).

Även om det finns ett utländskt tvångsmedelsbeslut framstår det som naturligt att fordra att ett svenskt tillstånd till gränsöverskridande hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning skall uppfylla samma krav som vid ett inhemskt beslut beträffande användning av ett sådant straffprocessuellt tvångsmedel. Det innebär för svensk del att de förutsättningar som gäller för hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning enligt 27 kap. rättegångsbalken måste vara uppfyllda och att tillståndet skall lämnas av domstol. Denna form av rättslig hjälp bör också omfattas av ett krav på dubbel straffbarhet. En förutsättning skall också vara att det finns ett beslut om hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning i den stat som söker tillstånd.

Genom att tillståndsgivning för aktuella situationer görs i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål kommer de generella bestämmelserna om avslag på en ansökan om rättslig hjälp enligt 2 kap. 14 § också att gälla för denna form av rättslig hjälp på samma sätt som tekniskt bistånd med hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning ses som rättslig hjälp (se avsnitt 5.10.1).

En ansökan om tillstånd till gränsöverskridande hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning skall göras innan

åtgärden inleds om det redan före beslutet i den avlyssnande staten står klart att den person som avses med åtgärden befinner sig på en annan medlemsstats territorium (artikel 20.2 a). Om detta förhållande blir känt först sedan åtgärden har påbörjats skall ansökan göras omedelbart därefter (artikel 20.2 b). Det kan alltså uppkomma situationer när ansökan om tillstånd görs när avlyssningen eller övervakningen redan pågår. De nya bestämmelserna bör således omfatta båda situationerna.

Ansökningar

Konventionen innehåller föreskrifter angående den information som skall lämnas som underlag för tillståndsprövningen (artikel 20.3 och 4 c). Flertalet uppgifter omfattas av de nuvarande, generella bestämmelserna i 2 kap. 4 § och 3 kap. 1 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål om vad en ansökan om rättslig hjälp bör innehålla. Härtill skall dock, enligt artikeln, den ansökande staten alltid lämna en bekräftelse på att ett beslut om avlyssning har fattats i samband med en brottsutredning samt uppgift om hur lång tid åtgärden beräknas pågå. Dessa särskilda krav för nu aktuella ansökningar bör framgå direkt av de nya bestämmelserna i lagen. Reglerna bör vara gemensamma för utländska och svenska ansökningar om tillstånd och hänvisningar till dessa specialbestämmelser bör göras i 2 kap. 4 § och 3 kap. 1 §.

Närmare om förfarandet i Sverige

Enligt nuvarande regler i 4 kap. 25 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål handläggs en ansökan om hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning av åklagare. Vidare föreslås i denna promemoria att åklagaren även skall handlägga ansökningar om rättslig hjälp genom tekniskt bistånd (se avnäst 5.10.1). En ansökan om svenskt tillstånd till gränsöverskridande hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning bör därför

även den handläggas av åklagare. Korta tidsfrister gäller enligt konventionen för tillståndsprövningen och detta innebär i praktiken att det måste finnas en ordning som medger handläggning oavsett när ansökan inkommer. Staterna är skyldiga att se till att kontaktpunkter finns tillgängliga dygnet runt (artikel 20.4 d). En intern omorganisering av åklagarväsendet pågår för närvarande och i detta sammanhang diskuteras även olika frågor om jourverksamhet (se även prop. 2004/05:26). Dessa ärenden är följaktligen av ett sådant slag att de lämpligen bör handläggas av den åklagare som Riksåklagaren bestämmer med stöd av 2 kap. 7 § andra stycket lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål.

Åklagaren skall först pröva om förutsättningarna för att ge tillstånd till en annan stat att inleda eller genomföra hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning är uppfyllda (jfr prop. 1999/2000:61 s. 125). I de fall åklagaren vid sin prövning ser att förutsättningarna inte finns bör således ansökan avslås omedelbart och den andra staten underrättas om det. Om förutsättningar finns att ge tillstånd skall åklagaren söka rättens tillstånd.

I linje med den allmänna utgångspunkten att samma förutsättningar och förfarande som vid ett svenskt beslut om motsvarande tvångsmedelsanvändning skall tillämpas i dessa fall bör det system med offentliga ombud i ärenden om hemlig teleavlyssning som föreskrivs i 27 kap. 26–30 §§ rättegångsbalken tillämpas även här. En viktig funktion för ett sådant ombud är rätten att överklaga domstolens beslut (prop. 2003/03:74 s. 22 ff.). Även de tillståndsbeslut som nu är i fråga bör vara möjliga att överklaga. Bestämmelserna om offentligt ombud gäller inte hemlig teleövervakning.

Tidsfrister

Enligt konventionen skall tidsfristen för tillståndsprövning normalt vara 96 timmar från det att den ansökande staten har lämnat den information som föreskrivs i artikel 20 (punkt 4 a).

Fristen kan förlängas med ytterligare åtta dagar om detta behövs för att genomföra de interna förfaranden som krävs (punkt 4 a iv). Inom tolv dagar skall således den ansökande staten få besked om avlyssningen eller övervakningen får eller inte får inledas eller fortsätta.

Enligt vad som föreslås ovan skall de villkor och förutsättningar som gäller för ett beslut om hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning i en svensk förundersökning enligt rättegångsbalken även gälla vid rättens tillståndsprövning enligt artikel 20. Det innebär att de bestämmelser som reglerar rättens prövning och överklaganden av rättens beslut också skall tillämpas i nu aktuella fall om inte särskilda bestämmelser ges i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål.

I 2 kap. 9 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål föreskrivs ett allmänt skyndsamhetskrav vid handläggningen av en ansökan om rättslig hjälp, vilket får än större aktualitet när det som i artikel 20 uppställs uttryckliga krav på tidsfrister. I de fall åklagaren redan vid sin inledande prövning kommer fram till att tillstånd inte bör meddelas och därmed inte söker rättens tillstånd, bör ett avlagsbeslut kunna meddelas och återrapporteras inom den 96 timmarsfrist som konventionen har som huvudregel. När rätten skall pröva om tillstånd skall ges finns det med hänsyn till tvångsmedlets art ett allmänt krav på skyndsamhet. I fråga om hemlig teleavlyssning skall rätten, enligt 27 kap. 28 § rättegångsbalken, snarast utse ett offentligt ombud och hålla ett sammanträde. Om ärendet är så brådskande att ett dröjsmål allvarligt skulle riskera syftet med tvångsmedlet får sammanträdet hållas och beslut meddelas utan att ett offentligt ombud varit närvarande eller annars fått möjlighet att yttra sig. Dessa bestämmelser får anses vara tillräckliga för att tingsrätten skall kunna ta ställning till tillståndsfrågan inom de tidsfrister som konventionen stipulerar. För att betona vikten av att tidsfristerna hålls bör emellertid en bestämmelse härom tas in i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål.

Tidsfristen på högst tolv dagar enligt artikel 20 avser dock den sammanlagda tiden för tillståndsprövningen. Därmed måste även de bestämmelser som gäller för överklagande av rättsens beslut om hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning beaktas. Den ordning för överklagande av ett sådant beslut som gäller enligt rättegångsbalken innebär att det kan ta längre tid än de tolv dagar innan det finns ett beslut som inte längre kan överklagas, även om 2 kap. 9 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål och 27 kap. 28 § rättegångsbalken som också gäller i högre rätt beaktas.

Beträffande hemlig teleövervakning gäller inte de nyligen införda reglerna om offentligt ombud och i praktiken innebär det att rättsens beslut om att tillåta hemlig teleövervakning inte överklagas eftersom den som åtgärden riktar sig mot är ovetandes om detta (se prop. 2002/03:74 s. 31). Om rätten skulle avslå en begäran från åklagare torde det kunna förutsättas att åklagaren omedelbart överklagar rättsens beslut om han eller hon finner fog för det. Hovrätten torde därefter snabbt kunna pröva frågan. Därmed är nuvarande bestämmelser tillräckliga för att hovrätten skall kunna ta ställning till om tillstånd skall lämnas till gränsöverskridande hemlig teleövervakning inom de tidsfrister som konventionen anger.

När det däremot gäller hemlig teleavlyssning innebär rättegångsbalkens regler om överklagande av rättsens beslut att tidsfristerna inte alls eller bara mycket sällan skulle kunna iaktas i praktiken. Det krävs därför särskilda bestämmelser som skapar bättre förutsättningar för att Sverige skall kunna leva upp till det åtagande som följer av konventionen i detta avseende. Ett alternativ skulle kunna vara att bestämmelserna om offentligt ombud inte skulle gälla vid en tillståndsprövning i nu aktuella fall. Bestämmelserna om offentligt ombud har dock nyligen införts och de intressen ombudet har att bevaka gör sig gällande även i nu aktuella fall där den som skall avlyssnas finns på svenskt territorium. En sådan lösning bör därför inte föreslås. Ett annat alternativ vore att tiden för överklagande av rättsens beslut kortades ner väsentligt. Ett sådant avsteg från allmänna

bestämmelser om tiden för överklagande av rättsens beslut är emellertid inte att föredra.

Ett ytterligare sätt att snabbt få besked om ombudet eller åklagaren avser att överklaga rättsens beslut är att de omedelbart efter beslutets meddelande måste anmäla missnöje mot beslutet. Görs ingen missnöjesanmälan får rättsens beslut inte överklagas och åklagaren kan snabbt lämna besked till den ansökande staten. Om missnöjesanmälan görs gäller den vanliga tiden för överklagande, men det torde kunna förutsättas att såväl åklagaren som det offentliga ombudet överklagar inom en kort tid efter tingsrättens beslut. Det bör också framhållas att det vid införandet av bestämmelserna om offentligt ombud förutsattes att ett ombud inte regelmässigt överklagar tingsrättens beslut utan endast när ombudet anser att beslutet inte är förenligt med lag eller där han eller hon anser att rätten gjort en felaktig bedömning i fråga om de hänsyn som ombudet har att iaktta (se prop. 2002/03:74 s. 23). Detsamma bör gälla beträffande de beslut om tillstånd som skall prövas enligt artikel 20. En missnöjesanmälan ger åklagaren möjlighet att kräva förlängning av tidsfristen med stöd av artikeln och i allmänhet torde ett slutligt beslut i tillståndsfrågan kunna föreligga inom fristen även om tingsrättens beslut överklagas. Det bör härvid noteras att det av den förklarande rapporten framgår att det kommer uppstå situationer där angivna tidsfrister inte kan hållas – även om det skall utgöra undantagsfall. Även om det främst är för beslut om tillstånd till hemlig teleavlyssning som det finns behov av en föreskrift om missnöjesanmälan bör en sådan bestämmelse gälla generellt och även omfatta beslut om hemlig teleövervakning.

För att ytterligare skapa förutsättningar för att iaktta konventionens tidsfrister bör hovrättens beslut i nu aktuella fall vara slutligt och därmed inte kunna överklagas. Även detta bör gälla i fråga om såväl hemlig teleavlyssning som hemlig teleövervakning.

Sammanfattningsvis bör det införas bestämmelser om att åklagaren eller det offentliga ombudet omedelbart efter tingsrättens beslut i tillståndsfrågan måste anmäla missnöje mot

beslutet och att hovrättens beslut inte får överklagas. Detta bör gälla såväl för hemlig teleavlyssning som för hemlig teleövervakning. Reglerna om missnöjesanmälan bör vara desamma som i 49 kap. 6 § första stycket rättegångsbalken. Bestämmelserna bör föras in i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. Föreskrifter angående det förfarande som skall iakttas vid tidsförlängning kan ges i förordning.

Svenska ansökningar om tillstånd från en annan stat

På motsvarande sätt måste svenska myndigheter ansöka om tillstånd när hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning som beslutats i en svensk förundersökning avser någon som befinner sig i en annan stat och den ordning som föreskrivs i 2000 års EU-konvention är tillämplig. Ett sådant tillstånd behövs oavsett om åtgärden genomförs av svenska myndigheter utan hjälp från en annan stat eller om rättslig hjälp i form av tekniskt bistånd lämnas av en annan stat än den där personen vars telemeddelanden som skall avlyssnas eller övervakas finns. Enligt föreskrifterna i artikel 20.2 skall tillstånd om möjligt sökas innan verkställigheten inleds eller annars omedelbart sedan det framkommit att den person som åtgärden avser befinner sig på den andra statens territorium. Det bör ankomma på åklagaren att ansöka om tillstånd och bestämmelser om detta bör införas i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. I enlighet med vad som föreslås ovan skall en ansökan om tillstånd innehålla särskilda uppgifter.

Verkställighet under prövningstiden och villkor om användningsbegränsningar

Under den tid som tillståndsprövningen pågår får den hemliga teleavlyssningen eller hemliga teleövervakningen fortsätta (artikel 20.4 b), vilket bör framgå av de svenska bestämmelserna, när det gäller en svensk åklagare som söker tillstånd utomlands.

Artikeln innehåller dock uttryckliga villkor om att det material som inhämtats under den tiden inte får användas utom om staterna har kommit överens om användning samt för att vidta brådskande åtgärder för att avvärja en överhängande eller allvarlig fara för allmän säkerhet. Dessa användningsbegränsningar måste alltså iakttas av den ansökande staten. I de fall ett tillstånd inte ges till en fortsatt avlyssning eller övervakning får den anmodade staten på samma sätt kräva att de uppgifter som inhämtas inte får användas eller användas på de villkor som den staten anger (artikel 20.4 a iii).

När det är svenska myndigheter som genomför hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning – med eller utan tekniskt bistånd från en annan stat – uppfylls konventionens krav i detta hänseende i enlighet med reglerna i 5 kap. 1 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. Bestämmelserna innebär att uppgifter som svenska myndigheter erhållit i samband med ett ärende om rättslig hjälp inte får användas om det skulle strida mot en internationella överenskommelse som är bindande för Sverige.

Om tillstånd till att fortsätta eller inleda avlyssningen eller övervakningen av någon som finns i Sverige inte ges bör det material som redan kan ha inhämtats inte få användas av den andra staten. När tillstånd vägras bör alltså åklagaren framföra dessa krav till den ansökande staten. Åklagaren bör dock kunna medge undantag, t.ex. att materialet får användas i samma utsträckning som konventionen medger användning av inhämtat material under prövningstiden. Därmed skulle materialet kunna användas för att avvärja en överhängande och allvarlig fara för allmän säkerhet. Uttryckliga bestämmelser bör tas in om detta. Det skall noteras att även om rätten medger tillstånd till avlyssning eller övervakning får detta förenas med villkor om användningen av det inhämtade materialet (artikel 20.4 a i). Ett sådant villkor kan vara att materialet skall förstöras efter det att det rättsliga förfarandet är avslutat i den ansökande staten (se även prop. 1999/2000:61 s. 201).

5.11 Meddelandeförbud för banker m.fl.

Förslag: En möjlighet att förordna om meddelandeförbud i förhållande till kunden och till utomstående införs för de kreditinstitut och andra finansiella företag som är skyldiga att lämna uppgifter med anledning av en förundersökning eller ett ärende om rättslig hjälp i brottmål. Ett förordnande får riktas till det uppgiftslämnande institutet, dess styrelseledamöter och anställda. Det skall vara tidsbegränsat, i ett ärende om rättslig hjälp dock bara om den som ansökt om rättslig hjälp samtycker till detta.

Den som bryter mot meddelandeförbudet kan dömas till böter.

De nya bestämmelserna införs i lagen (1991:981) om värdepappersrörelse, (1992:543) om börs- och clearingverksamhet, lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag, lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument, lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar, lagen (2004:46) om investeringsfonder och lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse.

Skälen för förslagen: I tilläggsprotokollet till 2000 års EU-konvention finns bestämmelser om samarbete i form av information om bankkonton och banktransaktioner samt övervakning av banktransaktioner (artikel 1–3). I anslutning härtill åläggs de stater som tillträder protokollet att också säkerställa att banken inte avslöjar för bankkunden att en överföring av information har skett eller att en brottsutredning pågår (artikel 4). Det är upp till respektive stat att avgöra hur detta åtagande skall uppfyllas.

Från den 1 juli 2004 har nya regler trätt i kraft som ålägger banker och andra kreditinstitut m.fl. skyldighet att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till institutet som begärs i en förundersökning eller ett ärende om rättslig hjälp i brottmål. Detta innebär ett avsteg från den tystnadsplikt som normalt gäller angående enskildas förhållanden till institutet. Såsom

framgår av redogörelsen för gällande rätt i avsnitt 4.2.5 saknas det i dag allmänna bestämmelser som hindrar t.ex. banker med uppgiftsskyldighet att underrätta den berörda kunden eller utomstående om att uppgifter har lämnats ut eller att en förundersökning eller ett ärende om rättslig hjälp i brottmål pågår. Särskilda regler om meddelandeförbud finns dock i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt (penningtvättslagen) och i lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m. De reglerna är dock begränsade att gälla för penningtvätt samt vissa särskilt allvarliga brott och de räcker inte för att möta tilläggsprotokollets krav. Inte heller de åtgärder som åklagaren kan vidta under förundersökningen för att förhindra att sådana uppgifter lämnas, t.ex. genom ett s.k. yppandeförbud (23 kap. 10 § femte stycket rättegångsbalken), är tillämpliga på ett sådant sätt att kravet i artikel 4 kan anses uppfyllt. Det behövs därmed nya regler om meddelandeförbud i förhållande till det uppgiftslämnande institutets kunder.

Alternativa lösningar för införande av ett meddelandeförbud

Bestämmelserna i artikel 4 i tilläggsprotokollet tar bara sikte på meddelandeförbud i samband med rättslig hjälp. Frågan är dock om tillämpningsområdet för ett meddelandeförbud bör begränsas till ärenden om rättslig hjälp eller om det i stället också bör omfatta uppgiftslämnande i svenska förundersökningar.

I det betänkande som låg till grund för den uppgiftsskyldighet för banker m.fl. som nyligen har införts tog Ekosekretessutredningen ställning till frågan om ett meddelandeförbud (SOU 1999:53 s. 323 f.). Det konstaterades att en utredning om misstänkt brottslighet i många fall kan äventyras om banken aviserar kunden om sina kontakter med brottsutredande myndigheter, vilket talar för ett införande av ett meddelandeförbud. Utredningen noterade dock att det finns situationer när en underrättelse till kunden inte innebär någon risk för brottsutredningen och att det därför inte finns något generellt behov

av ett heltäckande meddelandeförbud. Utredningen framhöll införandet av en möjlighet för åklagaren att i enskilda fall utfärda ett meddelandeförbud som en möjlig lösning. Många praktiska frågor med anledning av den uppgiftsskyldighet som föreslagits måste dock lösas i samförstånd mellan de brottsutredande myndigheterna och bankerna. Enligt utredningen borde även en lösning på frågan om underrättelser till kunden i första hand sökas i det sammanhanget. Inga regler om meddelandeförbud föreslogs.

Den ordning som råder i dag innebär att åklagaren uppmanar det uppgiftsskyldiga institutet att inte underrätta kunden om att information hämtas in i en förundersökning eller ett ärende om rättslig hjälp i brottmål. I praktiken torde detta i de flesta fall ha avsedd verkan men något förbud är det dock inte fråga om och en sådan lösning lever inte till fullo upp till åtagandet i artikel 4. En svårighet är också den osäkerhet som bristen på klara regler innebär för det uppgiftsskyldiga institutet. Det torde även ligga i institutets intresse att ha ett uttryckligt stöd för att underlåta att upplysa kunden om de åtgärder som vidtas av och uppgifter som lämnas till brottsutredande myndigheter, oavsett om detta sker i en svensk förundersökning eller i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål. Detta talar för ett reglerat meddelandeförbud i någon form. Sådana regler borde även gälla institutet som sådant och inte bara den eller de personer som åklagaren varit i kontakt med.

En lösning vore att införa ett heltäckande meddelandeförbud med förebild i de regler som finns i 11 § penningtvättslagen och 10 § lagen om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m. Meddelandeförbudet i de nu nämnda bestämmelserna innebär att företaget, dess styrelseledamöter eller anställda inte för kunden eller för någon utomstående får röja att en granskning genomförts, uppgifter lämnats eller att polisen genomför en undersökning. Den särskilda lagstiftningen för penningtvätt och finansiering av terrorism och annan särskilt allvarlig brottslighet skapar dock hela system för att bekämpa brottslighet som där avses. Allmänna bestämmelser om

meddelandeförbud av det slag som nu är i fråga skulle inte passa in i dessa lagar utan bör i stället kopplas till bestämmelserna om uppgiftsskyldighet i lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse och andra finansrättsliga lagar.

Detta vore dock en ingripande ordning som därför måste övervägas noggrant. Behovet av regler måste motivera de praktiska konsekvenser som reglerna skulle medföra för de uppgiftsskyldiga instituten. Mot bakgrund av Ekosekretessutredningens bedömningar måste behovet av ett generellt meddelandeförbud anses diskutabelt såvitt avser svenska förundersökningar. I fråga om rättslig hjälp är det däremot nödvändigt med någon form av meddelandeförbud för att uppfylla tilläggsprotokollets krav.

Såsom även Ekosekretessutredningen varit inne på är en annan möjlig lösning att införa en möjlighet för polis och åklagare att i det enskilda fallet utfärda ett meddelandeförbud när det är påkallat för att brottsutredningen inte skall äventyras. Ett sådant förbud skulle kunna vara tidsbegränsat när så är möjligt. Därmed beaktas det faktum att sekretess i många fall bara behövs under en viss tid. Dessutom finns regler för förundersökning och tvångsmedelsanvändning som bl.a. innebär att den misstänkte har rätt att ta del av uppgifter ur en förundersökning, t.ex. i 23 kap.18 § rättegångsbalken. Även sådana regler måste beaktas.

När det gäller rättslig hjälp som lämnas enligt tilläggsprotokollet är det dock fråga om ett ovillkorligt åtagande och ett meddelandeförbud måste därför kunna meddelas när så krävs enligt en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige. I dessa fall är det inte den svenska myndigheten som råder över meddelandeförbudets längd och tidsbegränsningar är därmed inte alltid möjliga. I fråga om vissa åtgärder, särskilt övervakning av banktransaktioner enligt artikel 3 (se avsnitt 4.2.4), kan det dessutom i praktiken vara svårt att tidsbegränsa meddelandeförbudet.

Även ett meddelandeförbud som meddelas särskilt bör, för att vara effektivt, kunna riktas till såväl det uppgiftsskyldiga institutet som dess anställda och styrelseledamöter. Detta överensstämmer med de regler om meddelandeförbud som finns

i penningtvättslagen och i lagen om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m.

Bestämmelser om meddelandeförbud som får meddelas särskilt skulle, som ett alternativ, kunna inskränkas till de fall då uppgifter lämnas i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål. Därmed skulle internationella förpliktelser av det slag som följer av artikel 4 i tilläggsprotokollet uppfyllas. Regleringen skulle kunna ske i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. En sådan lösning skulle dock avvika från en grundprincip som gäller för rättslig hjälp i brottmål. Principen är att svenska domstolar och åklagare skall kunna bistå utländska myndigheter med åtgärder i samma utsträckning som detta är möjligt i en svensk förundersökning eller rättegång. En begränsning av förbudet till ärenden om rättslig hjälp skulle dessutom inte lösa de praktiska problem som skulle kunna uppstå hos det uppgiftsskyldiga institutet.

Tillämpningsområde och lagteknisk lösning som bör väljas

Av de alternativ som nu redovisats framstår ett meddelandeförbud som får meddelas i det enskilda fallet som den mest ändamålsenliga lösningen. Även om behovet av reglering främst hänför sig till ärenden om rättslig hjälp bör samma regler gälla för uppgiftslämnande i svenska förundersökningar. Sveriges internationella åtaganden var också en tungt vägande faktor när upplysningsskyldighet som omfattar såväl svenska förundersökningar som rättslig hjälp infördes i den finansrättsliga lagstiftningen (se t.ex. prop. 2002/03:139 s. 486).

Beslut om meddelandeförbud bör kunna meddelas av den åklagare eller förundersökningsledare som leder förundersökningen eller den åklagare som handlägger ärendet om rättslig hjälp, dvs. den som begär uppgifter från institutet i fråga. Meddelandeförbudet innebär att den som omfattas inte får röja för kunden eller för någon utomstående att uppgifter har lämnats i enlighets med uppgiftsskyldigheten eller att en

förundersökning eller ett ärende om rättslig hjälp i brottmål pågår.

För att minimera de praktiska verkningarna för det uppgiftslämnande institutet och medge anpassning till behovet i det enskilda fallet bör förbudet inte riktas till en fast personkrets. Institutet i fråga samt anställda och styrelseledamöter bör kunna omfattas av förbudet, men det är här inte fråga om att alltid rikta föreläggandet till samtliga anställda och styrelseledamöter. I de flesta fall torde det räcka att förbudet riktar sig till institutet samt de anställda och styrelseledamöter som de brottsutredande myndigheterna har haft kontakt med eller den grupp av personer som handlägger uppgiftslämnandet och som därmed har kännedom om åklagarens framställning. Endast undantagsvis behöver förbudet riktas till samtliga anställda och styrelseledamöter. Bestämmelserna om meddelandeförbud bör utformas så att erforderlig flexibilitet uppnås.

Förbudet bör kunna meddelas om det finns risk att brottsutredningen äventyras eller om detta krävs enligt en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige. Ett meddelandeförbud bör vara tidsbegränsat men med möjlighet att förlänga giltigheten av ett tidigare förordnande. Förbudet får dock aldrig gälla längre än vad syftet med åtgärden motiverar. När det är fråga om rättslig hjälp bör dock tidsbegränsning ske endast med den ansökande myndighetens samtycke. Ett meddelande som inte är tidsbegränsat, vilket kan förutses inträffa endast i undantagsfall, bör dock hävas när förbudet inte längre är motiverat. Åklagaren kan i dessa fall kräva, med stöd av 5 kap. 2 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål, att den ansökande staten lämnar en underrättelse när förbudet inte längre är motiverat med hänsyn till syftet med åtgärden. Vad som nu sagts får anses rymmas inom den frihet att utforma de nationella reglerna som artikel 4 i tilläggsprotokollet medger.

Bestämmelserna om meddelandeförbud bygger på de regler om uppgiftsskyldighet i en förundersökning eller ett ärende om rättslig hjälp som finns i de olika finansrättsliga lagarna. Det nära sambandet innebär att bestämmelserna helst bör placeras i

samma lagar. Ett införande av mer generella regler om förordnande om meddelandeförbud i rättegångsbalken och lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål kräver överväganden som går utöver vad som kan göras i detta ärende. Mer begränsade bestämmelser som hänvisar tillbaka till uppgiftsskyldigheten i de finansrättsliga lagarna skulle rimma illa med rättegångsbalkens systematiska uppbyggnad och det är dessutom tveksamt om ansvarsbestämmelserna i 9 kap. 6 § samma balk är utformade på ett sätt som vore ändamålsenligt i dessa fall. Bestämmelserna bör därmed placeras i de olika finansrättsliga lagar som innehåller regler om uppgiftsskyldighet i en förundersökning eller ett ärende om rättslig hjälp. En hänvisning till dessa bestämmelser bör också införas i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål.

Straffansvar

I 14 § penningtvättslagen och 12 § lagen om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m. finns bestämmelser om straffansvar för den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot meddelandeförbudet. Påföljden är böter.

Något uttryckligt krav på ett straffsanktionerat meddelandeförbud ställs inte i tilläggsprotokollet. Vad som krävs är nödvändiga åtgärder för att säkerställa att brottsutredningsåtgärderna inte avslöjas för kunden. Inte heller det EG-direktiv som låg bakom penningtvättslagen ställde upp något krav på straffrättsliga sanktioner för den som bryter mot ett meddelandeförbud, men en straffbestämmelse ansågs likväl vara motiverad (prop. 1998/99:19 s. 63). För att understryka vikten av att ett meddelandeförbud iakttas och för att behandla de olika förbud som avser brottsutredande verksamhet på samma sätt bör även det meddelandeförbud som nu föreslås vara förenat med en straffsanktion. Straffbestämmelsen bör utformas på samma sätt som i penningtvättslagen och lagen om straff för finansiering av

särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m. Påföljden bör även här vara böter.

5.12 Reservationer och förklaringar

Förslag: I samband med tillträdet till 2000 års EU-konventionen avger Sverige följande förklaringar enligt artikel 24 angående behöriga myndigheter:

1. Justitiedepartementet är centralmyndighet för tillämpningen av artikel 6.

2. Behöriga myndigheter för tillämpningen av artiklarna 12 och 13 om gemensamma utredningsgrupper och kontrollerade leveranser är Riksåklagaren eller den åklagare som Riksåklagaren utser, Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som Rikspolisstyrelsen utser, Tullverket eller Kustbevakningen.

3. Behöriga myndigheter för tillämpningen av artikel 14 om bistånd i brottsutredningar med användning av skyddsidentitet är Riksåklagaren eller den åklagare som Riksåklagaren utser och Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet Rikspolisstyrelsen utser.

4. För tillämpningen av artiklarna 18, 19 och 20 om teleavlyssning och teleövervakning är den åklagare som Riksåklagaren utser behörig att ta emot och göra ansökningar.

Bedömning: Sverige bör inte göra någon reservation i fråga om artiklarna 6, 9, 10, 14, 18 eller 20 i konventionen eller artikel 9 i dess tilläggsprotokoll. Sverige bör inte heller avge någon förklaring om förtida ikraftträdande enligt artikel 27 i konventionen eller artikel 13 i tilläggsprotokollet.

Skälen för förslagen och bedömningarna:

Reservationer och förklaringar om undantag från vissa bestämmelser i konventionen och tilläggsprotokollet

2000 års EU-konvention lämnar utrymme för en stat att förklara att den inte skall vara bunden av vissa bestämmelser. I övrigt är reservationer inte tillåtna enligt konventionen (artikel 25) eller dess tilläggsprotokoll (artikel 11). En sådan förklaring skall avges i samband med statens tillträde till konventionen eller tilläggsprotokollet.

I fråga om konventionen får förklaringar lämnas med stöd av artiklarna 6.7 (direktkommunikation mellan myndigheter), 9.6 (samtyckeskrav vid tillfälligt överförande av frihetsberövade personer), 10.9 (videokonferens med en åtalad person), 14.4 (s.k. hemliga utredningar), 18.7 (avlyssning av telemeddelanden i vissa fall) och 20.7 (avlyssning av telemeddelanden på en annan stats territorium utan tekniskt bistånd från en annan medlemsstat). Härtill får en motsvarande förklaring avges enligt artikel 9.2 i tilläggsprotokollet (politiska brott som vägransgrund).

Enligt artikel 6.7 får en stat förklara att direktkommunikation mellan myndigheter inte godtas i vissa, särskilt angivna fall. Det gäller situationer när det är fråga om en centralmyndighet eller rättslig myndighet i den ena staten och en polis- eller tullmyndighet (artikel 6.5) eller en administrativ myndighet (artikel 6.6) i den andra staten. Som framgår av redogörelsen i avsnitt 4.1.6 får, enligt 2 kap. 6 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål, ansökningar från EU-stater eller från Island eller Norge alltid göras direkt hos behörig åklagare eller domstol beträffande alla nuvarande former av rättsligt samarbete. Även de nuvarande bestämmelserna i lagen om gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar medger direktkommunikationer mellan myndigheter av olika slag och utan att centralmyndigheten fungerar som mellanled i kontakterna. Detsamma gäller enligt de förslag som nu lämnas för kontrollerade leveranser och s.k. hemliga utredningar, se avsnitt 5.6 och 5.7. Sverige bör därmed inte avge någon

förklaring som begränsar bestämmelserna om direktkommunikation enligt artikel 6 i konventionen.

Enligt lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål krävs inte den berörda personens samtycke för ett tillfälligt överförande av en frihetsberövad person. I enlighet med den bedömning som gjorts i avsnitt 4.1.9 kan det dock i praktiken förekomma att samtycke krävs för att en framställning om ett tillfälligt överförande skall bifallas i ett enskilt fall. Detta är en möjlig följd av den lämplighetsprövning som alltid skall göras. Det är alltså fråga om ett krav som kan ställas i enstaka undantagsfall och inte ett allmänt villkor som gäller under vissa givna förutsättningar. Såsom redan anförts i avsnitt 4.1.9 torde en stat ha rätt att kräva samtycke i något enskilt fall utan att göra en förklaring enligt artikel 9.6. Därmed behöver Sverige inte göra någon förklaring enligt artikeln.

När det gäller förhör genom videokonferens har en stat, enligt artikel 10.9, rätt att göra undantag för förhör med en åtalad person. Om sådana förhör tillåts krävs alltid att den åtalade personen samtycker till åtgärden. Det är i dag möjligt att lämna rättslig hjälp i form av förhör genom videokonferens, vilket skall ske enligt de förutsättningar som gäller för en motsvarande åtgärd under en svensk förundersökning eller rättegång. Enligt lagen (1999:752) om försöksverksamhet med videokonferens i rättegång, som är tillämplig också när det är fråga om rättslig hjälp, är det under vissa förutsättningar möjligt att det tilltalade medverkar genom videokonferens. På sikt kan dessutom utrymmet för en tilltalads medverkan i ett sammanträde via videokonferensteknik komma att utvidgas, se avsnitt 4.1.10. En bibehållen möjlighet att lämna rättslig hjälp genom videoförhör med en tilltalad – under samma förutsättningar och former som i en svensk förundersökning eller rättegång – är också utgångspunkten för de förslag som lämnas i avsnitt 5.4.2. Ingen förklaring enligt artikel 10.9 bör därför avges.

I samband med tillträde till konventionen har en stat möjlighet att förklara sig obunden av artikel 14 om samarbete i brottsutredningar som genomförs av tjänstemän med

användning av skyddsidentitet, i konventionen benämnda hemliga utredningar. I enlighet med redogörelsen i avsnitt 4.1.14 saknas det anledning att avge en reservation och därmed motverka det samarbete som förekommer redan i dag. Ingen förklaring bör därför lämnas. Vissa grundläggande regler för det rättsliga samarbetet på detta område har lämnats i avsnitt 5.7.

Enligt artikel 18.7 får en stat förklara att den är bunden av bestämmelserna i artikel 18.6 (om avlyssning och upptagning som äger rum i den ansökande staten) bara om den inte kan tillhandahålla en omedelbar överföring av teledelanden, se avsnitt 4.1.16. Gentemot en stat som avger en sådan förklaring får de andra medlemsstaterna tillämpa principen om ömsesidighet. Förklaringen innebär i praktiken att rättslig hjälp bara kommer att lämnas om omedelbar överföring kan ske eller om den anmodade staten inte har möjlighet att ordna en sådan överföring. Däremot kommer rättslig hjälp inte lämnas om den ansökande medlemsstaten saknar möjlighet att ta emot omedelbart överförda teledelanden. Denna mycket speciella regel har tillkommit för att möta en reglering i Förenade kungariket som i vissa fall hindrar systematisk upptagning av avlyssnade data. En generell utgångspunkt bör dock vara att välja lösningar som främjar det straffrättsliga samarbetet mellan medlemsstaterna. Sverige bör därför inte begränsa möjligheterna att lämna rättslig hjälp på det sätt som avses i artikel 18.7. De förslag som lämnas i avsnitt 5.10.1 innebär tvärtom att Sverige kan lämna rättslig hjälp såväl genom omedelbar överföring av teledelanden till den ansökande staten, när så är möjligt, som i form av avlyssning och upptagning i Sverige. Sverige bör därför inte lämna någon förklaring i enlighet med artikel 18.7 och inte heller tillämpa principen om ömsesidighet för medlemsstater som har avgett en sådan förklaring.

Bestämmelserna i artikel 20 gäller gränsöverskridande teleavlyssning eller teleövervakning och ålägger den stat som genomför åtgärden att hämta in tillstånd från den medlemsstat där den som åtgärden avser befinner sig, se avsnitt 4.1.18. Regleringen i artikeln innebär att den stat där personen finns

genom tillståndsprövningen kan kräva att de villkor och förutsättningar som gäller för åtgärden i den staten måste vara uppfyllda. Förslag till svenska regler som bl.a. innebär att tillståndsfrågan skall prövas av domstol har lämnats i avsnitt 5.10.4. Den möjlighet som ges i artikel 20.7 att avstå från tillståndskravet är alltså inte aktuell för svensk del. Därmed skall ingen förklaring enligt artikel 20.7 lämnas.

Artikel 9.2 i tilläggsprotokollet medger att en stat förklarar att undantaget från rättslig hjälp med hänvisning till att det rör sig om ett politiskt brott bara kommer att tillämpas för vissa särskilt angivna, terrorismrelaterade brott. Enligt 2 kap. 14 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål utgör inte det förhållandet att gärningen har karaktär av ett politiskt brott en avslagsgrund i förhållande till EU-stater eller Island eller Norge. Det finns inte anledning att nu införa någon ytterligare, generell begränsning för den internationella rättsliga hjälpen och ingen förklaring enligt artikel 9.2 i tilläggsprotokollet behövs för svensk del.

Förklaring om behöriga myndigheter

I samband med att en stat tillträder 2000 års EU-konvention skall staten avge en förklaring enligt artikel 24 där det anges vilka myndigheter som är behöriga i fråga om tillämpningen av vissa konventionsbestämmelser. Myndigheter som angivits som behöriga i förhållande till 1959 års Europarådskonvention behöver inte anges på nytt. En förklaring kan senare ändras helt eller delvis genom en ny förklaring. Enligt artikeln skall förklaringar angående behöriga myndigheter lämnas i vissa särskilt angivna fall (punkt 1 a–e). Detta utesluter dock inte att även andra behöriga myndigheter uppges.

Enligt 1959 års Europarådskonvention skall framställningar översändas mellan staternas justitieministerier eller i vissa fall, t.ex. då framställningen är brådskande, direkt till berörda myndigheter. Detta gäller även för Sverige (angående återkallelse av en tidigare svensk förklaring, se prop. 1999/2000:61 s. 182 f.). Med rättslig myndighet i konventionens mening avser Sverige

åklagare och domstol, vilket har framförts i en svensk förklaring (se SÖ 2000:41). Vad som nu sagts kommer alltså att gälla utan att någon förklaring lämnas i förhållande till 2000 års EU-konvention.

Om det finns behöriga administrativa myndigheter eller organ för det samarbete som föreskrivs i artikel 3.1 skall dessa anges (punkterna 1 a och 1 d). I enlighet med redogörelsen i avsnitt 4.1.3 finns det dock inga svenska administrativa förfaranden av det slag som avses i artikel 3.1 (dvs. där en administrativ myndighets beslut överklagas till en brottmålsdomstol). Det saknas därmed behov av en förklaring i detta avseende.

I fråga om centralmyndighet som är behörig för tillämpningen av artikel 6, inklusive sådana framställningar som alltid skall göras via centralmyndigheter enligt artikel 6.8 (punkt 1 b), är det för svensk del i samtliga fall Justitiedepartementet som är behörigt. Oaktat vad som sagts ovan kan detta för tydlighets skull anges också i förhållande till EU-konventionen.

När det gäller samarbete med gemensamma utredningsgrupper, kontrollerade leveranser och i brottsutredningar med användning av skyddsidentitet skall de polis- eller tullmyndigheter som är behöriga att göra eller ta emot framställningar redovisas (punkt 1 c). Bestämmelser om inrättande av gemensamma utredningsgrupper finns i 3 § lagen om gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar. Enligt dessa regler, vilka endast ändras med anledning av förändringar inom åklagarväsendet (se avsnitt 5.5), får en överenskommelse om att inrätta en gemensam utredningsgrupp ingås av Riksåklagaren eller den åklagare som Riksåklagaren bestämmer, Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som Rikspolisstyrelsen bestämmer, Tullverket eller Kustbevakningen. Motsvarande regler föreslås i fråga om brottsutredningar med användning av skyddsidentitet, men med skillnaden att Tullverket och Kustbevakningen inte skall omfattas, se avsnitt 5.7. Beträffande kontrollerade leveranser föreslås att ansökningar skall handläggas av åklagare, men även polismyndigheter, Tullverket och Kustbevakningen skall vara behöriga att ta emot

och göra en ansökan, se avsnitt 5.6. Den svenska förklaringen bör ange alla de myndigheter som är behöriga att handlägga nu nämnda ärenden om rättslig hjälp samt, i fråga om kontrollerade leveranser, att lämna och ta emot en ansökan.

Vidare skall de myndigheter som är behöriga för tillämpningen av artiklarna 18, 19 och 20.1–4 anges (punkt 1 e). Det gäller rättslig hjälp med hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning, innefattande rättslig hjälp genom tekniskt bistånd i form av omedelbar överföring av teledelanden och åtkomst via en nätport, enligt artiklarna 18 och 19 samt den särskilda ordning vid gränsöverskridande användning av sådana tvångsmedel som föreskrivs i artikel 20. I fråga om artikel 19, vilken huvudsakligen handlar om annat än rättslig hjälp, torde det vara tillämpningen av de bestämmelser som hänvisar till rättslig hjälp som avses.

Enligt de förslag som lämnats i avsnitt 5.10.1 till 5.10.4 är det åklagare som skall ta emot eller göra ansökningar när det gäller rättslig hjälp med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning och som inledningsvis handlägger en ansökan. Åklagaren beslutar också beträffande tekniskt bistånd genom omedelbar överföring när åtgärden avser någon som befinner sig utomlands. I övriga fall måste åklagaren inhämta rättens tillstånd. Eftersom det alltid är fråga om en rättslig myndighet enligt den förklaring som redan har lämnats i anslutning till 1959 års Europarådskonvention behövs det i och för sig ingen ny förklaring. För att underlätta det praktiska samarbetet vore dock en förklaring av värde, vilken också bör ange den svenska kontaktpunkt med bemanning dygnet runt som skall finnas enligt artikel 20.4 d. En sådan förklaring bör därmed avges.

Förklaring om förtida ikraftträdande

Enligt artikel 27.5 i EU-konventionen har en stat möjlighet att förklara att konventionen skall gälla i förhållande till andra medlemsstater som avgett motsvarande förklaring trots att konventionen ännu inte formellt har trätt i kraft. Detsamma

föreskrivs i artikel 13.5 i tilläggsprotokollet. Dessa bestämmelser om ett ömsesidigt, förtida ikraftträdande mellan vissa stater tillkom mot bakgrund av att staterna inte gjort något åtagande att tillträda instrumenten inom en viss tid. Ett formellt ikraftträdande kunde därför förväntas dra ut på tiden och några stater som redan tillträtt konventionen har avgett förklaringar om förtida ikraftträdande i förhållande till andra stater som gjort på samma sätt (Finland, Litauen, Nederländerna, Portugal och Spanien).

När nu Europeiska rådet genom deklARATIONEN den 25 mars 2004 har uppmanat alla medlemsstater att tillträda konventionen och tilläggsprotokollet senast i december 2004 får denna möjlighet till förtida ikraftträdande anses ha förlorat sin praktiska betydelse. Åtta medlemsstater, varav tre nya medlemmar, har tillträtt konventionen och tre medlemsstater, varav två nya, har tillträtt tilläggsprotokollet. I övriga medlemsstater pågår ratifikationsarbetet och i flera stater är detta arbete långt framskridet. Det saknas därför anledning att nu avge någon förklaring enligt artikel 27.5.

Avtalet mellan EU och Island och Norge träder i kraft först sedan alla medlemsstater i EU har godkänt avtalet och konventionen respektive tilläggsprotokollet dessutom har trätt i kraft (artikel 6). Någon förklaring om förtida ikraftträdande av avtalet mellan vissa stater är inte möjligt att avge.

6 Ekonomiska konsekvenser

Bestämmelserna i 2000 års EU-konvention och dess tilläggsprotokoll samt det anslutande avtalet mellan EU och Island och Norge utgör en vidareutveckling av internationellt straffrättsligt samarbete som Sverige har medverkat i under lång tid. Som framgår av redogörelsen i avsnitt 4 uppfyller svensk rätt redan i dag de flesta åtaganden som ett tillträde till de nya instrumenten medför. Flertalet nya bestämmelser i konventionen och protokollet som är avsedda att effektivisera den rättsliga hjälpen uppfylls av det nuvarande regelverket, framförallt i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål. De lagändringar som är påkallade är huvudsakligen av teknisk karaktär och medför inga merkostnader för rättsväsendet. De kostnader som ett ökat antal ärenden kan medföra på grund av den nya internationella regleringen måste vägas mot förväntade effektivitetsvinster. Det gäller inte minst de förbättrade möjligheter för svenska myndigheter att söka rättslig hjälp från andra stater som kan förväntas. Eventuella merkostnader som trots detta skulle kunna uppstå avser under alla förhållanden ett förhållandevis litet antal ärenden och kan därmed finansieras inom rättsväsendets befintliga anslag.

7 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Ett svenskt tillträde till 2000 års EU-konvention och dess tilläggsprotokoll är angeläget. Tillträdet och därmed den lagstiftning som behövs bör därmed träda i kraft så snart som möjligt.

Avtalet mellan Europeiska unionen och Island och Norge måste tillträdas av samtliga EU-stater samt Island och Norge och avtalets ikraftträdande kan inte förutses i dag. En bestämmelse som föreslås i lagen om gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar och som direkt hänvisar till detta avtal kan därmed inte träda i kraft förrän efter det att avtalet har trätt i kraft, se avsnitt 5.5. Den aktuella bestämmelsen i 1 § första stycket 3 i den angivna lagen bör därför träda i kraft den dag som regeringen bestämmer.

Inga övergångsbestämmelser är påkallade med anledning av de förslag som lämnas i detta ärende.

8 Författningskommentar

8.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:981) om värdepappersrörelse samt i andra finansrättsliga lagar

Nya och i huvudsak likalydande bestämmelser om meddelandeförbud och om ansvar för brott mot ett sådant förbud har införts i ett antal finansrättsliga lagar. Det gäller förslagen till lagar om ändring i lagen (1991:981) om värdepappersrörelse, lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet, lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag, lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument, lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar, lagen (2004:46) om investeringsfonder och lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse. Förslagen har behandlats i avsnitt 5.11.

I respektive lag finns särskilda bestämmelser om skyldighet att lämna ut uppgifter om enskildas förhållanden till det aktuella institutet när detta begärs i en svensk förundersökning av undersökningsledaren eller av åklagare i ett ärende om rättslig hjälp i brottmål. Enligt *första stycket* i respektive ny paragraf får undersökningsledaren eller åklagaren också förordna om meddelandeförbud i förhållande till kunden eller någon utomstående. Förordnandet får riktas till institutet i fråga och till dess anställda och styrelseledamöter. Förbudet avser såväl det förhållandet att uppgifter har lämnats ut som att en förundersökning eller ett ärende om rättslig hjälp förekommer. I enlighet med vad som sagts i avsnitt 5.11 torde det i de flesta fall

– när ett förordnande över huvud taget är påkallat – räcka med att förordnandet riktas till en begränsad personkrets, t.ex. de personer som har handlagt begäran om utlämnande av uppgifter och dem som annars känner till saken. Endast i undantagsfall torde det bli aktuellt att rikta förordnandet till samtliga anställda och styrelseledamöter. Frågan får bedömas från fall till fall av den som meddelar förordnandet.

Av *andra stycket* framgår förutsättningarna för att förordna om meddelandeförbud samt villkoren för dess giltighet i tiden. Ett förordnande får bara ske om det krävs för att utredningen om brott inte skall äventyras eller för att uppfylla krav enligt en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige. De överenskommelser som i dag ställer upp sådana krav är tilläggsprotokollet till 2000 års EU-konvention (artikel 4) och tillämpningen av motsvarande bestämmelser i förhållande till Island och Norge med stöd av avtalet den 19 december 2003 mellan EU och dessa stater (se avsnitt 4.3.2). Förordnandet skall vara tidsbegränsat och får inte gälla längre än vad som är nödvändigt med hänsyn till syftet med förbudet. Tidsgränsen får dock förlängas. Inget hindrar att ett förordnande återkallas i förtid när det finns skäl för detta.

När det gäller uppgiftslämnande i ett ärende om rättslig hjälp får dock tidsbegränsning bara ske om den utländska myndighet eller mellanfolkliga domstol som är sökande samtycker till att så sker. Samtycke till en tidsgräns torde kunna erhållas i de flesta fall. Även ett förbud som inte är tidsbegränsat skall dock upphöra att gälla när förbudet inte längre är motiverat med hänsyn till syftet med åtgärden, vilket åklagaren skall besluta om. För att möjliggöra detta i praktiken bör åklagaren, med stöd av 5 kap. 2 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål, kräva att den utländska myndigheten lämnar en underrättelse när meddelandeförbudet inte längre är motiverat och därmed kan upphöra att gälla.

I många fall torde det inte alls vara nödvändigt att förordna om ett meddelandeförbud eftersom ett avslöjande för kunden eller någon annan inte innebär någon risk för brottsutredningen.

Beträffande tidsbegränsningen finns det naturligtvis inte skäl att låta förbudet bestå längre än till dess inhämtandet av uppgifterna ändå avslöjas för kunden, t.ex. i samband med ett förhör eller när förundersökningen redovisas enligt 23 kap. 18 § rättegångsbalken. Undersökningsledaren eller åklagaren måste ta ställning till dessa frågor i det enskilda fallet. När det är fråga om rättslig hjälp är det dock upp till den ansökande utländska myndigheten eller mellanfolkliga domstolen att avgöra om och i så fall när förordnandet kan upphöra att gälla.

8.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård

18 §

I *andra stycket* har en ny bestämmelse införts som innebär att den tid som den dömda tillbringar utanför det särskilda ungdomshemmet i samband med ett tillfälligt överförande till en annan stat enligt 4 kap. 29 eller 31 § lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål skall tillgodoräknas i verkställighetstiden. Motsvarande bestämmelse finns i 43 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt. Frågan har tagits upp i avsnitt 5.3.

8.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål

1 kap. 2 §

I lagen införs två nya former av rättslig hjälp, vilka också tas in i uppräknningen i paragrafens *första stycke* av åtgärder som omfattas av lagen. De nya åtgärderna är tekniskt bistånd med televlyssning eller teleövervakning, som tillkommit med anledning av artikel 18 i 2000 års konvention, och tillstånd till gränsöverskridande televlyssning, som har sin grund i artikel 20. De närmare övervägandena har redovisats i avsnitt 5.10.1 och 5.10.5.

2 kap. 1 §

Vissa åtgärder som avses i 1 kap. 2 § första stycket saknar motsvarigheter i nationella förfaranden och är därför inte reglerade i andra författningar än denna lag. Dessa anges i paragrafens *andra stycke* som nu har ändrats för att också omfatta rättslig hjälp i form av tekniskt bistånd med teleavlyssning eller teleövervakning (1 kap. 2 § första stycket 7) och tillstånd till gränsöverskridande teleavlyssning (1 kap. 2 § första stycket 8). Särskilda bestämmelser om dessa åtgärder finns i 4 kap. 25 a, 25 b och 26 §§ (tekniskt bistånd med teleavlyssning eller teleövervakning) samt 26 a, 26 b och 26 c §§ (tillstånd till gränsöverskridande teleavlyssning), se kommentarerna till nu angivna paragrafer. Härtill har en redaktionell ändring gjorts i *första stycket* med anledning av omnumreringen i 1 kap. 2 § första stycket.

2 kap. 2 §

Paragrafen, som reglerar frågan om krav på dubbel straffbarhet för olika former av rättslig hjälp, har förändrats för att också ta om hand de två nya former av rättslig hjälp som införts i lagen och anpassas till omnumreringen i 1 kap. 2 § första stycket. Krav på dubbel straffbarhet ställs upp i fråga om tillstånd till gränsöverskridande teleavlyssning (1 kap. 2 § första stycket 8) men inte beträffande tekniskt bistånd med teleavlyssning eller teleövervakning (1 kap. 2 § första stycket 7). Denna fråga har behandlats i avsnitt 5.10.1 respektive 5.10.5. I övrigt är paragrafen oförändrad i sak.

2 kap. 4 §

I paragrafens *andra stycke* har en redaktionell förändring gjorts med anledning av de nya reglerna om ansökningens innehåll i 4 kap. 25 b och 26 c §§.

2 kap. 8 §

I paragrafen har ett nytt *tredje stycke* tillkommit med föreskrifter om underrättelser till den ansökande staten om andra

utredningsåtgärder än de som sökts skulle kunna vidtas. Detta kan leda till en ny eller kompletterande ansökan, vilken ofta bör kunna godtas i förenklad form med hänvisning till redan tidigare ingiven information. Frågan har redovisats i avsnitt 5.2. De nya föreskrifterna är riktade till den åklagare som handlägger ett ärende om rättslig hjälp. Det är inte fråga om någon skyldighet och avser bara uppgifter som framkommer under handläggningen av ärendet. En lämplighetsprövning skall alltid göras. En svensk domstol skall däremot inte tillämpa dessa regler. Reglerna om underrättelser enligt 2 kap. 9 § gäller däremot för såväl åklagare som domstol och kan användas för att t.ex. påtala rena felaktigheter i ansökningen.

2 kap. 12 §

I ett nytt *andra stycke* föreskrivs en skyldighet att underrätta den utländska myndighet som söker rättslig hjälp i Sverige med bevisupptagning vid domstol, telefonförhör eller förhör genom videokonferens om paragrafens materiella bestämmelser i det första stycket, se avsnitt 5.4.1. Underrättelsen skall göras av den åklagare eller tingsrätt som handlägger ärendet så snart ansökan gjorts. Föreskriften gäller oavsett i vilken form eller i vilket stadium av den utländska brottmålsprocessen som förhöret begärs.

3 kap. 1 §

I *andra stycket* införs även en hänvisning till de särskilda bestämmelserna i 4 kap. 26 c § om innehållet i en ansökan om tillstånd till utländsk teleavlyssning eller teleövervakning (se kommentaren till den paragrafen). Vissa redaktionella ändringar har även gjorts.

4 kap. 8 §

I paragrafen har ett tillägg gjorts i *tredje stycket* och frågan har redovisats i avsnitt 5.4.1. Ändringen innebär att genomförandet av ett telefonförhör såsom en bevisupptagning utom huvudförhandling enligt 4 kap. 11 och 12 §§ inte bara kan komma till

stånd på den ansökande statens begäran. Även den tingsrätt som handlägger ansökningen kan föranstalta om att telefonförhöret skall ske på detta sätt. Detta innebär att svenska myndigheter närvarar och medverkar vid själva förhöret.

Utgångspunkten är dock att den ansökande statens önskemål angående omfattningen av den rättsliga hjälpen skall följas. Om den ansökande staten inte har begärt att förfarandet enligt 11 och 12 §§ skall tillämpas krävs det särskilda skäl för att tingsrätten ändå skall föranstalta om bevisupptagning utom huvudförhandling. Detta kan vara påkallat i ett enskilt fall för att bevaka att den hördes rättigheter enligt svensk rätt iakttas vid förhöret. Det kan t.ex. vara fråga om ett förhör med en ung person. Ett annat exempel är ett förhör där det är särskilt viktigt att vittnets rätt att vägra yttra sig om egen eller annans brottsliga eller vanärande handling enligt 36 kap. 6 § rättegångsbalken.

4 kap. 11 §

Reglerna i denna paragraf om rättslig hjälp med förhör genom videokonferens har ändrats. För ett sådant förhör krävs det inte längre att den som skall höras måste samtycka till åtgärden. Samtyckeskravet kvarstår dock när det är fråga om ett förhör med en tilltalad. Ändringen har redovisats i avsnitt 5.4.2.

4 kap. 13 §

I paragrafen har det obligatoriska kravet på uppgift om samtycke i svenska ansökningar om rättslig hjälp med förhör genom videokonferens tagits bort. Detta är en följd av att den hördes samtycke inte skall krävas enligt konventionen, en fråga som har diskuterats i avsnitt 5.4.2. Samtyckeskravet skall enbart gälla när förhöret avser en tilltalad. Även om det fortsättningsvis inte kommer att krävas samtycke för rättslig hjälp med videoförhör som sker i en annan EU-stat eller i Island och Norge kan ett sådant krav ställas i andra länder. I dessa fall får den svenska myndighet som begär hjälp med videoförhör införskaffa ett sådant samtycke.

4 kap. 25 §

I ett *andra* stycke har bestämmelser införts om att rättens tillstånd till hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning kan verkställas genom omedelbar överföring av telemeddelandena (hemlig teleavlyssning) eller uppgifter om telemeddelandena (hemlig teleövervakning). Det är åklagaren som prövar om förutsättningar finns för omedelbar överföring. En förutsättning är att en omedelbar överföring bara får ske om stöd för ett sådant överförande finns i en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige. Därmed avses artikel 18 i 2000 års konvention och på sikt även samma regler enligt avtalet mellan EU och Island och Norge. Tillämpliga överenskommelser kommer att tas in i ett tillkännagivande till lagen. Omedelbar överföring får vidare bara äga rum när så kan ske under betryggande former, vilket i det enskilda fallet får bedömas av de myndigheter som har att verkställa rättens tillstånd. I de fall omedelbar överföring sker skall upptagning eller uppteckning av avlyssningen inte ske. Det innebär att bestämmelserna i 27 kap. 24 § rättegångsbalken inte blir aktuella att tillämpa. I avsnitt 5.10.2 redogörs för möjligheten att ställa upp villkor enligt 5 kap. 2 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål.

I ett nytt *tredje stycke* har bestämmelser införts som innebär undantag från vad de regler om bevarande av upptagningar och uppteckningar vid hemlig teleavlyssningar som gäller enligt 27 kap. 24 § rättegångsbalken. Frågan har behandlats i avsnitt 5.10.2. Den nya bestämmelsen innebär att de upptagningar eller uppteckningar som gjorts vid teleavlyssning på begäran av en annan stat får bevaras till dess ärendet om rättslig hjälp har avslutats och återredovisning till sökanden har gjorts enligt 2 kap. 17 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. Det material som därefter eventuellt finns kvar hos svenska myndigheter skall förstöras om inte annat följer av bestämmelserna om bevarande av avlyssningsmaterial i 27 kap. 24 § rättegångsbalken.

4 kap. 25 a §

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om rättslig hjälp genom tekniskt bistånd med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning på utländsk begäran. Närmare överväganden har gjorts i avsnitt 5.10.3.

Enligt *första stycket* omfattar paragrafen ansökningar om tekniskt bistånd med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning av någon som befinner sig antingen i den ansökande staten eller i en annan stat. När åtgärden riktas mot någon som befinner sig i Sverige gäller i stället bestämmelserna i 25 §. Vidare avser paragrafen bara ansökningar som görs med stöd av en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige. Den enda överenskommelse som i dag innehåller sådana bestämmelser är 2000 års konvention. Därmed avser denna form av rättslig hjälp bara samarbete mellan EU:s medlemsstater. När avtalet mellan EU och Island och Norge träder i kraft kommer samma bestämmelser också att gälla i förhållande till Island och Norge. I likhet med vad som gäller i fråga om hänvisningar till internationella överenskommelser i andra lagregler kommer de överenskommelser som här avses att anges i ett tillkännagivande till lagen.

I *andra stycket* anges förutsättningarna för att lämna tekniskt bistånd till hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning. En formell prövning av ansökningens innehåll skall göras. De krav som ställs på ansökningen framgår av 25 b §. En förutsättning för tekniskt bistånd är att ett beslut om teleavlyssning eller teleövervakning har meddelats i den ansökande staten med tillämpning av den statens lag. Ansökan skall innehålla en bekräftelse att så skett. Det måste vara fråga om ett straffprocessuellt tvångsmedel i samband med en brottsutredning.

Vidare krävs det att den ansökande staten har behov av tekniskt bistånd. Det är först och främst fråga om situationer då åtgärden inte kan genomföras utan sådant bistånd, dvs. när den ansökande staten inte har de tekniska förutsättningarna att

genomföra en avlyssning eller övervakning men att Sverige har dessa förutsättningar.

En avgörande förutsättning för tekniskt bistånd i de situationer som omfattas av bestämmelserna är att omedelbar överföring av teledelanden (teleavlyssning) eller uppgifter om teledelanden (teleövervakning) kan ske från Sverige till den utländska myndighet som skall genomföra själva avlyssningen. Överföringen måste ske under betryggande former, vilket i praktiken ställer krav på relativt omfattande förberedelser. Uppställandet av krav och genomförandet av förberedelserna bör för svensk del göras av polisen, se vidare i avsnitt 5.10.1. När en ansökan om tekniskt bistånd kommer in kan därmed åklagaren snabbt få besked från polisen om omedelbar överföring kan äga rum i det enskilda fallet.

När det är fråga om en åtgärd som skall riktas mot någon som befinner sig i en annan utländsk stat än den ansökande staten krävs det också att den ansökande staten har erhållit tillstånd till åtgärden från den andra staten som är berörd, dvs. ett sådant tillstånd som avses i 26 b §.

Om förutsättningarna för rättslig hjälp genom tekniskt bistånd enligt dessa bestämmelser är uppfyllda beslutar åklagaren om åtgärden. Dock är de allmänna avslagsgrunderna i 2 kap. 14 § tillämpliga även i dessa fall och om åklagaren finner att en ansökan bör avslås på någon av dessa grunder skall ansökan överlämnas till regeringen i enlighet med 2 kap. 15 §. Åklagaren skall däremot inte pröva om de förutsättningar som gäller under en svensk förundersökning för hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning är uppfyllda. Något krav på dubbel straffbarhet ställs inte upp, se 2 kap. 2 §.

Om omedelbar överföring inte kan äga rum i det enskilda fallet kan inte tekniskt bistånd lämnas. Däremot kan det vara möjligt att lämna rättslig hjälp med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning som genomförs av svenska myndigheter med stöd av ett svenskt domstolsbeslut. Ansökningen om tekniskt bistånd skall då handläggas i enlighet med

bestämmelserna i 25 §. I de fall som nu är aktuella avser åtgärden dock någon som befinner sig utanför Sverige.

Enligt *tredje stycket* får tekniskt bistånd genom omedelbar överföring inte avse telemeddelanden som endast befordras i telenät som får anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt, dvs. samma begränsning som gäller i fråga om hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning enligt 27 kap. 20 § andra stycket rättegångsbalken. I detta stycke finns även bestämmelser om åklagarens beslut om tekniskt bistånd, vilka knyter an till bestämmelser i 27 kap. 21 § rättegångsbalken om domstols tillståndsbeslut. Beslutet om tekniskt bistånd skall ange vilken teledress och under vilken tid som det tekniska biståndet skall lämnas. Tiden får inte bestämmas längre än nödvändigt och högst en månad från tidpunkten från beslutet. Beslutet skall vidare ange om åtgärden får verkställas utanför allmänt tillgängliga telenät.

Den aktuella teleoperatören vidtar därefter samma åtgärder som när det är fråga om ett beslut om hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning och polisen genomför de åtgärder som behövs för omedelbar överföring till den ansökande staten. Om det är fråga om teleavlyssning får ingen upptagning eller uppteckning göras i Sverige.

4 kap. 25 b §

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om innehållet i en utländsk ansökan om rättslig hjälp med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning enligt 25 § eller rättslig hjälp genom tekniskt bistånd enligt 25 b §. Kraven är till övervägande del desamma för de olika ansökningarna och föreskrifterna bygger på bestämmelser i 2000 års konvention (artikel 18.3), se avsnitt 5.10.3. En ansökan om tekniskt bistånd skall dock även innehålla en bekräftelse att ett beslut om avlyssning i samband med en brottsutredning har meddelats i den ansökande staten (se även kommentaren till 25 a §). Dessa bestämmelser utgör tillägg till de allmänna bestämmelserna om ansökans innehåll som finns i 2 kap. 4 §.

4 kap. 26 §

Bestämmelsens tillämpningsområde har utvidgats till att omfatta även de situationer när en åklagare ansöker om rättslig hjälp med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning, antingen genom tekniskt bistånd eller på traditionellt sätt, dvs. när den person som skall avlyssnas befinner sig i en tredje stat. Bestämmelsen behandlas närmare i avsnitt 5.10.4. Ändringen är föranledd av artikel 18 i 2000 års EU-konvention som skapar förutsättningar för rättslig hjälp i dessa fall. Rättens tillstånd skall endast inhämtas när den anmodade staten kräver detta, antingen i ett enskilt fall eller när det följer av en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige. Artikel 18 i 2000 års EU-konvention är en sådan överenskommelse och avtalet mellan EU och Island och Norge blir ett annat.

4 kap. 26 a §

I denna nya paragraf finns bestämmelser om svenskt tillstånd till utländsk teleavlyssning eller teleövervakning av någon som befinner sig i Sverige, vilka har redovisats i avsnitt 5.10.5.

I *första stycket* finns grundläggande föreskrifter om tillämpningsområdet för bestämmelserna om tillstånd till gränsöverskridande teleavlyssning eller teleövervakning. Detta är en ny form av rättslig hjälp, se 1 kap. 2 §, som lämnas i den utsträckning det skall ske enligt en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige. De överenskommelser som i dag innehåller sådana bestämmelser är 2000 års konvention och, på sikt, avtalet mellan EU och Island och Norge. Aktuella överenskommelser kommer att anges i ett tillkännagivande till lagen. En ytterligare begränsning är att bestämmelserna bara avser åtgärder som vidtas i samband med en brottsutredning. Liksom i fråga om rättslig hjälp med hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning på traditionellt sätt (25 §) och rättslig hjälp genom tekniskt bistånd (25 a §) är bestämmelserna tillämpliga för såväl teleavlyssning som teleövervakning.

Utländska ansökningar handläggs av åklagare. Konventionen föreskriver att kontaktpunkter i olika stater skall finnas tillgängliga dygnet runt (artikel 20.4 d) och handläggningen av dessa ärendet kräver alltså jourverksamhet. Behörig åklagare i dessa fall är den åklagare som Riksåklagaren bestämmer i enlighet med 2 kap. 7 §.

För att tillstånd skall få meddelas måste de förutsättningar som krävs för ett svenskt beslut om hemlig teleavlyssning eller hemlig teleavlyssning enligt 27 kap. rättegångsbalken vara uppfyllda. Detta framgår av 2 kap. 1 § första stycket. Härtill gäller, enligt 2 kap. 2 §, ett krav på dubbel straffbarhet i dessa fall. När ansökan kommer in skall åklagaren bedöma om det ingivna materialet är tillräckligt för prövningen och kompletteringar kan fordras in enligt 2 kap. 9 §. Föreskrifter om ansökningens innehåll finns i 26 c §. Frågan om tillstånd skall prövas av rätten på samma sätt som ett tillstånd till hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning i en svensk förundersökning.

De allmänna reglerna om avslag på en ansökan om rättslig hjälp i 2 kap. 14 § gäller även i dessa fall. Det är då regeringen som beslutar och den åklagare eller domstol som finner att ansökan skall avslås på en grund som där avses skall överlämna ansökan till regeringen (2 kap. 15 §). För alla avslagsbeslut gäller bestämmelserna om beslutsskäl i 2 kap. 16 §.

I ett *tredje stycke* finns bestämmelser om att åklagaren genast skall underrätta den andra staten om tillstånd vägras samt i samband därmed ställa upp villkor om användningsbegränsningar beträffande det material som redan tagits upp eller hämtats in. Utgångspunkten bör vara att det redan inhämtade materialet inte får användas av den ansökande staten, men att det kan finnas situationer där undantag kan medges, t.ex. bör materialet kunna användas på samma sätt som gäller under den tid som tillståndsprövningen pågår, dvs. materialet bör kunna få användas för att vidta brådskande åtgärder för att avvärja en överhängande och allvarlig fara för allmän säkerhet.

I det *andra stycket* finns särskilda bestämmelser om överklagande av tingsrättens beslut samt inom vilken tid ett beslut i frågan om tillstånd skall meddelas. En ingående redogörelse för dessa frågor finns i avsnitt 5.10.5.

Åklagaren eller det offentliga ombudet skall i enlighet med bestämmelserna i 49 kap. 6 § första stycket rättegångsbalken anmäla missnöje mot tingsrättens beslut. I fråga om hemlig teleavlyssning skall tingsrätten enligt 27 kap. 28 § rättegångsbalken normalt hålla ett sammanträde i frågan och i samband därmed meddela beslut. En missnöjesanmälan skall då göras omedelbart efter beslutet. Görs ingen anmälan får tingsrättens beslut inte överklagas. Hålls undantagsvis ingen sammanträde vid prövningen av tillstånd till hemlig teleövervakning eller är det fråga om hemlig teleövervakning skall missnöje anmälas inom en vecka från det åklagaren eller den offentliga ombudet fick del av beslutet. Om överklagande sker får ingen talan föras mot hovrättens beslut.

Om ingen missnöjesanmälan görs inom rätt tid kan åklagaren alltid underrätta den ansökande staten om utgången av prövningen. Om missnöje anmäls torde detta i allmänhet följas upp med ett överklagande och en prövning i hovrätten inom de tolv dagar som anges i detta stycke och som följer av artikel 20 i konventionen. En sådan anmälan utgör också skäl för åklagaren att kräva ytterligare tid för prövningen enligt artikeln. Tolvdagarsfristen är dock inte absolut utan det kan uppkomma situationer där en tillståndsprövning tar längre tid, vilket konventionen också förutser i undantagsfall. Det skall noteras att tidsfristen börjar löpa först efter det att ansökan getts in. Tidsfristen börjar inte löpa om ansökan inte är komplett och åklagaren behöver få in kompletterande uppgifter. I sådana fall ges ett ytterligare utrymme för att inom angiven tidsfrist erhålla en prövning i tillståndsfrågan.

I ett *tredje stycke* finns bestämmelser om att åklagaren genast skall underrätta den andra staten om tillstånd vägras samt i samband därmed ställa upp villkor om användningsbegränsningar beträffande det material som redan

tagits upp eller hämtats in. Utgångspunkten bör vara att det redan inhämtande materialet inte får användas av den ansökande staten, men att det kan finnas situationer där undantag kan medges, t.ex. bör materialet kunna användas på samma sätt som gäller under den tid som tillståndsprövningen pågår, dvs. materialet bör kunna få användas för att vidta brådskande åtgärder för att avvärja en överhängande och allvarlig fara för allmän säkerhet.

4 kap. 26 b §

I paragrafen finns föreskrifter om svenska ansökningar om tillstånd från en annan stat till gränsöverskridande teleavlyssning eller teleövervakning som sker i en svensk förundersökning, se avsnitt 5.10.5. En sådan ansökan skall göras av åklagare innan åtgärden vidtas mot någon som befinner sig i den andra staten eller, om åtgärden redan påbörjats, så snart det blivit känt att personen befinner sig i den andra staten. Föreskrifterna avser även här åtgärder som sker med stöd av en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige, se kommentaren till 26 a §. Särskilda bestämmelser om ansökningens innehåll finns i 26 c §. Tillstånd behövs oavsett om åtgärden kan verkställas av svenska myndigheter utan hjälp från en annan stat eller om detta sker med hjälp av tekniskt bistånd som lämnas med stöd av ett svenskt tvångsmedelsbeslut. Om det är fråga om tekniskt bistånd från den stat där den aktuella personen befinner sig skall dock inget tillstånd sökas utan samarbetet regleras då i stället av reglerna om rättslig hjälp med tekniskt bistånd.

En redan inledd åtgärd får fortsätta under den tid som frågan om tillstånd prövas. Detta följer också av konventionen (artikel 20.4 b). För det material som därvid inhämtas när personen finns i den anmodade staten gäller dock villkor om användningsbegränsningar, vilka svenska myndigheter skall följa i enlighet med bestämmelserna i 5 kap. 1 §.

4 kap. 26 c §

I paragrafen finns särskilda bestämmelser om innehållet i en ansökan om tillstånd till gränsöverskridande teleavlyssning eller teleövervakning enligt 26 a § eller 26 b §. Bestämmelserna kompletterar de allmänna bestämmelserna om ansöknningar i 2 kap. 4 § och 3 kap. 1 §. Frågan har behandlats i avsnitt 5.10.4.

4 kap. 26 d §

Genom denna bestämmelse begränsas tillämpningsområdet för bestämmelserna i 26 a § till 26 § c om tillstånd till gränsöverskridande teleavlyssning eller teleövervakning. Endast i de fall sådant samarbete har avtalats i en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige blir dessa regler aktuella att tillämpa. För närvarande är det endast 2000 års EU-konvention och avtalet mellan EU och Norge och Island som är aktuella.

5 kap. 1 §

I *första stycket*, som avser villkor om användningsbegränsningar för uppgifter och bevisning som en svensk myndighet har fått i ett ärende om rättslig hjälp, har vissa förtydliganden gjorts, vilka har behandlats i avsnitt 5.8. Förtydligandet innebär att användningsbegränsningar enligt detta stycke gäller generellt och inte som tidigare enbart vid utredning av brott eller i ett rättsligt förfarande med anledning av brott. Dessutom klargörs det att bestämmelsen endast gäller för uppgifter eller bevisning som har överlämnats från en annan stat för att användas vid brottsutredningar eller rättsliga förfarande med anledning brott.

Genom ett nytt *andra stycke* utvidgas tillämpningsområdet för bestämmelserna om svenska myndigheters iakttagande av villkor om användningsbegränsningar, se avsnitt 5.8. Om sådana villkor har ställts upp av en utländsk myndighet beträffande uppgifter som den myndigheten har lämnat på eget initiativ och utan samband med ett ärende om rättslig hjälp skall bestämmelserna i första stycket också tillämpas. Som har konstaterats i avsnitt 5.8

har artikel 7 ett vidsträckt tillämpningsområde och omfattar även överlämnande av information som är att hänvisa till polisiärt samarbete. I 3 § polissamarbetslagen finns redan bestämmelser om användningsbegränsningar. För att avgränsa den nya bestämmelsens tillämpningsområde i förhållande till andra bestämmelser om användningsbegränsande villkor föreskrivs uttryckligen att de nya reglerna i andra stycket inte skall tillämpas om annat föreskrivs i lag eller författning.

5 kap. 2 §

Tillämpningsområdet för paragrafens bestämmelser om villkor som svenska myndigheter får ställa upp i förhållande till en annan stat har utvidgats. Utöver ärenden om rättslig hjälp får sådana villkor också ställas i fråga om uppgifter som en svensk myndighet har lämnat på eget initiativ utan samband med rättslig hjälp till en annan stat. Tillägget har tillkommit med anledning av föreskrifterna om s.k. informationsutbyte på eget initiativ enligt artikel 7 i 2000 års EU-konvention, men varken uppgiftslämnande av detta slag eller uppställandet av villkor är beroende av föreskrifter i en internationell överenskommelse. I stället gäller även för dessa villkor, enligt andra stycket, att de inte får ställas upp om de strider mot en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige. Frågorna har behandlats i avsnitt 5.8.

5 kap. 3 §

I paragrafen har en konsekvensändring gjorts med anledning av de nya bestämmelserna i 2 §.

5 kap. 10 §

I ett nytt *andra stycke* har tillkommit en hänvisning till de nya bestämmelserna i olika finansrättsliga lagar om meddelandeförbud och om ansvar för den som bryter mot ett sådant förbud, se avsnitt 5.11.

8.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation

6 kap. 8 och 21 §§

Paragraferna har ändrats med anledning av införandet av rättslig hjälp genom tekniskt bistånd i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. Ändringarna har tagits upp i avsnitt 5.10.1 respektive i 5.10.3. De innebär att reglerna om behandling av trafikuppgifter och om tystnadsplikt tillämpas på samma sätt i fråga om rättslig hjälp genom tekniskt bistånd som när det gäller svenska beslut om hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning.

8.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2003:1174) om gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar

Lagen har fått ett nytt och bredare tillämpningsområde, se 1 §, och omfattar numera även internationellt samarbete med kontrollerade leveranser och brottsutredningar som genomförs av tjänstemän med skyddsidentitet. Den har därför fått en ny rubrik: Lag om vissa former av internationellt samarbete för brottsutredningar.

1 §

I paragrafen finns bestämmelser som anger lagens tillämpningsområde.

Lagens ursprungliga bestämmelser som gäller gemensamma utredningsgrupper finns i 2–9 §§. Lagens tillämpningsområde framgår av *första stycket*. Liksom tidigare gäller lagen bara för gemensamma utredningsgrupper som inrättas med stöd av vissa internationella överenskommelser. Tillämpningsområdet har dock utvidgats. Utöver sådana grupper som inrättas med stöd av rådets rambeslut av den 13 juni 2002 omfattas nu även grupper inrättade med stöd av 2000 års EU-konvention och, med ett framtida ikraftträdande, enligt avtalet mellan EU och Island och

Norge av den 19 december 2003. Däremot omfattas inte utredningsgrupper enligt mindre långtgående bestämmelser i andra internationella instrument, främst i tullsamverkanskonventionen (Neapel II) och FN:s konvention mot gränsöverskridande brottslighet (Palermo-konventionen), se vidare i avsnitt 5.5.

Enligt *andra stycket* innehåller lagen även vissa bestämmelser om internationellt samarbete med kontrollerade leveranser. Dessa bestämmelser, som finns i nya 10–13 §§, gäller generellt om inte annat särskilt anges i paragrafen i fråga, se avsnitt 5.6.

Vidare har det i lagen tillkommit bestämmelser om samarbete med myndigheter i en annan stat beträffande brottsutredningsåtgärder som utförs av tjänstemän med skyddsidentitet. Detta framgår av *tredje stycket* och närmare överväganden finns i avsnitt 5.7. Bestämmelserna i lagen om denna typ av åtgärder gäller bara i fall som anges i tredje stycket. Det måste alltså vara fråga om en brottsutredning och utredningsåtgärder som skall vidtas av en tjänsteman. Eventuellt samarbete med liknande åtgärder i andra situationer omfattas däremot inte. Samverkan som t.ex. genomförs inom ramen för polisens brottsbekämpande verksamhet, utan samband med en brottsutredning, faller utanför lagen och utgör i stället internationellt polissamarbete.

3 §

I paragrafens *andra stycke* har bestämmelserna om åklagares behörighet att ingå en överenskommelse om att inrätta en gemensam utredningsgrupp ändrats med anledning av den pågående omorganisationen av åklagarväsendet. Ändringen har redovisats i avsnitt 5.5. Den nya åklagarmyndigheten, tills vidare benämnd Riksåklagaren, eller en åklagare som myndigheten bestämmer får ingå en sådan överenskommelse.

5 §

Paragrafen innehåller bestämmelser angående villkor om användningsbegränsningar som svenska myndigheter skall iaktta i fråga om uppgifter som de fått genom en gemensam utredningsgrupp.

Bestämmelserna har dock ändrats så att det klart framgår att de gäller både för villkor som föreskrivs direkt i en internationell överenskommelse och för villkor som en annan stat ställer i det enskilda fallet med stöd av en sådan överenskommelse. Därmed omfattas även villkor som ställs vid informationsutbyte på eget initiativ enligt artikel 7 i 2000 års EU-konvention. Behovet av ett förtydligande har diskuterats i avsnitt 5.8. En anpassning till lagens utvidgade tillämpningsområde enligt 1 § har också gjorts.

I fråga om motsvarande villkor i ärenden om samarbete med kontrollerade leveranser och brottsutredningar som utförs av tjänstemän med skyddsidentitet, se 12 och 15 §§.

6 och 7 §§

Paragraferna har förändrats redaktionellt med anledning av det utvidgade tillämpningsområdet enligt 1 § första stycket.

10 §

Paragrafen är ny och innehåller grundläggande bestämmelser för internationellt samarbete med kontrollerade leveranser, se avsnitt 5.6. En ansökan från en annan stat om svenskt biträde med en kontrollerad leverans skall handläggas av åklagare. Behörig är den åklagare inom vars område åtgärden skall vidtas eller den åklagare som Riksåklagaren bestämmer. Detta återspeglar den praxis som gäller redan i dag och innebär att situationer då flera åklagare är behöriga kan lösas.

Nuvarande praxis innebär att ansökningar och andra kontakter i praktiken ofta sker mellan polis- och tullmyndigheter i olika länder, i många fall via sambandsmän i ett annat land. Denna praxis ändras inte.

Åklagaren beslutar om biträde med en kontrollerad leverans skall lämnas. Kontrollerade leveranser förekommer redan i dag och en praxis har utvecklats och de villkor för åtgärden och dess genomförande som idag gäller skall även fortsättningsvis tillämpas. Vidare skall de allmänna principer som gäller för allt polisarbete iakttas, t.ex. de principer om behov och proportionalitet som föreskrivs i 8 § polislagen (1984:387) och

vad som gäller vid bevisprovokation. Det måste därmed finnas misstanke av viss styrka om allvarlig brottslig och åtgärden skall syfta till att identifiera och lagföra de inblandade personerna. Leveransen måste också kunna övervakas på ett tillfredsställande sätt. När det är fråga om en transitleverans genom Sverige som är avsedd för en mottagare i ett annat land krävs det ett åtagande från den andra statens myndigheter att ingripa mot brottet.

11 §

I denna nya paragraf fastställs vem som får göra en svensk ansökan om en kontrollerad leverans utomlands, se avsnitt 5.6. En sådan ansökan får göras av åklagare, polismyndighet, Tullverket eller Kustbevakningen.

12 §

Paragrafen innehåller bestämmelser angående villkor om användningsbegränsningar. Frågorna har diskuterats i avsnitt 5.8. De bestämmelserna som gäller för gemensamma utredningsgrupper enligt 5–7 §§ skall tillämpas även i ett ärende om kontrollerad leverans enligt lagen. Svenska myndigheter är skyldiga att iaktta sådana villkor bara om detta följer av en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige. Villkor som en svensk myndighet ställer upp får inte vara oförenlig med en internationell överenskommelse som är tillämplig. Aktuella överenskommelser kommer att framgå av ett tillkännagivande till lagen.

13 §

Den särskilda regleringen om skadeståndsansvar som finns i 8 och 9 §§ skall också tillämpas när det är fråga om att utländska tjänstemän som medverkar vid en kontrollerad leverans enligt lagen i Sverige eller svenska tjänstemän som medverkar i en sådan åtgärd utomlands. Skadeståndsreglerna innebär en fördelning av ersättningsansvaret mellan de berörda staterna och förutsätter därmed en internationell överenskommelse. Reglerna har redovisats i avsnitt 5.9.

14 §

Paragrafen som är ny innehåller vissa bestämmelser om internationellt samarbete i brottsutredningar som genomförs av tjänstemän med användning av skyddsidentitet (i konventioner ofta benämnda som hemliga utredningar). Frågorna har behandlats i avsnitt 5.7. Denna särskilda spaningsmetod används främst när det gäller grov organiserad brottslighet och innebär att åtgärder vidtas av tjänstemän som använder sig av en skyddsidentitet (dvs. fingerade personuppgifter). Internationellt samarbete av detta slag förekommer redan i dag.

Av *första stycket* framgår att bestämmelserna bara gäller brottsutredningar med användning av skyddsidentitet som äger rum i en brottsutredning, vilket också följer den internationella regleringen på området. Vidare är det bara fråga om åtgärder som utförs av tjänstemän med skyddsidentitet.

I likhet med gemensamma utredningsgrupper för brottsutredningar förutsätter detta internationella samarbete att en överenskommelse träffas mellan myndigheter i olika stater. Reglerna om samarbetet har därför utformats enligt samma principer som de som gäller för inrättande av en gemensam utredningsgrupp (se 3 §). Därmed skall dessa frågor i första hand handläggas av en åklagare eller polismyndighet som leder en förundersökning beträffande den brottslighet som åtgärden avser. Förundersökningar som leds av Tullverket eller Kustbevakningen omfattas inte. Om ingen svensk förundersökning avseende aktuell brottslighet pågår eller inleds får en överenskommelse i stället ingås i enlighet med *andra stycket*. Även dessa regler överensstämmer med de bestämmelser som gäller för gemensamma utredningsgrupper, dock med skillnaden att Tullverket och Kustbevakningen hålls utanför och är utformade med hänsyn tagen till åklagarväsendets nya organisation, se kommentaren till 3 §. Innan någon överenskommelse ingås förutsätts samråd ske mellan de myndigheter som berörs av åtgärden. Åklagaren skall alltid underrättas.

Åtgärdens varaktighet och övriga praktiska frågor skall framgå av överenskommelsen, vilket föreskrivs i *tredje stycket*. Det gäller särskilt de närmare villkoren för utländska tjänstemäns medverkan, skyddsidentiteter och säkerhetsarrangemang för de tjänstemän som medverkar.

15 §

På samma sätt som i fråga om kontrollerade leveranser, se 12 §, skall bestämmelserna angående villkor om användningsbegränsningar i 5–7 §§ tillämpas också i fråga om ärenden om samarbete med en brottsutredning med användning av skyddsidentitet enligt lagen. Frågorna har redovisats i avsnitt 5.8.

16 §

Reglerna om skadestånd i 8 och 9 §§ skall även tillämpas i ett ärende om samarbete med en brottsutredning med användning av skyddsidentitet enligt lagen om detta följer av en internationell överenskommelse som är bindande för Sverige. Regleringen motsvarar vad som gäller för samarbete med kontrollerade leveranser (se 13 §) och har behandlats i avsnitt 5.9.

Bilaga 1

Rådets akt

av den 29 maj 2000

om att i enlighet med artikel 34 i Fördraget om Europeiska unionen upprätta konventionen om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan Europeiska unionens medlemsstater

(2000/C 197/01)

EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DENNA
AKT

med beaktande av Fördraget om Europeiska unionen, särskilt artikel 31 a och artikel 34.2 d i detta,

med beaktande av medlemsstaternas initiativ,

med beaktande av Europaparlamentets yttrande⁶, och

av följande skäl:

⁶ Yttrande avgett den 17 februari 2000 (ännu inte offentliggjort i EGT).

- (1) I syfte att förverkliga unionens mål bör reglerna om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan Europeiska unionens medlemsstater förbättras och en konvention enligt bilagan bör därför upprättas.
- (2) Några av konventionens bestämmelser ligger inom tillämpningsområdet för artikel 1 i rådets beslut 1999/437/EG av den 17 maj 1999 om vissa tillämpningsföreskrifter för det avtal som har ingåtts mellan Europeiska unionens råd och Republiken Island och Konungariket Norge om dessa båda staters associering till genomförandet, tillämpningen och utvecklingen av Schengenregelverket⁷.
- (3) Detta gäller artiklarna 3, 5, 6, 7, 12 och 23 och, i den mån de berör artikel 12, artiklarna 15 och 16 och, i den mån den berör de artiklar som det hänvisas till, artikel 1.
- (4) De förfaranden som anges i avtalet mellan Europeiska unionens råd och Republiken Island och Konungariket Norge om dessa båda staters associering till genomförandet, tillämpningen och utvecklingen av Schengenregelverket⁸ har iakttagits när det gäller dessa bestämmelser.
- (5) När antagandet av föreliggande akt anmäls till Republiken Island och Konungariket Norge i enlighet med artikel 8.2 a i ovannämnda avtal, kommer dessa båda stater att underrättas särskilt om innehållet i artikel 29 om ikraftträdandet för Island och Norge och de kommer att uppmanas att, när de underrättar rådet och kommissionen om att alla konstitutionella krav har uppfyllts, lägga fram de relevanta förklaringarna enligt artikel 24 i konventionen.

⁷ EGT L 176, 10.7.1999, s. 31.

⁸ EGT L 176, 10.7.1999, s. 36.

RÅDET HAR BESLUTAT att upprätta den konvention vars text bifogas och som denna dag har undertecknats av företrädarna för medlemsstaternas regeringar,

RÅDET REKOMMENDERAR att den antas av medlemsstaterna i enligt med deras respektive konstitutionella bestämmelser,

RÅDET UPPMANAR medlemsstaterna att inleda de förfaranden som skall tillämpas härvidlag före den 1 januari 2001.

Utfärdad i Bryssel den 29 maj 2000.

På rådets vägnar

Ordförande

A. Costa

BILAGA

KONVENTION,

upprättad av rådet på grundval av artikel 34 i Fördraget om Europeiska unionen, om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan Europeiska unionens medlemsstater

DE HÖGA AVTALSSLUTANDE PARTERNA till denna konvention, Europeiska unionens medlemsstater,

SOM HÄNVISAR till rådets akt om att upprätta konventionen om ömsesidig rättslig hjälp (tidigare inbördes rättshjälp) i brottmål mellan Europeiska unionens medlemsstater,

SOM ÖNSKAR förbättra det straffrättsliga samarbetet mellan unionens medlemsstater, utan att det påverkar tillämpningen av bestämmelserna om skydd av individens frihet,

SOM UNDERSTRYKER medlemsstaternas gemensamma intresse av att säkerställa att den ömsesidiga rättsliga hjälpen mellan medlemsstaterna ges på ett snabbt och effektivt sätt som är förenligt med de grundläggande principerna i deras nationella lagstiftning och som iakttar de individens rättigheter och principer som innesluts i Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, undertecknad i Rom den 4 november 1950,

SOM UTTRYCKER sitt förtroende för sina rättssystemens uppbyggnad och tillämpning och för alla medlemsstaters förmåga att garantera en opartisk rättegång,

SOM ÄR FAST BESLUTNA att komplettera den europeiska konventionen om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål av den 20 april 1959 och andra gällande konventioner på detta område med en Europeiska unionens konvention,

SOM ERKÄNNER att bestämmelserna i dessa konventioner förblir tillämpliga på alla frågor som inte omfattas av den här konventionen,

SOM BEAKTAR att medlemsstaterna fäster vikt vid att stärka det rättsliga samarbetet, samtidigt som de fortsätter att tillämpa proportionalitetsprincipen,

SOM ERINRAR OM att i denna konvention regleras ömsesidig rättslig hjälp i brottmål på grundval av principerna i 1959 års konvention,

SOM KONSTATERAR att artikel 20 i den här konventionen omfattar vissa särskilda situationer som rör avlyssning av telemeddelanden, utan att ha någon inverkan på andra sådana situationer utanför konventionens räckvidd,

SOM KONSTATERAR att de allmänna principerna i internationell rätt är tillämpliga i situationer som inte omfattas av denna konvention,

SOM ERKÄNNER att denna konvention inte påverkar medlemsstaternas ansvar för att upprätthålla lag och ordning och skydda den inre säkerheten, och att det åligger varje medlemsstat att i enlighet med artikel 33 i Fördraget om Europeiska unionen bestämma på vilka villkor den kommer att upprätthålla lag och ordning och skydda den inre säkerheten,

HAR ENATS OM FÖLJANDE.

AVDELNING I

ALLMÄNNA BESTÄMMELSER

Artikel 1

Sambandet med andra konventioner om ömsesidig rättslig hjälp

1. Syftet med denna konvention är att komplettera bestämmelserna samt underlätta tillämpningen i Europeiska unionens medlemsstater av
 - a) den europeiska konventionen om ömsesidig rättslig hjälp (tidigare inbördes rättshjälp) i brottmål av den 20 april 1959, nedan kallad Europeiska konventionen om ömsesidig rättslig hjälp,
 - b) tilläggsprotokollet av den 17 mars 1978 till Europeiska konventionen om ömsesidig rättslig hjälp,
 - c) de bestämmelser om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål i konventionen av den 19 juni 1990 om tillämpning av Schengenavtalet av den 14 juni 1985 om gradvis avskaffande av kontroller vid de gemensamma gränserna (nedan kallad tillämpningskonventionen till Schengenavtalet) som inte upphävs enligt artikel 2.2,
 - d) kapitel 2 i fördraget om utlämning och ömsesidig rättslig hjälp (tidigare inbördes rättshjälp) i brottmål mellan Konungariket Belgien, Storhertigdömet Luxemburg och Konungariket Nederländerna av den 27 juni 1962, ändrat genom protokollet av den 11 maj 1974 (nedan kallat Beneluxfördraget) inom ramen för förbindelserna mellan medlemsstaterna i den ekonomiska unionen Benelux.
2. Den här konventionen påverkar inte tillämpligheten av mer förmånliga bestämmelser i bilaterala eller multilaterala avtal

mellan medlemsstater och inte heller, enligt artikel 26.4 i Europeiska konventionen om ömsesidig rättslig hjälp, sådana överenskommelser om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål som träffats på grundval av enhetlig lagstiftning eller enligt en särskild ordning som medger ömsesidigt verkställande av åtgärder för rättslig hjälp på deras respektive territorium.

Artikel 2

Bestämmelser som berör Schengenregelverket

1. Bestämmelserna i artiklarna 3, 5, 6, 7, 12 och artikel 23, i den mån de berör artikel 12, artiklarna 15 och 16 och, i den mån de berör de artiklar som det hänvisas till, artikel 1, utgör åtgärder som ändrar eller bygger på de bestämmelser som avses i bilaga A till det avtal som ingåtts mellan Europeiska unionens råd och Republiken Island och Konungariket Norge angående dessa båda staters associering till genomförandet, tillämpningen och utvecklingen av Schengenregelverket.⁹
2. Bestämmelserna i artikel 49 a samt artiklarna 52, 53 och 73 i tillämpningskonventionen till Schengenavtalet skall upphöra att gälla.

Artikel 3

Förfaranden i samband med vilka rättslig hjälp också skall ges

1. Ömsesidig rättslig hjälp skall också ges i förfaranden som inletts av administrativa myndigheter för sådana gärningar som är straffbara enligt den nationella lagstiftningen i den ansökande eller anmodade medlemsstaten, eller i båda, såsom överträdelse

⁹ EGT L 176, 10.7.1999, s. 36.

av rättsregler och då beslutet kan leda till förfaranden inför en domstol som är behörig att handlägga brottmål.

2. Ömsesidig rättslig hjälp skall också ges i samband med straffrättsliga förfaranden och de förfaranden som avses i punkt 1, som hänför sig till gärningar eller överträdelser för vilka en juridisk person kan ställas till ansvar i den ansökande medlemsstaten.

Artikel 4

Formaliteter och förfaranden för verkställandet av framställningar om ömsesidig rättslig hjälp

1. När ömsesidig rättslig hjälp beviljas skall den anmodade medlemsstaten iaktta de formaliteter och förfaranden som uttryckligen anges av den ansökande medlemsstaten, om inte annat föreskrivs i denna konvention och under förutsättning att dessa formaliteter och förfaranden inte strider mot de grundläggande rättsprinciperna i den anmodade medlemsstaten.

2. Den anmodade medlemsstaten skall verkställa framställningen om rättslig hjälp så snart som möjligt och skall ta största möjliga hänsyn till de rättegångsfrister och andra frister som anges av den ansökande medlemsstaten. Den ansökande medlemsstaten skall ange skälen till dessa frister.

3. Om en framställningen inte alls eller endast delvis kan verkställas i enlighet med den ansökande medlemsstatens krav, skall den anmodade medlemsstatens myndigheter utan dröjsmål underrätta den ansökande medlemsstatens myndigheter och ange på vilka villkor framställningen skulle kunna verkställas. Den ansökande och den anmodade medlemsstatens myndigheter kan därefter enas om att vidta ytterligare åtgärder som rör

framställningarna, vid behov genom att göra åtgärderna avhängiga av dessa villkor.

4. Om man kan förutse att den av den ansökande medlemsstaten fastställda tidsfristen för att framställningen skall kunna verkställas inte kan hållas, och om de skäl som avses i punkt 2, andra meningen, tydligt visar att varje försening kommer att leda till väsentliga störningar av förfarandet i den ansökande medlemsstaten, skall den anmodade medlemsstatens myndigheter omgående meddela den beräknade tid som behövs för att verkställa framställningen. Den ansökande medlemsstatens myndigheter skall omgående meddela om de ändå håller fast vid sin framställning. Den ansökande och den anmodade medlemsstatens myndigheter kan därefter komma överens om vilka ytterligare åtgärder som skall vidtas i fråga om framställningen.

Artikel 5

Översändande och delgivning av rättegångshandlingar

1. Varje medlemsstat skall översända rättegångshandlingar som rör personer som vistas på en annan medlemsstats territorium direkt till dessa personer med post.
2. Rättegångshandlingar får översändas genom den anmodade medlemsstatens behöriga myndigheter endast om
 - a) adressen till den person för vilken handlingarna är avsedd är okänd eller osäker, eller
 - b) det enligt de rättegångsregler som är tillämpliga i den ansökande medlemsstaten krävs ett annat bevis för delgivning av handlingen med adressaten än det bevis som kan erhållas med post, eller

- c) det inte har varit möjligt att delge handlingen med post, eller
- d) den ansökande medlemsstaten har välgrundade skäl att anse att sändande med post inte skulle ge resultat eller är olämpligt.

3. När det finns anledning att anta att adressaten inte förstår det språk som handlingen är avfattad på, skall handlingen, eller åtminstone de viktigaste delarna av den, översättas till språket (något av språken) i den medlemsstat på vars territorium adressaten vistas. Om den myndighet som har utfärdat rättegångshandlingen känner till att adressaten endast förstår ett annat språk, skall handlingen, eller åtminstone de viktigaste delarna av den, översättas till detta andra språk.

4. Alla rättegångshandlingar skall åtföljas av ett meddelande om att adressaten hos den myndighet som har utfärdat handlingen eller hos andra myndigheter i den medlemsstaten kan få upplysningar om sina rättigheter och skyldigheter när det gäller handlingen. Punkt 3 skall också vara tillämplig på detta meddelande.

5. Denna artikel skall inte påverka tillämpningen av artiklarna 8, 9 och 12 i Europeiska konventionen om ömsesidig rättslig hjälp samt artiklarna 32, 34 och 35 i Beneluxfördraget.

Artikel 6

Översändande av framställningar om ömsesidig rättslig hjälp

1. Framställningar om ömsesidig rättslig hjälp och sådant informationsutbyte på eget initiativ som avses i artikel 7 skall göras skriftligen, eller på annat sätt som gör det möjligt att få en skriftlig uppteckning, så att den mottagande medlemsstaten kan

fastställa äktheten. Sådana framställningar skall göras direkt mellan de rättsliga myndigheter som har behörighet att inleda och verkställa dem på ett visst territorium, och skall besvaras genom samma kanaler om inte annat föreskrivs i den här artikeln.

All information som lämnas av en medlemsstat med tanke på lagföring inför en annan medlemsstats domstol i den mening som avses i artikel 21 i Europeiska konventionen om ömsesidig rättslig hjälp och artikel 42 i Beneluxfördraget, kan göras genom direkta kontakter mellan de behöriga rättsliga myndigheterna.

2. Punkt 1 skall inte påverka möjligheten att i särskilda fall sända eller återsända framställningar

a) mellan en medlemsstats centrala myndighet och en annan medlemsstats centrala myndighet, eller

b) mellan en medlemsstats rättsliga myndighet och en annan medlemsstats centrala myndighet.

3. Trots vad som sägs i punkt 1 får Förenade kungariket respektive Irland, när de lämnar den underrättelse som föreskrivs i artikel 27.2, förklara att framställningar och meddelanden till dem skall skickas till dem via den centrala myndigheten i respektive land, i enlighet med vad som anges i förklaringen. Dessa båda medlemsstater får när som helst genom ytterligare en förklaring begränsa räckvidden av en sådan förklaring i syfte att ge större verkan åt punkt 1. De skall göra detta när bestämmelserna om ömsesidig rättslig hjälp i tillämpningskonventionen till Schengenavtalet sätts i kraft för dem.

Varje medlemsstat får tillämpa ömsesidighetsprincipen i fråga om ovan nämnda förklaringar.

4. Varje framställning om ömsesidig rättslig hjälp som är brådskande får för att vinna tid göras genom Internationella kriminalpolisorganisationen (Interpol) eller varje organ som är behörigt enligt bestämmelser som antagits i enlighet med Fördraget om Europeiska unionen.
5. Om den behöriga myndigheten för framställningar enligt artiklarna 12, 13 eller 14 i den ena medlemsstaten är en rättslig eller central myndighet och i den andra medlemsstaten en polis- eller tullmyndighet, får framställningar göras och besvaras direkt mellan dessa myndigheter. Punkt 4 är tillämplig på sådana kontakter.
6. Om den behöriga myndigheten för framställningar om ömsesidig rättslig hjälp vid förfaranden enligt artikel 3.1 är en rättslig myndighet eller en central myndighet i en medlemsstat och en administrativ myndighet i den andra medlemsstaten, får framställningar göras och besvaras direkt mellan dessa myndigheter.
7. När de lämnar den underrättelse som anges i artikel 27.2, får varje medlemsstat förklara att den inte är bunden av första meningen i punkt 5 eller av punkt 6 i den här artikeln, eller någon av dem, eller att den endast kommer att tillämpa dessa bestämmelser på vissa villkor, vilka den skall ange. En sådan förklaring kan när som helst återkallas eller ändras.
8. Följande framställningar eller underrättelser skall göras via medlemsstaternas centrala myndigheter:
 - a) Framställningar om tillfälligt överförande eller transitering av frihetsberövade personer enligt artikel 9 i den här konventionen, artikel 11 i Europeiska konventionen om ömsesidig rättslig hjälp och artikel 33 i Beneluxfördraget,

- b) Utdrag ur straffregistren enligt artikel 22 i Europeiska konventionen om ömsesidig rättslig hjälp och artikel 43 i Beneluxfördraget. Dock får framställningar om kopior av utdrag ur straffregistren och beslut som anges i artikel 4 i tilläggsprotokollet till Europeiska konventionen om ömsesidig rättslig hjälp riktas direkt till de behöriga myndigheterna.

Artikel 7

Informationsutbyte på eget initiativ

1. Medlemsstaternas behöriga myndigheter får inom ramen för sin nationella lagstiftning utan särskild framställning utbyta information om såväl brott som sådana överträdelser av rättsregler som avses i artikel 3.1, om bestraffningen av brottet eller handläggningen av överträdelsen omfattas av den mottagande myndighetens behörighet vid den tidpunkt då informationen lämnas.
2. Den myndighet som tillhandahåller informationen får, i enlighet med sin nationella lagstiftning, ställa villkor för den mottagande myndighetens användning av informationen.
3. Den mottagande myndigheten skall vara bunden av dessa villkor.

AVDELNING II

FRAMSTÄLLNINGAR OM SÄRSKILDA FORMER AV ÖMSESIDIG RÄTTSLIG HJÄLP

Artikel 8

Återställande

1. På begäran av den ansökande medlemsstaten och utan att det påverkar rättigheterna för tredje man i god tro, får den anmodade medlemsstaten ställa olagligt förvärvade föremål till den ansökande statens förfogande i syfte att de skall återställas till den rätta ägaren.

2. Vid tillämpningen av artiklarna 3 och 6 i Europeiska konventionen om ömsesidig rättslig hjälp, liksom artikel 24.2 och artikel 29 i Beneluxfördraget, får den anmodade medlemsstaten, antingen före eller efter det att föremål överlämnas till den ansökande medlemsstaten avstå från dem, om detta kan underlätta återställandet av föremålen till den rätte ägaren. Rättigheterna för tredje man i god tro skall inte påverkas.

3. Om den anmodade medlemsstaten avstår från föremålen innan dessa överlämnas till den ansökande medlemsstaten skall den inte göra anspråk på någon rätt till säkerhet eller annan regressrätt i kraft av lagbestämmelserna om skatt eller tull på dessa föremål.

Ett sådant avstående som avses i punkt 2 skall inte inverka på den anmodade medlemsstatens rätt att ta ut skatt eller tull hos den rätte ägaren.

Tillfälligt överförande av frihetsberövade personer i utredningssyfte

1. När det finns en överenskommelse mellan de berörda medlemsstaternas behöriga myndigheter får en medlemsstat som har begärt en utredning där det krävs att en person som är frihetsberövad på dess eget territorium är närvarande, tillfälligt överföra denna person till den medlemsstat där utredningen skall äga rum.
2. Överenskommelsen skall omfatta villkoren för personens tillfälliga överförande samt den tidsfrist inom vilken han eller hon måste återföras till den ansökande medlemsstatens territorium.
3. När den berörda personens samtycke till överförandet krävs skall en förklaring om samtycke eller en kopia av förklaringen omgående lämnas till den anmodade medlemsstaten.
4. Tiden för frihetsberövande på den anmodade medlemsstatens territorium skall avräknas från den tid som den berörda personen är eller kommer att vara frihetsberövad på den ansökande medlemsstatens territorium.
5. Bestämmelserna i artikel 11.2 och 11.3 samt artiklarna 12 och 20 i Europeiska konventionen om ömsesidig rättslig hjälp skall i tillämpliga delar gälla för den här artikeln.
6. När de lämnar den underrättelse som anges i artikel 27.2 får varje medlemsstat förklara att det för en överenskommelse enligt punkt 1 i den här artikeln krävs samtycke enligt punkt 3 i den här artikeln, eller att det krävs samtycke under vissa förutsättningar som anges i förklaringen.

Förhör genom videokonferens

1. Om en person befinner sig på en medlemsstats territorium och skall höras som vittne eller sakkunnig av en annan medlemsstats rättsliga myndigheter får den senare staten, om det är omöjligt eller olämpligt för den person som skall förhöras att inställa sig personligen i den medlemsstaten, begära att förhöret äger rum genom videokonferens enligt punkterna 2-8.
2. Den anmodade medlemsstaten skall medge förhör genom videokonferens under förutsättning att denna metod inte strider mot dess grundläggande rättsprinciper och på villkor att tekniska hjälpmedel finns tillgängliga för att genomföra förhöret. Om den anmodade medlemsstaten inte har tillgång till de tekniska hjälpmedel som behövs för en videokonferens får den ansökande medlemsstaten ställa dessa till förfogande efter ömsesidig överenskommelse.
3. I framställningar om förhör genom videokonferens skall, förutom den information som anges i artikel 14 i Europeiska konventionen om ömsesidig rättslig hjälp och artikel 37 i Beneluxfördraget, anges skälet till att det inte är önskvärt eller möjligt för vittnet eller den sakkunnige att vara närvarande personligen samt namnet på den rättsliga myndigheten och de personer som kommer att hålla förhöret.
4. Den anmodade medlemsstatens rättsliga myndighet skall kalla den berörda personen att inställa sig enligt de förfaranden som anges i landets lagstiftning.
5. För förhör genom videokonferens skall följande bestämmelser gälla:
 - a) Den anmodade medlemsstatens rättsliga myndighet skall vara närvarande vid förhöret, vid behov biträdd av en tolk, och

skall också vara ansvarig för att kontrollera både identiteten hos den person som skall höras och för att den anmodade medlemsstatens grundläggande rättsprinciper iakttas. Om den anmodade medlemsstatens rättsliga myndighet anser att den anmodade medlemsstatens grundläggande rättsprinciper åsidosätts under förhöret, skall den omedelbart vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att förhöret fortsätter i enlighet med dessa principer.

- b) Den ansökande och den anmodade medlemsstatens behöriga myndigheter skall vid behov komma överens om åtgärder för att skydda den person som skall höras.
 - c) Förhöret skall hållas direkt av eller under överinseende av den ansökande medlemsstatens rättsliga myndighet, i enlighet med den nationella lagstiftningen.
 - d) På begäran av den ansökande medlemsstaten eller den person som skall höras, skall den anmodade medlemsstaten se till att den person som skall höras vid behov biträds av en tolk.
 - e) Den person som skall höras får åberopa den rätt att inte vittna som han eller hon skulle ha enligt antingen den anmodade eller den ansökande medlemsstatens lagstiftning.
6. Utan att det påverkar några överenskomna åtgärder för skydd av personer skall den anmodade medlemsstatens rättsliga myndighet efter förhörets slut upprätta ett protokoll med uppgifter om datum och plats för förhöret, den hörda personens identitet och, om andra personer har deltagit i förhöret i den anmodade medlemsstaten, samtliga personers identitet och uppgift om i vilken egenskap de har deltagit, alla eventuella edsavläggelser samt under vilka tekniska omständigheter förhöret har ägt rum. Denna handling skall av den anmodade medlemsstatens behöriga myndighet översändas till den ansökande medlemsstatens behöriga myndighet.

7. Den ansökande medlemsstaten skall ersätta den anmodade medlemsstaten för kostnaderna för att upprätta en videolänk, kostnaderna för driften av videolänken i den anmodade medlemsstaten, arvode till tolkar som har tillhandahållits samt ersättning, inklusive för kostnader för resa inom den anmodade medlemsstaten, till vittnen och sakkunniga, såvida inte den senare staten avstår från ersättning för en del av eller alla dessa utgifter.

8. Varje medlemsstat skall vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att när vittnen eller sakkunniga som skall höras på dess territorium i enlighet med denna artikel vägrar att vittna trots att de är skyldiga att göra det eller ger falskt vittnesmål skall den nationella lagstiftningen tillämpas, på samma sätt som om förhöret ägde rum i ett nationellt förfarande.

9. Medlemsstaterna får om de så önskar, om det är lämpligt och med godkännande av sina behöriga rättsliga myndigheter också tillämpa bestämmelserna i denna artikel på förhör genom videokonferens med en åtalad person. I sådana fall skall beslutet att hålla en videokonferens och hur den skall genomföras först fattas genom en överenskommelse mellan de berörda medlemsstaterna, i enlighet med respektive stats nationella rätt och relevanta internationella instrument, inbegripet 1950 års europeiska konvention om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

När de lämnar den underrättelse som avses i artikel 27.2, får varje medlemsstat förklara att den inte kommer att tillämpa första stycket. En sådan förklaring kan när som helst återkallas.

Förhör får endast genomföras med den åtalades samtycke. Sådana regler som behövs för att skydda åtalade personers rättigheter skall antas av rådet i ett rättsligt bindande instrument.

*Artikel 11***Förhör med vittnen och sakkunniga genom telefonkonferens**

1. Om en person befinner sig på en medlemsstats territorium och skall höras som vittne eller sakkunnig av en annan medlemsstats rättsliga myndigheter, får den senare staten om så föreskrivs i dess nationella lagstiftning, begära bistånd från den förstnämnda medlemsstaten, så att förhöret kan äga rum genom telefonkonferens, enligt punkterna 2-5.
2. Ett förhör genom telefonkonferens får endast äga rum om vittnet eller den sakkunnige samtycker till att förhöret hålls genom telefonkonferens.
3. Den anmodade medlemsstaten skall medge förhör genom telefonkonferens, om detta inte strider mot dess grundläggande rättsprinciper.
4. En begäran om förhör genom telefonkonferens skall, förutom den information som anges i artikel 14 i Europeiska konventionen om ömsesidig rättslig hjälp och artikel 37 i Beneluxfördraget, innehålla namnen på den rättsliga myndighet och de personer som kommer att leda förhöret samt uppgift om att vittnet eller den sakkunnige samtycker till att delta i ett förhör genom telefonkonferens.
5. De berörda medlemsstaterna skall komma överens om de praktiska arrangemangen för förhöret. Den anmodade medlemsstaten skall då denna överenskommelse görs åta sig att
 - a) meddela vittnet eller den sakkunnige om tid och plats för förhöret,
 - b) kontrollera vittnets eller den sakkunniges identitet,

- c) kontrollera att vittnet eller den sakkunnige samtycker till förhör genom telefonkonferens.

Den anmodade medlemsstaten får ställa som villkor för sitt samtycke, att bestämmelserna i artikel 10.5 och 10.8 skall gälla, fullt ut eller delvis. Om inte parterna kommer överens om något annat, skall bestämmelserna i artikel 10.7 gälla i tillämpliga delar.

Artikel 12

Kontrollerade leveranser

1. Varje medlemsstat skall åta sig att det på begäran av en annan medlemsstat blir möjligt att tillåta kontrollerade leveranser på dess territorium inom ramen för utredningar om brott som kan leda till utlämning.
2. Beslut om att genomföra kontrollerade leveranser skall i varje enskilt fall fattas av den anmodade medlemsstatens behöriga myndigheter under iakttagande av den statens nationella lagstiftning.
3. De kontrollerade leveranserna skall genomföras i enlighet med den anmodade medlemsstatens förfaranden. Befogenhet att agera, leda insatser och kontrollera dem skall åvila den medlemsstatens behöriga myndigheter.

Artikel 13

Gemensamma utredningsgrupper

1. För ett särskilt syfte och för en begränsad period, som kan förlängas med samtliga parters samtycke, får de behöriga

myndigheterna i två eller flera medlemsstater genom en ömsesidig överenskommelse inrätta en gemensam utredningsgrupp för brottsutredningar i en eller flera av de medlemsstater som inrättat gruppen. Gruppens sammansättning skall anges i överenskommelsen.

En gemensam utredningsgrupp får i synnerhet inrättas om

- a) en medlemsstats brottsutredningar kräver komplicerade och krävande utredningar med anknytning till andra medlemsstater,
- b) flera medlemsstater genomför brottsutredningar där omständigheterna kräver samordnade, gemensamma åtgärder i de berörda medlemsstaterna.

En framställning om inrättande av en gemensam utredningsgrupp får göras av varje berörd medlemsstat. Utredningsgruppen skall inrättas i en av de medlemsstater där utredningarna förväntas äga rum.

2. Framställningar om att inrätta en gemensam utredningsgrupp skall, förutom de uppgifter som finns angivna i de relevanta bestämmelserna i artikel 14 i Europeiska konventionen om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål och i artikel 37 i Beneluxfördraget, innehålla förslag till gruppens sammansättning.

3. Den gemensamma utredningsgruppen skall vara verksam på territoriet i de medlemsstater som inrättar gruppen på följande villkor:

- a) Gruppens ledare skall företräda den behöriga myndighet som deltar i brottsutredningar från den medlemsstat där gruppen är verksam. Gruppens ledare skall agera inom gränserna för sin befogenhet enligt nationell lagstiftning.

- b) Gruppen skall vara bunden av lagstiftningen i den medlemsstat där den är verksam. Gruppens medlemmar skall utföra sina uppgifter under ledning av den person som avses i punkt a med beaktande av de villkor som fastställs av deras egna myndigheter i överenskommelsen om att inrätta gruppen.
 - c) Den medlemsstat där gruppen är verksam skall skapa de organisatoriska förutsättningarna för verksamheten.
4. Medlemmar i den gemensamma utredningsgruppen som kommer från andra medlemsstater än den medlemsstat där gruppen är verksam omnämns i denna artikel som "avdelade" till gruppen.
5. Avdelade medlemmar i den gemensamma utredningsgruppen skall ha rätt att närvara när utredningsåtgärder vidtas i den medlemsstat där verksamheten äger rum. Emellertid får gruppens ledare av särskilda skäl, i enlighet med lagstiftningen i den medlemsstat där gruppen är verksam, fatta ett annat beslut.
6. Avdelade medlemmar i den gemensamma utredningsgruppen får, i enlighet med lagstiftningen i den medlemsstat där gruppen är verksam, av gruppens ledare anförtros vissa utredningsåtgärder om detta har godkänts av de behöriga myndigheterna i den medlemsstat där verksamheten äger rum och den avdelande medlemsstaten.
7. När det för den gemensamma utredningsgruppens arbete krävs att det vidtas utredningsåtgärder i någon av de medlemsstater som har inrättat gruppen, får personer som avdelats till gruppen av den medlemsstaten begära att deras egna behöriga myndigheter vidtar åtgärderna. Dessa åtgärder skall bedömas i denna medlemsstat enligt de villkor som skulle gälla om åtgärderna begärdes i en inhemsk utredning.

8. Om den gemensamma utredningsgruppen behöver hjälp från en annan medlemsstat än de som har inrättat gruppen eller från en tredje stat, får de behöriga myndigheterna i den stat där verksamheten äger rum begära hjälp hos de behöriga myndigheterna i den andra berörda staten i enlighet med de relevanta instrumenten eller arrangemangen.

9. En medlem av den gemensamma utredningsgruppen får i enlighet med sitt lands lagstiftning eller inom ramen för sin befogenhet förse den gemensamma gruppen med uppgifter som finns tillgängliga i den medlemsstat som har avdelat honom eller henne för de brottsutredningar som utförs av den gemensamma gruppen.

10. Uppgifter som en medlem eller en avdelad medlem i behörig ordning har erhållit under sitt deltagande i en gemensam utredningsgrupp och som de berörda medlemsstaternas behöriga myndigheter inte på annat sätt har tillgång till får användas för följande ändamål:

- a) För de ändamål för vilka gruppen inrättats.
- b) Med förbehåll för föregående medgivande av den medlemsstat där informationen har blivit tillgänglig, för att upptäcka, utreda och beivra andra brott. Sådant medgivande får vägras endast om en sådan användning skulle äventyra brottsutredningar i den berörda medlemsstaten eller om medlemsstaten i ett sådant fall skulle kunna vägra ömsesidig rättslig hjälp.
- c) För att förhindra ett överhängande och allvarligt hot mot allmän säkerhet och utan att det påverkar tillämpningen av punkt b om en brottsutredning skulle inledas senare.

d) För andra ändamål i den mån de medlemsstater som har inrättat gruppen kommer överens om detta.

11. Andra befintliga bestämmelser eller arrangemang om inrättande av gemensamma utredningsgrupper eller deras verksamhet påverkas inte av tillämpningen av bestämmelserna i denna artikel.

12. I den mån de berörda medlemsstaternas lagstiftning eller bestämmelserna i rättsliga instrument som gäller dem emellan medger det, får arrangemang avtalas så att andra personer än företrädare för de behöriga myndigheterna i de medlemsstater som har inrättat den gemensamma utredningsgruppen kan delta i gruppens verksamhet. Sådana personer kan till exempel vara tjänstemän i organ som inrättats enligt Fördraget om Europeiska unionen. De rättigheter som medlemmarna eller de avdelade medlemmarna av gruppen får enligt denna artikel skall inte gälla för dessa personer såvida inte något annat uttryckligen fastställs i överenskommelsen.

Artikel 14

Hemliga utredningar

1. Den ansökande och den anmodade medlemsstaten får enas om att bistå varandra i brottsutredningar som genomförs av polismän med hemlig eller falsk identitet (hemliga utredningar).
2. Beslut om att göra en framställning skall i varje enskilt fall fattas av de behöriga myndigheterna i den anmodade medlemsstaten med vederbörlig hänsyn till dess nationella lagstiftning och förfaranden. De båda medlemsstaterna skall med vederbörlig hänsyn till sin nationella lagstiftning och sina nationella förfaranden komma överens om den hemliga utredningens varaktighet, de närmare villkoren och de berörda polismännens rättsliga ställning.
3. Hemliga utredningar skall genomföras i enlighet med den medlemsstats nationella lagstiftning och nationella förfaranden på vilkens territorium den hemliga utredningen äger rum. De deltagande medlemsstaterna skall samarbeta för att säkerställa att den hemliga utredningen förbereds och övervakas, och för att vidta säkerhetsarrangemang för de polismän som är verksamma under hemlig eller falsk identitet.
4. När de lämnar den underrättelse som anges i artikel 27.2 får varje medlemsstat förklara att den inte är bunden av denna artikel. En sådan förklaring kan när som helst återkallas.

Artikel 15

Tjänstemäns straffrättsliga ansvar

Under sådan verksamhet som avses i artiklarna 12-14, skall tjänstemän från en annan medlemsstat än den medlemsstat där verksamheten äger rum likställas med tjänstemän i den stat där

verksamheten äger rum när det gäller brott som de utsätts för eller begår.

Artikel 16

Tjänstemäns civilrättsliga ansvar

1. När tjänstemän från en medlemsstat är verksamma i en annan medlemsstat i enlighet med artiklarna 12-14, skall den första medlemsstaten vara ansvarig för skador som dessa kan ha vållat i samband med uppdraget, i enlighet med lagstiftningen i den medlemsstat på vars territorium tjänstemännen är verksamma.
2. Den medlemsstat på vars territorium de skador som avses i punkt 1 orsakas skall ersätta skadorna enligt de villkor som gäller för skada som orsakats av dess egna tjänstemän.
3. Den medlemsstat vars tjänstemän har orsakat en person skada på någon annan medlemsstats territorium skall fullt ut ersätta den senare staten för det belopp som denna betalat ut till de skadelidande eller deras rättsinnehavare.
4. Utan att det påverkar rättigheterna gentemot tredje man och utan att det påverkar tillämpningen av punkt 3, skall varje medlemsstat i de fall som nämns i punkt 1 avstå från att kräva ersättning för skador den vållats av en annan medlemsstat.

AVDELNING III

AVLYSSNING AV TELEMEDDELANDEN

Artikel 17

Myndigheter som är behöriga att beordra avlyssning av telemeddelanden

Vid tillämpningen av bestämmelserna i artiklarna 18-20 skall med behörig myndighet avses en rättslig myndighet eller, om en rättslig myndighet inte har någon behörighet på det område som omfattas av dessa bestämmelser, en motsvarande behörig myndighet som har angivits enligt artikel 24.1 e och som verkar i samband med en brottsutredning.

Artikel 18

Framställningar om avlyssning av telemeddelanden

1. I brottsutredningssyfte får en behörig myndighet i den ansökande medlemsstaten i enlighet med villkoren i sin nationella lagstiftning göra en framställning till en behörig myndighet i den anmodade medlemsstaten om

- a) avlyssning och omedelbara överföranden av telemeddelanden till den ansökande medlemsstaten, eller
- b) avlyssning, upptagning och därpå följande överföring av upptagningen av telemeddelanden till den ansökande medlemsstaten.

2. Framställningar enligt punkt 1 får göras när den person vars telemeddelanden skall avlyssnas befinner sig i

- a) den ansökande medlemsstaten och den medlemsstaten behöver tekniskt bistånd från den anmodade medlemsstaten för att avlyssna personens meddelanden,
- b) den anmodade medlemsstaten och personens meddelanden kan avlyssnas i den medlemsstaten,
- c) en tredje medlemsstat som har informerats enligt artikel 20.2 a, och den ansökande medlemsstaten behöver tekniskt bistånd från den anmodade medlemsstaten för att avlyssna personens meddelanden.

3. Med avvikelse från bestämmelserna i artikel 14 i Europeiska konventionen om ömsesidig rättslig hjälp och artikel 37 i Beneluxfördraget, skall framställningar enligt denna artikel innehålla följande:

- a) Uppgift om vilken myndighet som gör framställningen.
- b) Bekräftelse på att en laglig order om avlyssning har givits i samband med en brottsutredning.
- c) Information som gör det möjligt att informera den person som avlyssningen avser.
- d) Uppgift om vilken brottslig handling som är under utredning.
- e) Hur lång tid som avlyssning önskas.
- f) Om möjligt tillräckliga tekniska data, särskilt det relevanta anslutningsnumret inom nätet, för att säkerställa att framställningen kan efterkommas.

4. En framställning enligt punkt 2 b skall också innehålla en faktasammanställning. Den anmodade medlemsstaten får begära in alla ytterligare uppgifter som behövs för att den skall kunna

avgöra om den skulle vidta den begärda åtgärden i ett liknande inhemskt fall.

5. Den anmodade medlemsstaten skall åta sig att efterkomma framställningar enligt punkt 1 a enligt följande:

- a) Om framställningen görs enligt punkt 2 a och 2 c så snart som den har fått de uppgifter som avses i punkt 3. Den anmodade medlemsstaten får tillåta avlyssningen utan ytterligare formaliteter.
- b) Om framställningen görs enligt punkt 2 b, så snart som den har fått de uppgifter som avses i punkterna 3 och 4 och om den begärda åtgärden skulle ha vidtagits i ett liknande inhemskt fall. Den anmodade medlemsstaten får ställa samma villkor för sitt bifall som den skulle tillämpa när det gäller att vidta sådana åtgärder i ett liknande inhemskt fall.

6. Om ett omedelbart överförande inte är möjligt skall den anmodade medlemsstaten åta sig att behandla framställningar enligt punkt 1 b så snart som den fått uppgifterna i punkterna 3 och 4, om den begärda åtgärden skulle ha vidtagits i ett liknande inhemskt fall. Den anmodade medlemsstaten får ställa samma villkor för sitt bifall som den skulle tillämpa när det gäller att vidta sådana åtgärder i ett liknande inhemskt fall.

7. När de lämnar den underrättelse som anges i artikel 27.2 får varje medlemsstat förklara att den är bunden av punkt 6 enbart om den inte kan tillhandahålla ett omedelbart överförande. I detta fall får de övriga medlemsstaterna tillämpa principen om ömsesidighet.

8. När en framställning görs enligt punkt 1 b får den ansökande medlemsstaten, om den har ett särskilt skäl till detta, även begära en utskrift av upptagningen. Den anmodade medlemsstaten skall

pröva sådana framställningar i enlighet med sin nationella lagstiftning och nationella förfaranden.

9. Den medlemsstat som mottar de uppgifter som avses i punkterna 3 och 4 skall behandla dessa uppgifter konfidentiellt i enlighet med sin nationella lagstiftning.

Artikel 19

Avlyssning av telemeddelanden på det nationella territoriet genom förmedling av tjänsteleverantörer

1. Medlemsstaterna skall se till att sådana system för telemeddelande som hanteras via en nätport på deras territorium och som för laglig avlyssning av meddelanden från en person som befinner sig i en annan medlemsstat inte är direkt tillgängliga på den medlemsstatens territorium, får göras direkt tillgängliga för laglig avlyssning som utförs av den medlemsstaten genom förmedling av en utsedd tjänsteleverantör som befinner sig på dess territorium.

2. I det fall som avses i punkt 1 skall en medlemsstats behöriga myndigheter, för brottsutredningsändamål och i överensstämmelse med tillämplig nationell lag och under förutsättning att den person som avlyssningen avser befinner sig i den medlemsstaten, ha rätt att utföra avlyssningen genom förmedling av en utsedd tjänsteleverantör som befinner sig på dess territorium utan att blanda in den medlemsstat på vars territorium nätporten är belägen.

3. Punkt 2 skall också tillämpas när avlyssningen genomförs efter en framställning enligt artikel 18.2 b.

4. Ingen bestämmelse i denna artikel skall hindra en medlemsstat från att göra en framställning till en medlemsstat på

vars territorium nätporten finns om att utföra laglig avlyssning av teledelanden i enlighet med artikel 18, i synnerhet om det inte finns någon förmedlare i den ansökande medlemsstaten.

Artikel 20

Avlyssning av teledelanden på en annan medlemsstats territorium utan tekniskt bistånd från en annan medlemsstat

1. Utan att det påverkar tillämpningen av de allmänna principerna i internationell rätt eller bestämmelserna i artikel 18.2 c, skall skyldigheterna enligt denna artikel gälla avlyssningsorder som ges eller godkänns av den behöriga myndigheten i en medlemsstat under brottsutredningar som kännetecknas av att vara en utredning som görs efter det att ett visst brott har begåtts, däribland försök till brott om de är straffbara enligt nationell lagstiftning, i syfte att identifiera, gripa, underrätta om misstanke, åtala eller döma de ansvariga personerna.

2. Om en medlemsstats behöriga myndighet (den "avlyssnande medlemsstaten") har gett tillstånd till avlyssning av teledelande för en brottsutredning och den person som enligt avlyssningsbeslutet skall avlyssnas har en teleadress som används på en annan medlemsstats territorium (den "underrättade medlemsstaten") från vilken inget tekniskt bistånd behövs för att genomföra avlyssningen, skall den förstnämnda medlemsstaten informera den andra medlemsstaten om avlyssningen

a) före avlyssningen, om den redan före beslutet om avlyssning vet att den person som avlyssningen avser befinner sig på den andra medlemsstatens territorium,

b) i andra fall omedelbart efter det att den blir medveten om att den person som avlyssningen avser befinner sig på den andra medlemsstatens territorium.

3. Den information som den avlyssnande medlemsstaten skall meddela skall innehålla

- a) uppgift om vilken myndighet som beordrat avlyssningen,
- b) bekräftelse på att ett lagligt beslut om avlyssning har fattats i samband med en brottsutredning,
- c) uppgifter för att kunna identifiera den person som avlyssningen avser,
- d) uppgift om vilken brottslig handling som är under utredning,
- e) hur lång tid som avlyssningen beräknas pågå.

4. Följande förfarande skall tillämpas när en medlemsstat underrättas enligt punkterna 2 och 3:

- a) Så snart som den underrättade medlemsstatens behöriga myndighet har mottagit den information som anges i punkt 3, skall den utan dröjsmål och senast inom 96 timmar kontakta den avlyssnande medlemsstaten för att
 - i. ge sitt tillstånd till att avlyssningen genomförs eller fortsätts. Den underrättade medlemsstaten kan ge sitt samtycke på samma villkor som skulle ha tillämpats i ett liknande inhemskt fall,
 - ii. kräva att avlyssningen inte genomförs eller att den skall avslutas om avlyssningen inte är tillåten enligt den underrättade medlemsstatens nationella lagstiftning, eller av de skäl som anges i artikel 2 i Europeiska

konventionen om ömsesidig rättslig hjälp. Om den underrättade medlemsstaten ställer ett sådant krav skall den skriftligen ange skälen för sitt beslut,

- iii. i de fall som avses i led ii, kräva att allt som redan avlyssnats när personen i fråga befann sig på dess territorium inte får användas eller bara får användas på sådana villkor som den anger. Den underrättade medlemsstaten skall informera den avlyssnande medlemsstaten om skälen för dessa villkor,
 - iv. kräva att en kort förlängning på upp till högst åtta dagar utöver den ursprungliga tidsfristen på 96 timmar skall avtalas med den avlyssnande medlemsstaten för att genomföra interna förfaranden enligt sin nationella lagstiftning. Den underrättade medlemsstaten skall skriftligen meddela den avlyssnande medlemsstaten de villkor som enligt den underrättade medlemsstatens lagstiftning motiverar den begärda förlängningen av tidsfristen.
- b) Fram till dess att den underrättade medlemsstaten har fattat ett beslut enligt led a i eller ii får den avlyssnande medlemsstaten
- i) fortsätta avlyssningen, men
 - ii) inte använda det redan avlyssnade materialet, utom
 - när något annat har överenskommits mellan de berörda medlemsstaterna, eller
 - för att vidta brådskande åtgärder för att avvärja en överhängande och allvarlig fara för allmän säkerhet. Den underrättade medlemsstaten skall informeras om all sådan användning och om de skäl som motiverar den.

- c) Den underrättade medlemsstaten får begära en sammanfattning av de faktiska omständigheterna i målet och ytterligare uppgifter som är nödvändiga för att den skall kunna besluta om avlyssningen skulle tillåtas i ett liknande inhemskt fall. En sådan begäran påverkar inte tillämpningen av led b, såvida inte annat avtalats mellan den underrättade medlemsstaten och den avlyssnande medlemsstaten.
 - d) Medlemsstaterna skall vidta de åtgärder som behövs för att säkerställa att ett svar kan ges inom 96-timmarsperioden. De skall för detta ändamål utse kontaktpunkter som skall vara i tjänst dygnet runt och inbegripa dessa i sina förklaringar enligt artikel 24.1 e.
5. Den underrättade medlemsstaten skall behandla de uppgifter som lämnats enligt punkt 3 konfidentiellt, i enlighet med sin nationella lagstiftning.
6. Om en avlyssnande medlemsstat anser att de uppgifter som skall lämnas enligt punkt 3 är av särskilt känslig art, får de överföras till den behöriga myndigheten via en särskild myndighet om det finns en bilateral överenskommelse mellan de berörda medlemsstaterna.
7. När de lämnar den underrättelse som anges i artikel 27.2 eller när som helst därefter, får varje medlemsstat förklara att den inte kommer att behöva uppgifter om avlyssningar enligt den här artikeln.

Artikel 21

Ansvar för teleoperatörers kostnader

Kostnader som teleoperatörer eller tjänsteleverantörer åsamkas när de verkställer framställningar enligt artikel 18 skall bäras av den ansökande medlemsstaten.

Artikel 22

Bilaterala överenskommelser

Ingen bestämmelse i denna avdelning skall utesluta bilaterala eller multilaterala överenskommelser mellan medlemsstaterna i syfte att underlätta utnyttjandet av befintliga och framtida tekniska möjligheter till laglig avlyssning av telemeddelanden.

AVDELNING IV

Artikel 23

Skydd av personuppgifter

1. Personuppgifter som överförs enligt denna konvention kan användas av de mottagande medlemsstaterna
 - a) för förfaranden på vilka denna konvention är tillämplig,
 - b) för andra judiciella och administrativa förfaranden som har direkt samband med de förfaranden som avses under punkt a,
 - c) för att avvärja ett överhängande och allvarligt hot mot allmän säkerhet,

d) för övriga ändamål endast om den överförande medlemsstaten dessförinnan gett sitt samtycke, såvida inte den berörda medlemsstaten har inhämtat den registrerade personens samtycke.

2. Den här artikeln skall också gälla för personuppgifter som inte överförs men erhålls på annat sätt i enlighet med denna konvention.

3. Den medlemsstat som meddelar uppgifter kan i det enskilda fallet begära att den medlemsstat som mottagit personuppgifterna ger upplysningar om hur de har använts.

4. Där villkor för användningen av personuppgifter har ställts i enlighet med artikel 7.2, artikel 18.5 b, artikel 18.6 eller 18.4 skall dessa villkor ha företräde. Har inga sådana villkor ställts gäller den här artikeln.

5. Bestämmelserna i artikel 13.10 skall ha företräde framför denna artikel när det gäller uppgifter som erhållits i enlighet med artikel 13.

6. Den här artikeln gäller inte personuppgifter som erhållits av en medlemsstat i enlighet med denna konvention och som härrör från den medlemsstaten.

7. Luxemburg får, när landet undertecknar denna konvention, förklara att när personuppgifter lämnats till en annan medlemsstat av Luxemburg i enlighet med denna konvention skall följande gälla:

Luxemburg får, om inte annat följer av punkt 1 c, beträffande ett enskilt fall kräva att personuppgifterna, om medlemsstaten inte har inhämtat den registrerade personens samtycke, endast med föregående samtycke från Luxemburg får användas för de ändamål som avses i punkt 1 a och 1 b när det

gäller förfaranden för vilka Luxemburg hade kunnat vägra eller begränsa överföringen eller användningen av personuppgifterna i enlighet med bestämmelserna i denna konvention eller i de instrument som avses i artikel 1.

Om Luxemburg vägrar att bifalla en begäran från en medlemsstat i enlighet med punkt 1 måste det ange skälen till beslutet skriftligen.

AVDELNING V

SLUTBESTÄMMELSER

Artikel 24

Förklaringar

1. Varje medlemsstat skall, när den lämnar den underrättelse som avses i artikel 27.2, avge en förklaring i vilken den anger vilka myndigheter som, förutom de som anges i den Europeiska konventionen om inbördes rättshjälp i brottmål och Beneluxfördraget, är behöriga när det gäller tillämpningen av denna konvention och tillämpningen mellan medlemsstaterna av bestämmelserna om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål i de rättsakter som avses i artikel 1.1, särskilt med uppgift om

- a) sådana behöriga administrativa myndigheter eller organ som avses i artikel 3.1, om det finns några sådana,
- b) en eller flera centrala myndigheter för tillämpningen av artikel 6, samt de myndigheter som är behöriga att handlägga framställningar enligt artikel 6.8,

- c) de polis- eller tullmyndigheter som är behöriga för tillämpningen av artikel 6.5, om det finns några sådana,
- d) de administrativa myndigheter som är behöriga för tillämpningen av artikel 6.6, om det finns några sådana, och
- e) den myndighet eller de myndigheter som är behörig(a) för tillämpningen av artiklarna 18-19 och artikel 20.1-20.4.

2. Förklaringar enligt punkt 1 kan när som helst ändras, helt eller delvis, enligt samma förfarande.

Artikel 25

Reservationer

Inga reservationer får göras mot den här konventionen, utom där det uttryckligen sägs i bestämmelserna att det är möjligt.

Artikel 26

Territoriell tillämpning

Denna konventions tillämpning på Gibraltar kommer att träda i kraft när den europeiska konventionen om ömsesidig rättslig hjälp har utsträckts till Gibraltar.

Förenade kungariket skall skriftligen meddela rådets ordförande när det önskar tillämpa konventionen på Kanalöarna och Isle of Man, efter det att den europeiska konventionen om ömsesidig rättslig hjälp har utsträckts till dessa territorier. Ett beslut om denna begäran skall fattas av rådet genom enhälligt beslut av medlemmarna.

Ikraftträdande

1. Denna konvention skall antas av medlemsstaterna i enlighet med deras konstitutionella bestämmelser.
2. Medlemsstaterna skall underrätta generalsekreteraren för Europeiska unionens råd när de förfaranden som föreskrivs i författningen för antagande av denna konvention har slutförts.
3. Nittio dagar efter det att den underrättelse som avses i punkt 2 har lämnats av den åttonde stat, som såsom varande medlem i Europeiska unionen vid den tidpunkt när rådet antar akten om att upprätta denna konvention fullgör denna formalitet, träder denna konvention i kraft i de åtta staterna i fråga.
4. En underrättelse av en medlemsstat efter mottagande av den åttonde underrättelsen enligt punkt 2 skall ha som verkan att denna konvention träder i kraft nittio dagar efter den underrättelsen mellan denna medlemsstat och de medlemsstater för vilka konventionen redan har trätt i kraft.
5. Innan denna konvention träder i kraft enligt punkt 3 får varje medlemsstat, i samband med den underrättelse som avses i punkt 2 eller vid varje annan tidpunkt därefter, förklara att konventionen skall gälla den medlemsstatens förbindelser med de medlemsstater som har lämnat samma förklaring. Sådana förklaringar skall börja gälla nittio dagar efter det att de har deponerats.
6. Denna konvention skall tillämpas på ömsesidig rättslig hjälp som inleds efter den dag då den träder i kraft eller börjar tillämpas enligt punkt 5 mellan medlemsstaterna i fråga.

Artikel 28

Anslutning av nya medlemsstater

1. Denna konvention är öppen för anslutning av varje stat som blir medlem i Europeiska unionen.
2. Texten till denna konvention, såsom den utarbetas av Europeiska unionens råd, skall äga giltighet på den anslutande medlemsstatens språk.
3. Anslutningsinstrumenten skall deponeras hos depositarien.
4. Denna konvention skall, i förhållande till varje stat som ansluter sig till den, träda i kraft nittio dagar efter det att staten har deponerat sitt anslutningsinstrument eller, om konventionen vid den tidpunkten ännu inte har trätt i kraft, den dag när konventionen träder i kraft.
5. Om denna konvention ännu inte har trätt i kraft när en anslutande stat deponerar sitt anslutningsinstrument, skall artikel 27.5 tillämpas på denna stat.

Artikel 29

Ikraftträdande för Island och Norge

1. Utan att det påverkar artikel 8 i avtalet mellan Europeiska unionens råd och Republiken Island och Konungariket Norge om dessa båda staters associering till genomförandet, tillämpningen och utvecklingen av Schengenregelverket (associeringsavtalet) skall de bestämmelser till vilka det hänvisas i artikel 2.1, träda i kraft för Island och Norge 90 dagar efter det att rådet och kommissionen enligt artikel 8.2 i associeringsavtalet mottagit underrättelse om att Island och Norge uppfyllt de konstitutionella kraven, när det gäller deras ömsesidiga

förbindelser med de medlemsstater för vilka konventionen redan har trätt i kraft enligt artikel 27.3 eller 27.4.

2. Om denna konvention träder i kraft för en medlemsstat efter det datum då de bestämmelser som det hänvisas till i artikel 2.1 har trätt i kraft för Island och Norge skall dessa bestämmelser vara tillämpliga även i de ömsesidiga förbindelserna mellan den medlemsstaten och Island och Norge.

3. De bestämmelser till vilka det hänvisas i artikel 2.1 skall i alla händelser inte vara bindande för Island och Norge före det datum som skall fastställas enligt artikel 15.4 i associeringsavtalet.

4. Utan att det påverkar punkterna 1, 2 och 3 skall de bestämmelser som det hänvisas till i artikel 2.1 träda i kraft för Island och Norge senast det datum då denna konvention träder i kraft för den femtonde stat som är medlem i Europeiska unionen vid den tidpunkt då rådet antar den akt genom vilken konventionen upprättas.

Artikel 30

Depositarie

1. Generalsekreteraren för Europeiska unionens råd skall vara depositarie för denna konvention.

2. Depositarien skall i Europeiska gemenskapernas officiella tidning offentliggöra uppgifter om antagande och anslutning till konventionen, förklaringar och förbehåll samt alla andra underrättelser som rör denna konvention.

Som skedde i Bryssel den tjugonionde maj tjugohundra i ett enda exemplar på danska, engelska, finska, franska, grekiska, iriska,

italienska, nederländska, portugisiska, spanska, svenska och tyska språken, varvid varje text äger samma giltighet, och detta exemplar skall deponeras i arkivet hos generalsekretariatet för Europeiska unionens råd. Generalsekreteraren skall överlämna en bestyrkt kopia därav till varje medlemsstat.

Rådets förklaring till artikel 10.9

När rådet överväger att anta ett sådant instrument som avses i artikel 10.9 skall rådet respektera medlemsstaternas skyldigheter enligt Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Förenade kungarikets förklaring till artikel 20

Denna förklaring skall utgöra en överenskommen, integrerad del av konventionen

I Förenade kungariket skall artikel 20 tillämpas på beslut om avlyssning som har utfärdats av ministern till polisen eller tullen (HM Customs and Excise) om, i enlighet med den nationella lagstiftningen om avlyssning av telemeddelanden, det uttalade syftet med beslutet är att utreda allvarliga brott. Det skall även tillämpas på beslut som utfärdats till säkerhetstjänsten när den, i enlighet med den nationella lagstiftningen, bistår i en brottsutredning av det slag som anges i artikel 20.1 och som genomförs av polisen eller tullen.

Bilaga 2

Rådets akt

av den 16 oktober 2001

om att i enlighet med artikel 34 i Fördraget om Europeiska unionen upprätta protokollet till konventionen om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan Europeiska unionens medlemsstater

(2001/C 326/01)

EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DENNA AKT

med beaktande av Fördraget om Europeiska unionen, särskilt artikel 31 a och artikel 34.2 d i detta,

med beaktande av initiativet från Republiken Frankrike¹⁰,

med beaktande av Europaparlamentets yttrande¹¹, och

av följande skäl:

(1) I syfte att förverkliga unionens mål bör reglerna om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan Europeiska

¹⁰ EGT C 243, 24.8.2000, s. 11.

¹¹ Yttrande avgett den 4 oktober 2001 (ännu inte offentliggjort i EGT).

unionens medlemsstater förbättras och ett protokoll enligt bilagan bör därför upprättas.

- (2) Artikel 8 i protokollet ligger inom tillämpningsområdet för artikel 1 i rådets beslut 1999/437/EG av den 17 maj 1999 om vissa tillämpningsföreskrifter för det avtal som har ingåtts mellan Europeiska unionens råd och Republiken Island och Konungariket Norge om dessa båda staters associering till genomförandet, tillämpningen och utvecklingen av Schengenregelverket¹².
- (3) De förfaranden som anges i avtalet mellan Europeiska unionens råd och Republiken Island och Konungariket Norge om dessa båda staters associering till genomförandet, tillämpningen och utvecklingen av Schengenregelverket¹³ har iakttagits när det gäller denna bestämmelse.
- (4) När antagandet av föreliggande akt anmäls till Republiken Island och Konungariket Norge i enlighet med artikel 8.2 a i ovannämnda avtal, kommer dessa båda stater att underrättas särskilt om innehållet i artikel 16 om ikraftträdandet för Island och Norge.

RÅDET HAR BESLUTAT att upprätta det protokoll vars text bifogas och som denna dag har undertecknats av företrädarna för medlemsstaternas regeringar,

RÅDET REKOMMENDERAR att den antas av medlemsstaterna i enlighet med deras respektive konstitutionella bestämmelser,

RÅDET UPPMANAR medlemsstaterna att inleda de förfaranden som skall tillämpas härvidlag före den 1 juli 2002.

¹² EGT L 176, 10.7.1999, s. 31.

¹³ EGT L 176, 10.7.1999, s. 36.

Utfärdad i Luxemburg den 16 oktober 2001.

På rådets vägnar
D. Reynders
Ordförande

PROTOKOLL

upprättat av rådet i enlighet med artikel 34 i Fördraget om Europeiska unionen, till konventionen om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan Europeiska unionens medlemsstater

DE HÖGA AVTALSSLUTANDE PARTERNA till detta protokoll, Europeiska unionens medlemsstater,

SOM HÄNVISAR TILL rådets akt av den 16 oktober 2001 om upprättandet av protokollet till konventionen om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan Europeiska unionens medlemsstater,

SOM BEAKTAR de slutsatser som antogs vid Europeiska rådets möte i Tammerfors den 15-16 oktober 1999 och behovet av att genomföra dem utan dröjsmål för att åstadkomma ett område med frihet, säkerhet och rättvisa,

SOM BEAKTAR experternas rekommendationer i samband med de rapporter om ömsesidig utvärdering som sammanställts på grundval av rådets gemensamma åtgärd 97/827/RIF av den 5 december 1997 om införande av en ordning för utvärdering av tillämpning och genomförande på nationell nivå av internationella åtaganden i kampen mot den organiserade brottsligheten(1),

SOM ÄR ÖVERTYGADE om behovet av ytterligare åtgärder på området för ömsesidig rättslig hjälp i brottmål för att bekämpa brott, särskilt organiserad brottslighet, penningtvätt och ekonomisk brottslighet,

HAR ENATS OM FÖLJANDE BESTÄMMELSER, vilka skall fogas till och utgöra en integrerad del av konventionen om

ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan Europeiska unionens medlemsstater av den 29 maj 2000(2), nedan kallad 2000 års konvention om ömsesidig rättslig hjälp.

Artikel 1

Begäran om information om bankkonton

1. Varje medlemsstat skall enligt de villkor som fastställs i denna artikel vidta nödvändiga åtgärder för att, som svar på en begäran från en annan medlemsstat, fastställa om en fysisk eller juridisk person som är föremål för en brottsutredning innehar eller kontrollerar ett eller flera bankkonton, oavsett vilket slag, i någon bank på dess territorium och om så är fallet tillhandahålla alla uppgifter om de identifierade kontona.

Informationen skall, om detta begärs och i den mån den kan tillhandahållas inom rimlig tid, även omfatta konton för vilka den person som är föremål för förfarandena innehar fullmakt.

2. Den skyldighet som fastställs i denna artikel skall enbart gälla i den mån informationen finns hos den kontoförande banken.

3. Den skyldighet som fastställs i denna artikel skall enbart gälla om utredningen rör

- brott som är straffbara med frihetsberövande eller annan frihetsinskränkande åtgärd i minst fyra år i den ansökande staten och i minst två år i den anmodade staten, eller
- brott som avses i artikel 2 i 1995 års konvention om upprättandet av en europeisk polisbyrå (Europolkonventionen) eller i bilagan till den konventionen i dess ändrade lydelse, eller

- brott, i den mån de inte omfattas av Europolkonventionen, som avses i 1995 års konvention om skydd av Europeiska gemenskapernas finansiella intressen, protokollet till denna från 1996 eller det andra protokollet till denna från 1997.

4. Den myndighet som gör framställningen skall i denna

- ange varför den anser att den begärda informationen sannolikt är av betydande värde för utredningen av brottet,
- ange på vilka grunder den antar att banker i den anmodade medlemsstaten för dessa konton och, i den utsträckning det är möjligt, vilka banker som kan vara inblandade, och
- lämna all tillgänglig information som kan underlätta verkställandet av framställningen.

5. För verkställandet av en framställning enligt denna artikel får medlemsstaterna ställa samma villkor som de tillämpar för framställningar om husrannsakan och beslag.

6. Rådet får i enlighet med artikel 34.2 c i Fördraget om Europeiska unionen besluta att utvidga det tillämpningsområde som avses i punkt 3.

Artikel 2

Framställningar om information om banktransaktioner

1. På begäran av den ansökande staten skall den anmodade staten tillhandahålla detaljerad information om bestämda bankkonton och om de transaktioner som har genomförts under en bestämd period på ett eller flera konton som anges i framställningen, inbegripet detaljerad information om alla sändande och mottagande konton.

2. Den skyldighet som fastställs i denna artikel skall enbart gälla i den mån informationen finns hos den kontoförande banken.
3. Den ansökande medlemsstaten skall i sin framställning ange varför den anser att den begärda informationen är relevant för utredningen av brottet.
4. För verkställandet av en framställning enligt denna artikel får medlemsstaterna ställa samma villkor som de tillämpar för framställningar om husrannsakan och beslag.

Artikel 3

Framställningar om övervakning av banktransaktioner

1. Varje medlemsstat skall förbinda sig att säkerställa att den, när en annan medlemsstat begär detta, under en bestämd period kan övervaka de banktransaktioner som genomförs på ett eller flera konton som anges i framställningen och meddela resultatet till den ansökande medlemsstaten.
2. Den ansökande medlemsstaten skall i sin framställning ange varför den anser att den begärda informationen är relevant för utredningen av brottet.
3. Beslutet om övervakning skall fattas i varje enskilt fall av de behöriga myndigheterna i den anmodade medlemsstaten, med vederbörlig hänsyn till den nationella lagstiftningen i den medlemsstaten.
4. De behöriga myndigheterna i den ansökande och den anmodade medlemsstaten skall komma överens om hur övervakningen skall genomföras i praktiken.

*Artikel 4***Sekretess**

Varje medlemsstat skall vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att bankerna inte avslöjar för den berörda bankkunden eller för annan tredje person att information har överförts till den ansökande staten enligt artiklarna 1, 2 eller 3 eller att en utredning pågår.

*Artikel 5***Informationsskyldighet**

Om den behöriga myndigheten i den anmodade medlemsstaten, medan den håller på att verkställa en framställning om ömsesidig rättslig hjälp, anser att det kan vara lämpligt att göra utredningar som ursprungligen inte var avsedda eller som inte kunde specificeras när framställningen gjordes, skall den omedelbart underrätta den ansökande myndigheten om detta så att den myndigheten kan vidta ytterligare åtgärder.

*Artikel 6***Kompletterande framställningar om ömsesidig rättslig hjälp**

1. Om den behöriga myndigheten i den ansökande medlemsstaten gör en framställning om ömsesidig rättslig hjälp som kompletterar en tidigare framställning, skall den inte behöva lämna sådan information som redan har lämnats i den ursprungliga framställningen. Den kompletterande framställningen skall innehålla den information som är nödvändig för att identifiera den ursprungliga framställningen.

2. Om den behöriga myndighet som gjort framställningen om ömsesidig rättslig hjälp i enlighet med gällande bestämmelser deltar i verkställandet av framställningen i den anmodade medlemsstaten får den, utan att det påverkar tillämpningen av artikel 6.3 i 2000 års konvention, göra en kompletterande framställning direkt till den behöriga myndigheten i den anmodade medlemsstaten vid vistelse i den staten.

Artikel 7

Banksekretess

En medlemsstat får inte åberopa banksekretess som skäl för att vägra varje samarbete angående en framställning om ömsesidig rättslig hjälp från en annan medlemsstat.

Artikel 8

Fiskaliska brott

1. Ömsesidig rättslig hjälp får inte vägras endast av det skälet att framställningen hänför sig till ett brott som den anmodade medlemsstaten betraktar som ett fiskaliskt brott.

2. Om en medlemsstat har ställt som villkor för verkställandet av en framställning om husrannsakan och beslag att det brott som föranleder framställningen är straffbart även enligt dess egen lagstiftning, skall detta villkor vid sådana brott som avses i punkt 1 vara uppfyllt om brottet motsvarar ett brott av samma art enligt dess egen lagstiftning.

Framställningen får inte avslås av det skälet att den anmodade medlemsstatens lagstiftning inte föreskriver samma typ av skatter eller andra avgifter eller att den inte omfattar samma slags

bestämmelser om skatter och andra avgifter, tullar och valuta som den ansökande statens lagstiftning.

3. Artikel 50 i tillämpningskonventionen till Schengenavtalet upphävs härmed.

Artikel 9

Politiska brott

1. För ömsesidig rättslig hjälp medlemsstaterna emellan får av den anmodade medlemsstaten inget brott betraktas som ett politiskt brott, ett brott som har samband med ett politiskt brott eller ett brott som väglets av politiska motiv.
2. Varje medlemsstat får, när den lämnar anmälan enligt artikel 13.2, förklara att den kommer att tillämpa punkt 1 bara angående
 - a) brott som avses i artiklarna 1-2 i Europeiska konventionen om bekämpande av terrorism av den 27 januari 1977,

och
 - b) brott som innebär konspiration eller sammanslutning av brottslingar - och som motsvarar handlande enligt artikel 3.4 i konventionen av den 27 september 1996 om utlämning mellan Europeiska unionens medlemsstater - och syftar till begåendet av ett eller flera av de brott som avses i artiklarna 1-2 i Europeiska konventionen om bekämpande av terrorism.
3. Reservationer enligt artikel 13 i Europeiska konventionen om bekämpande av terrorism får inte tillämpas på ömsesidig rättslig hjälp medlemsstaterna emellan.

*Artikel 10***Översändning av avslag till rådet samt involvering av Eurojust**

1. Om en framställning avslås på grundval av

- artikel 2 b i den europeiska konventionen om inbördes rättshjälp eller artikel 22.2 b i Beneluxfördraget, eller
- artikel 51 i tillämpningskonventionen till Schengenavtalet eller artikel 5 i den europeiska konventionen om inbördes rättshjälp, eller
- artikel 1.5 eller 2.4 i detta protokoll,

och den ansökande medlemsstaten vidhåller sin framställning och det inte är möjligt att finna någon lösning, skall den anmodade medlemsstaten för kännedom översända det motiverade beslutet om avslag till rådet för eventuell bedömning av hur det rättsliga samarbetet mellan medlemsstaterna fungerar.

2. Den behöriga myndigheten i den ansökande medlemsstaten får till Eurojust anmäla problem i samband med verkställandet av en framställning i förhållande till de bestämmelser som avses i punkt 1 för en möjlig praktisk lösning i enlighet med bestämmelserna i rättsakten om inrättandet av Eurojust.

*Artikel 11***Reservationer**

Inga reservationer får göras mot detta protokoll utom enligt bestämmelserna i artikel 9.2.

*Artikel 12***Territoriell tillämpning**

Detta protokolls tillämpning på Gibraltar kommer att träda i kraft när 2000 års konvention om ömsesidig rättslig hjälp har trätt i kraft i Gibraltar, i enlighet med artikel 26 i den konventionen.

*Artikel 13***Ikraftträdande**

1. Detta protokoll skall antas av medlemsstaterna i enlighet med deras konstitutionella bestämmelser.
2. Medlemsstaterna skall till generalsekreteraren för Europeiska unionens råd anmäla när de förfaranden som föreskrivs i deras konstitutionella bestämmelser för antagande av detta protokoll har slutförts.
3. Detta protokoll skall träda i kraft i de åtta berörda medlemsstaterna nittio dagar efter det att den anmälan som avses i punkt 2 har gjorts av den åttonde stat, som såsom varande medlem i Europeiska unionen vid tidpunkten för rådets antagande av akten om upprättande av detta protokoll fullgör denna formalitet. Om 2000 års konvention om ömsesidig rättslig

hjälp emellertid inte har trätt i kraft vid denna tidpunkt, skall detta protokoll träda i kraft samma dag som 2000 års konvention om ömsesidig rättslig hjälp träder i kraft.

4. En anmälan av en medlemsstat efter detta protokolls ikraftträdande enligt punkt 3 skall ha som verkan att detta protokoll skall träda i kraft nittio dagar efter anmälan mellan denna medlemsstat och de medlemsstater för vilka protokollet redan har trätt i kraft.

5. Innan detta protokoll träder i kraft enligt punkt 3 får varje medlemsstat, i samband med den anmälan som avses i punkt 2 eller vid varje annan tidpunkt därefter, förklara att protokollet skall gälla medlemsstatens förbindelser med de medlemsstater som har lämnat samma förklaring. Sådana förklaringar skall börja gälla nittio dagar efter det att de har deponerats.

6. Trots vad som sägs i punkterna 3-5 skall detta protokoll inte träda i kraft eller tillämpas i förbindelserna mellan två medlemsstater förrän 2000 års konvention om ömsesidig rättslig hjälp träder i kraft eller tillämpas mellan dessa två medlemsstater.

7. Detta protokoll skall tillämpas på ömsesidig rättslig hjälp som inleds efter den dag då det träder i kraft eller börjar tillämpas enligt punkt 5 mellan de berörda medlemsstaterna.

Artikel 14

Anslutande stater

1. Detta protokoll är öppet för anslutning av varje stat som blir medlem i Europeiska unionen och som ansluter sig till 2000 års konvention om ömsesidig rättslig hjälp.

2. Den av Europeiska unionens råd upprättade texten på den anslutande medlemsstatens språk skall äga giltighet.
3. Anslutningsinstrumenten skall deponeras hos depositarien.
4. Detta protokoll skall träda i kraft i förhållande till varje stat som ansluter sig till det nittio dagar efter det att staten har deponerat sitt anslutningsinstrument eller den dag som protokollet träder i kraft, om det ännu inte har trätt i kraft när ovannämnda nittiodagarsperiod löper ut.
5. Om detta protokoll ännu inte har trätt i kraft när en anslutande stat deponerar sitt anslutningsinstrument, skall artikel 13.5 tillämpas på denna stat.
6. Trots vad som sägs i punkterna 4 och 5 skall detta protokoll inte träda i kraft eller tillämpas i förhållande till den anslutande staten förrän 2000 års konvention om ömsesidig rättslig hjälp träder i kraft eller tillämpas i förhållande till den staten.

Artikel 15

Islands och Norges ställning

Artikel 8 skall utgöra åtgärder som ändrar eller bygger på bestämmelserna i bilaga A till det avtal som har ingåtts av Europeiska unionens råd med Republiken Island och Konungariket Norge om dessa båda staters associering till genomförandet, tillämpningen och utvecklingen av Schengenregelverket(3), nedan kallat associeringsavtalet.

*Artikel 16***Ikraftträdande för Island och Norge**

1. Utan att det påverkar artikel 8 i associeringsavtalet skall den bestämmelse som anges i artikel 15 träda i kraft för Island och Norge, nittio dagar efter det att rådet och kommissionen enligt artikel 8.2 i associeringsavtalet mottagit underrättelse om att Island och Norge uppfyllt de konstitutionella kraven, i de ömsesidiga förbindelserna med de medlemsstater för vilka detta protokoll redan har trätt i kraft enligt artikel 13.3 eller 13.4.

2. Om detta protokoll träder i kraft för en medlemsstat efter den dag då den bestämmelse som anges i artikel 15 har trätt i kraft för Island och Norge, skall den bestämmelsen vara tillämplig även i de ömsesidiga förbindelserna mellan den medlemsstaten och Island och Norge.

3. Den bestämmelse som anges i artikel 15 skall under inga omständigheter vara bindande för Island och Norge förrän de bestämmelser som det hänvisas till i artikel 2.1 i 2000 års konvention om ömsesidig rättslig hjälp träder i kraft för dessa båda stater.

4. Utan att det påverkar punkterna 1, 2 och 3 skall den bestämmelse som anges i artikel 15 träda i kraft för Island och Norge senast den dag då detta protokoll träder i kraft för den femtonde av de stater som var medlemmar i Europeiska unionen vid tidpunkten för rådets antagande av akten om upprättande av detta protokoll.

*Artikel 17***Depositarie**

Generalsekreteraren för Europeiska unionens råd skall vara depositarie för detta protokoll.

Depositarien skall i Europeiska gemenskapernas officiella tidning offentliggöra uppgifter om antaganden och anslutningar, förklaringar samt varje annan anmälan i samband med detta protokoll.

TILL BEVIS HÄRPÅ har undertecknade befullmäktigade här nedan undertecknat denna konvention i ett enda exemplar.

Upprättat i Luxemburg den 16 oktober 2001 på danska, engelska, finska, franska, grekiska, iriska, italienska, nederländska, portugisiska, spanska, svenska och tyska språken, vilka samtliga texter är lika giltiga, i ett original som skall deponeras i arkivet hos generalsekretariatet vid Europeiska unionens råd. Generalsekreteraren skall överlämna en bestyrkt kopia därav till varje medlemsstat.

Bilaga 3

Rådets beslut

av den 17 december 2003

om undertecknande av avtalet mellan Europeiska unionen och
Republiken Island och Konungariket Norge om
tillämpningen av vissa bestämmelser i konventionen av den 29
maj 2000 om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan
Europeiska unionens medlemsstater och 2001 års protokoll till
denna

(2004/79/EG)

EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR BESLUTAT FÖLJANDE

med beaktande av Fördraget om Europeiska unionen, särskilt
artiklarna 24 och 38 i detta, och

av följande skäl:

- (1) Den 29 maj 2000 upprättade rådet, i enlighet med artikel 34.2 d i Fördraget om Europeiska unionen, konventionen om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan Europeiska

unionens medlemsstater¹⁴ (nedan kallad "EU:s konvention om ömsesidig rättslig hjälp").

- (2) I artikel 2.1 i konventionen fastställs de bestämmelser som utgör en utveckling av Schengenregelverket i enlighet med avtalet av den 18 maj 1999 mellan Europeiska unionens råd och Republiken Island och Konungariket Norge om dessa staters associering till genomförandet, tillämpningen och utvecklingen av Schengenregelverket¹⁵.
- (3) Den 16 oktober 2001 upprättade rådet, i enlighet med artikel 34.2 d i Fördraget om Europeiska unionen, protokollet till konventionen om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan Europeiska unionens medlemsstater¹⁶ (nedan kallat "EU:s protokoll om ömsesidig rättslig hjälp").
- (4) I artikel 15 i protokollet fastställs att artikel 8 utgör en utveckling av Schengenregelverket, i enlighet med avtalet mellan Europeiska unionens råd och Republiken Island och Konungariket Norge om dessa staters associering till genomförandet, tillämpningen och utvecklingen av Schengenregelverket.
- (5) Enligt artikel 8 i avtalet kommer Republiken Island och Konungariket Norge att vara bundna av innehållet i bestämmelserna i EU:s konvention om ömsesidig rättslig hjälp i sina förbindelser sinsemellan och i sina förbindelser med Europeiska unionens medlemsstater.
- (6) Efter rådets beslut av den 19 december 2002 om bemyndigande för rådets ordförandeskap att inleda förhandlingar inför tillämpningen av vissa bestämmelser på området för straffrättsligt samarbete på grundval av artiklarna 24 och 38 i Fördraget om Europeiska unionen har

¹⁴ EGT C 197, 12.7.2000, s. 1.

¹⁵ EGT L 176, 10.7.1999, s. 36.

¹⁶ EGT C 326, 21.11.2001, s. 1.

ordförandeskapet, med bistånd av kommissionen, förhandlat fram ett avtal med Republiken Island och Konungariket Norge, enligt vilket innehållet i de övriga viktiga bestämmelserna i EU:s konvention om ömsesidig rättslig hjälp och i EU:s protokoll om ömsesidig rättslig hjälp även skall bli tillämpliga för Republiken Island och Konungariket Norge i deras förbindelser sinsemellan och i deras förbindelser med Europeiska unionens medlemsstater.

- (7) Det avtalet bör undertecknas på Europeiska unionens vägnar, med förbehåll för att det senare ingås.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

Undertecknandet av avtalet mellan Europeiska unionen och Republiken Island och Konungariket Norge om tillämpningen av vissa bestämmelser i konventionen av den 29 maj 2000 om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan Europeiska unionens medlemsstater och 2001 års protokoll till denna godkänns härmed på Europeiska unionens vägnar, med förbehåll för rådets beslut om ingående av avtalet.

Texten till avtalet åtföljer detta beslut.

Artikel 2

Rådets ordförande bemyndigas härmed att utse den eller de personer som skall ha befogenhet att underteckna avtalet, med förbehåll för att det senare ingås.

Artikel 3

Detta beslut och det avtal som åtföljer detta skall offentliggöras i *Europeiska unionens officiella tidning*.

Utfärdat i Bryssel den 17 december 2003.

På rådets vägnar
G. Alemanno
Ordförande

AVTAL

mellan Europeiska unionen och Republiken Island och
Konungariket Norge om tillämpningen av vissa bestämmelser
i konventionen av den 29 maj 2000 om ömsesidig rättslig hjälp
i brottmålmellan Europeiska unionens medlemsstater och
2001 års protokoll till denna

EUROPEISKA UNIONEN

å ena sidan, och

REPUBLIKEN ISLAND

och

KONUNGARIKET NORGE

å andra sidan,

nedan kallade ”de avtalsslutande parterna”,

SOM ÖNSKAR förbättra det straffrättsliga samarbetet mellan
Europeiska unionens medlemsstater och Island och Norge, utan
att det påverkar tillämpningen av bestämmelserna om skydd av
individens frihet,

SOM ANSER att de nuvarande förbindelserna mellan de
avtalsslutande parterna kräver nära samarbete i kampen mot
brottslighet,

SOM UNDERSTRYKER de avtalsslutande parternas
gemensamma intresse av att säkerställa att den ömsesidiga
rättsliga hjälpen mellan Europeiska unionens medlemsstater och
Island och Norge ges på ett snabbt och effektivt sätt som är
förenligt med de grundläggande principerna i deras nationella
lagstiftning och som iakttar individens rättigheter och principer

enligt Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, undertecknad i Rom den 4 november 1950,

SOM UTTRYCKER sitt ömsesidiga förtroende för sina rättssystem uppbbyggnad och funktion och för alla avtalsslutande parter förmåga att garantera en opartisk rättegång,

SOM ÄR FAST BESLUTNA att komplettera den europeiska konventionen om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål av den 20 april 1959 och andra gällande konventioner på detta område med ett avtal mellan Europeiska unionen och Island och Norge,

SOM ERKÄNNER att bestämmelserna i dessa konventioner förblir tillämpliga på alla frågor som inte omfattas av det här avtalet,

SOM ERINRAR OM att detta avtal, inklusive bilaga I till detta, reglerar ömsesidig rättslig hjälp i brottmål på grundval av principerna i konventionen av den 20 april 1959,

SOM BEAKTAR att i artikel 2.1 i konventionen av den 29 maj 2000 om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan Europeiska unionens medlemsstater och i artikel 15 av protokollet av den 16 oktober 2001 till denna de bestämmelser har angivits som utgör en utveckling av Schengenregelverket och som därför har godtagits av Island och Norge i enlighet med deras förpliktelser enligt avtalet av den 18 maj 1999 mellan Europeiska unionens råd och Republiken Island och Konungariket Norge om dessa staters associering till genomförandet, tillämpningen och utvecklingen av bestämmelserna i Schengenregelverket,

SOM BEAKTAR att Island och Norge har uttryckt sin önskan att ingå ett avtal som möjliggör för dem att tillämpa de övriga bestämmelserna i 2000 års konvention om ömsesidig rättslig

hjälp i brottmål och i 2001 års protokoll i deras förbindelser med Europeiska unionens medlemsstater,

SOM BEAKTAR att Europeiska unionen också anser ett sådant avtal nödvändigt,

HÄRIGENOM AVTALAS FÖLJANDE.

Artikel 1

1. Enligt bestämmelserna i detta avtal skall innehållet i följande bestämmelser i konventionen av den 29 maj 2000, upprättad av Europeiska unionens råd på grundval av artikel 34 i Fördraget om Europeiska unionen, om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan Europeiska unionens medlemsstater, nedan kallad "EU:s konvention om ömsesidig rättslig hjälp", tillämpas i förbindelserna mellan Republiken Island och Konungariket Norge samt i de ömsesidiga förbindelserna mellan var och en av dessa stater och Europeiska unionens medlemsstater:

Artiklarna 4, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 25 och 26 samt artiklarna 1 och 24 i den omfattning som de är relevanta för någon av de övriga artiklarna.

2. Enligt bestämmelserna i detta avtal skall innehållet i följande bestämmelser i protokollet av den 16 oktober 2001, upprättat av Europeiska unionens råd på grundval av artikel 34 i Fördraget om Europeiska unionen, till konventionen om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan Europeiska unionens medlemsstater, nedan kallat "EU:s protokoll om ömsesidig rättslig hjälp" tillämpas i förbindelserna mellan Republiken Island och Konungariket Norge samt i de ömsesidiga förbindelserna mellan var och en av dessa stater och Europeiska unionens medlemsstater:

Artikel 1.1–1.5 och artiklarna 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11 och 12.

3. De förklaringar som medlemsstaterna har lämnat i enlighet med artiklarna 9.6, 10.9, 14.4, 18.7 och 20.7 i EU:s konvention om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål och artikel 9.2 i protokollet till denna skall även tillämpas i förbindelserna med Republiken Island och Konungariket Norge.

Artikel 2

1. För att de avtalslutande parterna skall nå målet att uppnå en så likformig tillämpning och tolkning som möjligt av de bestämmelser som anges i artikel 1 skall de fortlöpande granska utvecklingen av rättspraxis vid Europeiska gemenskapernas domstol, samt utvecklingen av rättspraxis vid behöriga domstolar i Island och Norge beträffande dessa bestämmelser. Därför skall en mekanism inrättas för att säkerställa regelbunden ömsesidig överföring av denna rättspraxis.

2. Island och Norge skall ha rätt att inkomma med inlagor eller skriftliga synpunkter till domstolen när en domstol i en medlemsstat har hänskjutit en fråga rörande tolkningen av de bestämmelser som anges i artikel 1 till domstolen för förhandsavgörande.

Artikel 3

Om en framställning avslås får Island eller Norge be att den anmodade medlemsstaten rapporterar till Eurojust om de problem som finns med verkställigheten av en framställning, för att möjliggöra en praktisk lösning.

Artikel 4

En eventuell tvist mellan antingen Island eller Norge och en medlemsstat i Europeiska unionen om tolkningen eller tillämpningen av detta avtal eller av någon av de bestämmelser som anges i artikel 1 får av en tvistande part hänskjutas till ett möte med företrädare för regeringarna för medlemsstaterna i Europeiska unionen och för Island och Norge, med sikte på att tvisten skall lösas inom sex månader.

Artikel 5

De avtalsslutande parterna är eniga om att utföra en gemensam översyn av detta avtal inom fem år efter det att avtalet har trätt i kraft. Översynen skall särskilt avse det praktiska genomförandet, tolkningen och utvecklingen av avtalet och kan även innefatta frågor som konsekvenserna av ytterligare utveckling av Europeiska unionen avseende områden som omfattas av detta avtal.

Artikel 6

1. De avtalsslutande parterna skall underrätta varandra om fullgörandet av de förfaranden som krävs för att de skall kunna uttrycka sitt samtycke till att vara bundna av detta avtal.
2. När de lämnar underrättelse enligt punkt 1, eller i förekommande fall vid en senare tidpunkt, får Island och Norge göra en sådan förklaring som avses i artiklarna 9.6, 10.9, 14.4, 18.7 och 20.7 i EU:s konvention om ömsesidig rättslig hjälp och i artikel 9.2 i EU:s protokoll om ömsesidig rättslig hjälp.
3. När det gäller de relevanta bestämmelserna i EU:s konvention om ömsesidig rättslig hjälp skall detta avtal träda i kraft den

första dagen i den tredje månaden efter den dag då generalsekreteraren för Europeiska unionens råd fastställer att alla formella krav på samtycke till detta avtal från parterna, eller på deras vägnar, har fullgjorts, eller den tidpunkt då EU:s konvention om ömsesidig rättslig hjälp träder i kraft i enlighet med artikel 27.3 i denna, om denna tidpunkt infaller senare. När det gäller de relevanta bestämmelserna i EU:s konvention om ömsesidig rättslig hjälp skapas i och med detta avtals ikraftträdande rättigheter och skyldigheter mellan Island och Norge samt mellan Island, Norge och de medlemsstater i EU för vilka EU:s konvention om ömsesidig rättslig hjälp har trätt i kraft.

4. När det gäller de relevanta bestämmelserna i EU:s protokoll om ömsesidig rättslig hjälp skall detta avtal träda i kraft den första dagen i den tredje månaden efter den dag då generalsekreteraren för Europeiska unionens råd fastställer att alla formella krav på samtycke till detta avtal från parterna, eller på deras vägnar, har fullgjorts, eller den tidpunkt då EU:s protokoll om ömsesidig rättslig hjälp träder i kraft i enlighet med artikel 13.3 i detta, om denna tidpunkt infaller senare. När det gäller de relevanta bestämmelserna i EU:s protokoll om ömsesidig rättslig hjälp skapas i och med detta avtals ikraftträdande rättigheter och skyldigheter mellan Island och Norge samt mellan Island, Norge och de medlemsstater i EU för vilka EU:s protokoll om ömsesidig rättslig hjälp har trätt i kraft.

5. Därefter skall dessa rättigheter och skyldigheter börja gälla mellan Norge, Island och andra medlemsstater i EU från och med de tidpunkter då EU:s konvention om ömsesidig rättslig hjälp och/eller EU:s protokoll om ömsesidig rättslig hjälp träder i kraft för dessa övriga medlemsstater i EU.

6. Detta avtal skall tillämpas endast på förfaranden om ömsesidig hjälp som inletts efter den tidpunkt då rättigheter och skyldigheter skapats i enlighet med punkterna 3 och 4.

Artikel 7

När nya medlemsstater i Europeiska unionen ansluter sig till EU:s konvention om ömsesidig rättslig hjälp och/eller EU:s protokoll om ömsesidig rättslig hjälp skall rättigheter och skyldigheter enligt detta avtal skapas mellan dessa nya medlemsstater och Island och Norge.

Artikel 8

1. Detta avtal får sägas upp av de avtalslutande parterna. Om avtalet sägs upp av antingen Island eller Norge skall avtalet fortsätta att vara i kraft mellan Europeiska unionen och den stat som inte har sagt upp det.
2. En uppsägning av detta avtal enligt punkt 1 får verkan sex månader efter det att underrättelsen om att avtalet skall sägas upp lämnats in. Förfaranden för att efterkomma framställningar om ömsesidig rättslig hjälp som vid denna tidpunkt fortfarande är oavslutade skall fullgöras i överensstämmelse med bestämmelserna i detta avtal.
3. Avtalet skall vara uppsagt vid uppsägning av det avtal av den 18 maj 1999 som slutits mellan Europeiska unionens råd, Republiken Island och Konungariket Norge om dessa länders associering till tillämpningen, genomförandet och utvecklingen av Schengenregelverket.
4. Uppsägning av detta avtal enligt punkt 3 får verkan för samma part eller parter och vid samma tidpunkt som uppsägningen av det associeringsavtal som avses i punkt 3.

Artikel 9

1. Generalsekreteraren för Europeiska unionens råd skall vara depositarie för detta avtal.
2. Depositarien skall offentliggöra uppgifter om eventuella underrättelser som rör detta avtal.

Artikel 10

Detta avtal är utfärdat i ett enda original, på danska, engelska, finska, franska, grekiska, iriska, isländska, italienska, nederländska, norska, portugisiska, spanska, svenska och tyska språken, vilka alla texter är lika giltiga.

BILAGA I

Tillämpning på Gibraltar

Förenade konungariket Storbritannien och Nordirland, i egenskap av medlemsstat ansvarig för Gibraltar, inbegripet dess yttre förbindelser, bekräftar härmed att detta avtal kommer att få verkan på territoriet när konventionen av den 29 maj 2000 om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan Europeiska unionens medlemsstater och 2001 års protokoll till denna utvidgas till att även omfatta Gibraltar, vilket är avhängigt utvidgningen av 1959 års europeiska konvention om inbördes rättshjälp i brottmål till att omfatta Gibraltar. När så inträffar kommer Förenade kungariket att utse en lämplig myndighet i Gibraltar att vara behörig i frågor som rör avtalet. Formella kommunikationer med denna myndighet kommer att följa överenskommelserna mellan Förenade konungariket och Konungariket Spanien rörande myndigheter i Gibraltar inom ramen för EU:s och EG:s instrument och därtill hörande fördrag, vilka anmälades till Europeiska unionens medlemsstater och institutioner den 19 april 2000. En kopia av dessa överenskommelser kommer att delges Republiken Island och Konungariket Norge av generalsekreteraren i Europeiska unionens råd.

BILAGA II

Förklaring från de avtalslutande parterna till avtalet mellan Europeiska unionen och Republiken Island och Konungariket Norge om tillämpningen av vissa bestämmelser i konventionen av den 29 maj 2000 om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan medlemsstaterna i Europeiska unionen och 2001 års protokoll till denna

De avtalslutande parterna enas om att vid behov samråda när Republiken Island eller Konungariket Norge eller en av Europeiska unionens medlemsstater anser att det finns skäl för detta för att medge effektivast möjliga utnyttjande av detta avtal, inklusive i syfte att förhindra eventuella tvister beträffande det praktiska genomförandet och tolkningen av detta avtal. Detta samråd skall organiseras på lämpligaste sätt, med beaktande av befintliga samarbetsstrukturer.

Förklaring från Republiken Island och Konungariket Norge

Med tanke på att bestämmelserna i konventionen av den 29 maj 2000 om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål möjliggör direktkontakt mellan rättsliga myndigheter, förklarar Republiken Island och Konungariket Norge att deras behöriga rättsliga myndigheter när så är lämpligt önskar göra de efterforskningar som krävs genom det europeiska rättsliga nätverkets kontaktpunkter för att fastställa vilken rättslig myndighet i en av Europeiska unionens medlemsstater som har den territoriella behörigheten att initiera och verkställa en begäran om ömsesidigt bistånd.